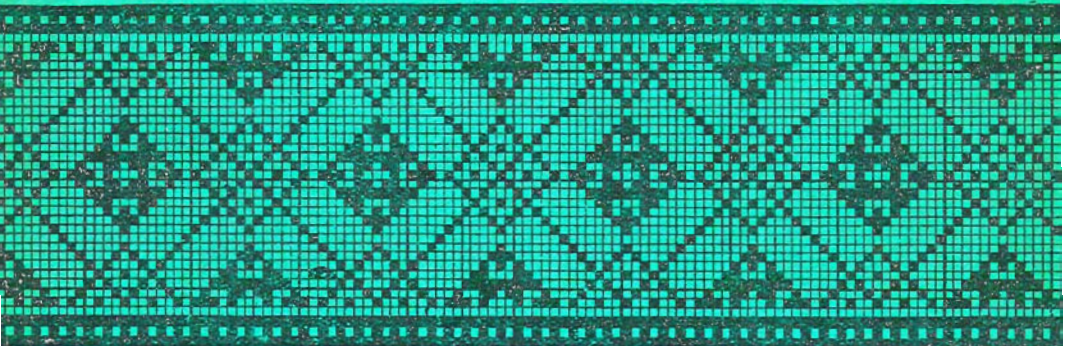
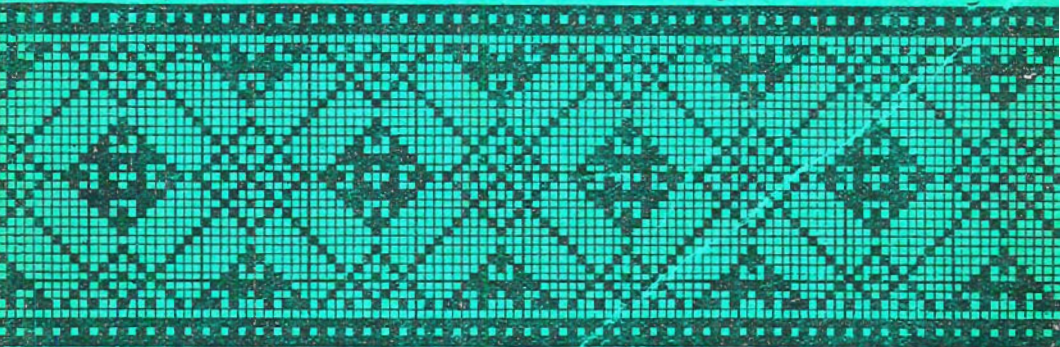

КАЛЕНДАР СВОБОДИ

НА 1940 РІК

КАЛЕНДАР СВОБОДИ

..... НА

РІК ПЕРЕСТУПНИЙ

1940

.....
ЦІНА 50 ЦЕНТІВ
.....

Накладом „Української Пресової й Книжкової Спілки“

Published by Ukrainian Press and Book Co.,

81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 1. січня. **НОВИЙ РІК („НЮ ІРС ДЕЙ“)**. Святкують у всіх стейтах.

Дня 12. лютого. **УРОДИНИ ЛІНКОЛНА („ЛИНКОЛНС БЕРТ ДЕЙ“)**.
Цього свята не святкують у кількох полудневих стейтах.

Дня 22. лютого. **УРОДИНИ ВАШИНГТОНА („ВАШИНГТОН БЕРТ ДЕЙ“)**.
Святкують у всіх стейтах.

Дня 22. березня. **ВЕЛИКА ПЯТНИЦЯ („ГУД ФРАЙДЕЙ“)**. Уважається урядовим святом у кількох стейтах, в інших звичайно губернатор стейту проголошує його святом спеціальною прокламацією.

Дня 30. травня. **ДЕНЬ ОКРАШУВАННЯ ГРОБІТ („ДЕКОРЕЙШЕН ДЕЙ“ або „МЕМОРІЯЛ ДЕЙ“)**. Святкується в усіх стейтах з винятком кількох південних стейтів.

Дня 4. липня. **ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ („ІНДІПЕНДЕНС ДЕЙ“)**.
Святкують по всіх стейтах.

Дня 2. вересня. **ДЕНЬ ПРАЦІ („ЛЕЙБОР ДЕЙ“)**. Святкують у всіх стейтах з винятком стейту Вайомінг.

Дня 12. жовтня. **ДЕНЬ КОЛЮМБА („КОЛОМБОС ДЕЙ“)**. Святкують у всіх стейтах з винятком кількох південних стейтів.

Дня 5. листопаду. **ДЕНЬ ЗАГАЛЬНИХ ВИБОРІВ („ДЖЕНЕРАЛ ЕЛЕКШЕН ДЕЙ“)**. Святкують майже в усіх стейтах.

Дня 28. листопаду. **ДЕНЬ ПОДЯКИ („ТЕНКСГІВІНГ ДЕЙ“)**. Святкують у кожному стейті.

Дня 25. грудня. **РІЗДВО ХРИСТОВЕ („КРИСМЕС“)**. Святкують у всіх стейтах.

П О С Т И.

1. В навечеря Богоявлення 18 (5) січня.
2. Великий піст від 11 березня (27 лютого) до Великодня.
3. Петрівка від 24 (11) червня до св. Петра і Павла
4. Спасівка від (14) (1) серпня до Успення Пресвятої Богородині.
5. На Усікновення голови св. Ів. Хрестителя 11 вересня (29 серпня).
6. На Воздвиження Чесного Хреста 27 (14) вересня.
7. Филиппівка від 28 (15) листопаду до Різдва Христового.
8. В середу і п'ятницю кожного тижня крім тижнів загальних (загальниць).

ТИЖНІ ЗАГАЛЬНІ, В КОТРИХ НЕМА ПОСТУ.

1. Від Різдва Христового до навечеря Богоявлення.
2. Між Неділею Митаревою і Неділею о Блуднім Сині.
3. Світлий тиждень: від Великодня до Неділі Томиної (Провідної).
4. Від Зелених Свят до Неділі Всіх Святих.

СІЧЕНЬ — 1940 — JANUARY

має 31 день

Н. СТ.	С. СТ.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	П	Грудень 1939. 29. Н. по Сош. Боніф.	Новий Рік 1940
2	20	В	Ігнатія Богоносця	Макарія папи
3	21	С	Щіляни	Геновефи
4	22	Ч	Анастасії муч.	Тита й Ізабелі
5	23	П	10 муч. Мини і пр.	Емілії і Телесф.
6	24	С	Навечера Різдва. Євгенії	Трьох Королів
7	25	Н	Різдво Христове	1. Н. по 3. Кор. Валентія
8	26	П	Собор Пресв. Богород і Йосифа	Северина
9	27	В	Св. первомуч. Стефана	Юліана
10	28	С	Муч. у Никомидії	Маркіяни
11	29	Ч	Муч. діти у Вифлеємі	Гігіянія папи
12	30	П	Анісії муч.	Гонорати діви
13	31	С	Меланії Римлянки	Ілярія папи
14	1	Н	Новий рік 1940. Обр. Г., Вас. Вел.	2. Н. по 3. Кор. Фелікса
15	2	П	Сильвестра	Маврикія
16	3	В	Малахії пророка	Маркила папи
17	4	С	Собор 70 апостолів	Атонія
18	5	Ч	Нав. Богоявл. Теоктита	Генрика і Фердинанда
19	6	П	Богоявлення Господне (Йордан)	Марія і Приски
20	7	С	Собор св. Івана Хрест.	Фабіяна і Себастіана
21	8	Н	Н. по Просв. Георгія й Еміліяна	3. Н. по 3. Кор. Агнішки
22	9	П	Полиевкта й Евстрата	Вінкентія
23	10	В	Григорія і Дометіяна	Обр. Пр. Діви Марії
24	11	С	Теодосія преп.	Тимотея ап.
25	12	Ч	Татіяни муч.	Нав. св. Павла
26	13	П	Ерміла і Стратоніка	Поликарпа еп.
27	14	С	Преп. Отців убит. у Синаї	Івана Золотоустого
28	15	Н	Н. 30. по Сош. Павла Тивейського	4. Н. по 3. Кор. старозан.
29	16	П	Поклін оковам св. Петра	Францішка
30	17	В	Преп. Антонія Вел.	Мартини
31	18	С	Атанасія і Кирила	Петра з Нолі

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

СІЧЕНЬ. 1. 1647. † Петро Могила, київський митрополит і український церковний письменник. — 3. 1919. Українська Національна Рада в Станіславові проголошує Зєдинєння Західньої Области з Придніпрянською Україною. — 14. 1649. Візд гетьмана Богдана Хмельницького до Києва. — 17. 1654. Переяславська Рада. — 21. 1703. Семен Палій розбив табор польського загального ополчення під Бердичевом. — 22. 1803. † Кирило Розумовський, останній гетьман України. — 22. 1919. Проголошення злуки галицької України з Соборною Україною. — 23. 1797. Помер у поході на персів Антін Головатий, кошовий, що вивів Запорожців над Кубань. — 23. 1667. Андрусівська умова. — 26. 1915. † Михайло Павлик, письменник. — 28. 1734 † Данило Апостол, український гетьман.

ЛЮТИЙ — 1940 — FEBRUARY

має 29 днів

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Ч	Січень. Макарія	Ігнатія еп.
2	20	П	Євтимія Вел.	Марії Громичної
3	21	С	Максима і Неофіта	Блажея еписк.
4	22	Н	Н. 31. по Сош. Тимотея ап.	Н. залуства. Вероніки
5	23	П	Климентя	Агафії
6	24	В	Ксенії препод.	Дороти
7	25	С	Григорія Богослова	Попелец. Ромуальда
8	26	Ч	Ксенофонта	Івана з Мальти
9	27	П	Пер. мощей Ів. Золот.	Аполлонії
10	28	С	Преп. Єфрема Сирійського	Схоластики
11	29	Н	Н. 32 по Сош. о Закхею. Ігнат. Бог.	7. Н. посту. вступ. Лукія
12	30	П	Трьох Святих	Гавденія
13	31	В	Кира й Івана	Катерини
14	1	С	Лютий. Трифона	Валентія
15	2	Ч	Стрітення Господнє	Фавстина
16	3	П	Симеона Богопр. й Анни	Юліяни
17	4	С	Ісидора препод.	Алексея
18	5	Н	Н. о Митарі і Фарисею. Агафії	2. Н. посту. суха. Симеона
19	6	П	Вукола еп.	Кондрата
20	7	В	Партенія і Луки	Леона папи
21	8	С	Теодора Стратилата	Елеонори
22	9	Ч	Никифора	Петра Кат.
23	10	П	Харлампія і Порфирія	Романа папи
24	11	С	Власія свмч.	Гавриіла
25	12	Н	Н. о Блуднім Сині. Мелетія й Ант.	3. Н. посту. глуха. Матея
26	13	П	Мартиніяна	Вальбурга
27	14	В	Авксентія і Кирила	Александра
28	15	С	Онисима	Леандра
29	16	Ч	Памфила і Валента	Романа й Авел.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ЛЮТИЙ. 2. 1655. Боротьба Хмельницького з поляками під Охматовом.
 — 3. 1812. * Євген Гребінка, поет. — 4. 1792. Другий поділ Польщі, при-
 лучення до Росії Волині й Поділля. — 6. 1704. Правобічний гетьман Самусь
 передав гетьманські клейноди Мазепі. — 9. 1918. Підписання миру в
 Бересті. — 14. 1897. † Пантелеймон Куліш, поет і письменник. — 20. 1054.
 † Ярослав Мудрий, великий князь київський. — 26. 1608. † Князь Констан-
 тин Острозький. — 27. 1664. Розстріляно полковника Богуна.

БЕРЕЗЕНЬ — 1940 — MARCH

має 31 день

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	17	П	Лютий. Теодора Тирона	Альбіна
2	18	С	Льва папи рим.	Симпліція
3	19	Н	Н. мясопустна. Архипа і Максима	4. Н. посту. середоп. Кун.
4	20	П	Льва еп. Катанії	Казимира
5	21	В	Евстахія і Тимотея	Фридриха
6	22	С	Петра й Атанасія	Коляти діви
7	23	Ч	Полікарпа	Томи з Акв.
8	24	П	Обріт. голови св. Івана Хр.	Івана Бож.
9	25	С	Торасія арх. царгород.	Францішки
10	26	Н	Н. сиропустна. Порфирія	5. Н. посту. чорна. 40 Муч.
11	27	П	Прокопія	Константина Вел.
12	28	В	Власія преп.	Григорія Вел.
13	29	С	Василія іспов.	Розини
14	1	Ч	Березень. Євдокії	Матильди
15	2	П	Теодота єписк.	Климентія
16	3	С	Зенона й Евтропія	Киріяка
17	4	Н	1. Н. посту. Герасима і Павла	Н. Цвітна. Гертруди
18	5	П	Конона	Едварда
19	6	В	42 Муч. в Аморії	Йосифа Обручника
20	7	С	Василія і Єфрема	Йоахима
21	8	Ч	Теофілякта	Венедикта
22	9	П	40 Мучеників у Севастії	Катерини (Вел. Пят.)
23	10	С	Кондрата і Кипріяна	Віктора (Вел. Суб.)
24	11	Н	2. Н. посту. Софронія	Великдень
25	12	П	Теофана	Вел. Понедімок. Благовіщ.
26	13	В	Пер. мошей Никифора	Теодора
27	14	С	Венедикта препод.	Руперта
28	15	Ч	Агапія	Сикста папи
29	16	П	Савина свмч.	Кирила
30	17	С	Алексея чоловіка Божого	Квірина
31	18	Н	3. Н. посту. Христопокл. Кирила	1. Н. по Вел. біла. Корн.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

БЕРЕЗЕНЬ. 3. 1861. Знесення кріпацтва в Україні. — 4. 1780. Гр. Кирило Розумовський вибраний гетьманом України. — 8. 1787. Сидір Білий, вибраний отаманом „Вірного війська Запорозького“. — 10. 1814. * Тарас Шевченко. — 10. 1917. революція в Росії. — 11. 1861. † Тарас Шевченко. — 13. 1169. Андрій Боголюбський зруйнував і ограбив столицю України Київ. — 14. 1923. Рада амбасадорів антанти прилучила Галичину до Польщі. — 15. березня 1939. р. сойм Карпатської України проголошує самостійність Карпатської України з назвою: Карпатська Українська Республіка. — 17. 1919. Мiroва конференція в Парижі признає Закарпатську Україну Чехословацькій Республіці. — 18. 1921. Мировий трактат у Ризі віддає українські землі на захід від лінії Збруч-Острого-Серни — Польщі, на схід від тої лінії — Російському Союзові. — 19. 1669. † б. гетьман Іван Виговський розстріляний невинно Поляками без суду. — 21. 1908. † Володимир Ангонович, історик, археолог і провідник рос. українців. — 23. 1651. Винницький полковник Богун потопив у полонках на Бузі багато польського війська.

КВІТЕНЬ — 1940 — APRIL

має 30 днів

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	П	Березень. Хризанта	Гугона
2	20	В	Отців убитих у Саві	Франца
3	21	С	Якова препод.	Ришарда
4	22	Ч	Василія свмч.	Ізидора
5	23	П	Нікона й учен.	Вінкентія
6	24	С	Захарії	Келестина
7	25	Н	4. Н. посту. Благовіщення	2. Н. по Вел. Епіфанія
8	26	П	Собор Арх. Гавриїла	Дионізія еп.
9	27	В	Матрони Солун.	Марії Клеопи
10	28	С	(Поклони). Іляріона і Степана	Езекїїла
11	29	Ч	Марка еписк.	Леона
12	30	П	Івана ліст.	Юлія
13	31	С	Іпатія	Юстина
14	1	Н	Квітень. 5. Н. посту. Марії Єгип.	3. Н. по Вел. Тибурція
15	2	П	Тита	Анастазії
16	3	В	Никити ісп.	Лямберта
17	4	С	Йосифа	Рудольфа
18	5	Ч	Теодула	Апольонії
19	6	П	Євтихія архiep.	Юрія
20	7	С	Георгія еп. милит.	Віктора
21	8	Н	Н. Цвітня. Іродіона	4. Н. по Вел. Анзельма
22	9	П	Евпсихія	Кая і Сотера
23	10	В	Терентія	Войтіха
24	11	С	Антипи	Георгія муч.
25	12	Ч	Страстний Четвер. Василія еп.	Марка еванг.
26	13	П	Велика Пятниця	Клига і Марцелі
27	14	С	Велика Субота	Теофіла
28	15	Н	Воскресення Христове	5. Н. по Вел. Віталія
29	16	П	Світлий Понеділок	Петра
30	17	В	Світлий Вівторок	Катерини

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

КВІТЕНЬ. 14. 1340. Смерть Юрія II. (Болеслава Тройденовича), останнього самостійного галицького князя (струїли його бояри за те, що сприяв латинській вірі). — 19. 1885. † історик Костомарів. — 25. 1622. † гетьман Петро Конашевич Сагайдачний. — 1910. † письменник і драматичний артист Марко Кропивницький. — 1913. † письменник Михайло Коцюбинський. — 27. 1904. † письменник і драматичний артист Михайло Старицький. — 29. 1918. Розігнання Центральної Ради, проголошення Скоропадського гетьманом.

ТРАВЕНЬ — 1940 — МАЙ

має 31 день

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	С	Квітень. Івана і Григорія	Филипа
2	19	Ч	Івана старопечерника	Вознесення Ісуса Христа
3	20	П	Теодора Трихиві	Знайдення св. Хреста
4	21	С	Януарія свмч.	Фльоріяна
5	22	Н	2. Н. по Воскр. Томина. Теодора С.	6. Н. по Вел. Пія п. р.
6	23	П	† Георгія великомуч.	Івана в олію
7	24	В	Сави муч.	Доміцелі
8	25	С	Марка ап. і еванг.	Станислава єп.
9	26	Ч	Василія	Григорія
10	27	П	Симеона свмч.	Ізидора
11	28	С	Максима і Ясона	Беатрикс
12	29	Н	3. Н. по Воскр. Миронос. 9 Муч.	Зелені Свята
13	30	П	Якова апост.	Пон. Зел. Свят
14	1	В	Травень. Єремії прор.	Боніфатія
15	2	С	Бориса і Гліба	Зофії
16	3	Ч	Теодосія Печерського	Івана Неп.
17	4	П	Пелагії муч.	Пасхаліса
18	5	С	Ірини муч.	Фелікса
19	6	Н	4 Н. по Воскр. о Розслабл. Йова	1. Н. по 3. С. Келестина
20	7	П	Пам'ятка з'явлення Ч. Хреста	Бернарда
21	8	В	† Івана Богослова	Єлени
22	9	С	Ісаїї прор.	Юлії дівн
23	10	Ч	Симеона Зилота	Боже Тіло
24	11	П	Мокія і Мет.	Іванни
25	12	С	Епіфанія і Германа	Урбана
26	13	Н	5. Н. по Воскр. о Самар. Глікерії	2. Н. по 3. С. Филипа
27	14	П	Ісидора	Беди Вел.
28	15	В	Пахомія Великого	Августина єп.
29	16	С	Теодора Освященого	Максиміліана
30	17	Ч	Андроніка ап.	Фелікса папи
31	18	П	Теодота анкирського	Анелі і Петронелі

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ТРАВЕНЬ. 1648. вибрано Богдана Хмельницького гетьманом. — 6. 1910. † поет і письменник Борис Грінченко. — 1659. Гетьман Іван Виговський розбив московське військо під Конотопом. — 14. 1648. Битва на Жовтих Водах. — 1848. Знесення панщини в Галичині. — 22. 1861. Перевезено і похоронено тіло Тараса Шевченка на Чернечій горі коло Канева над Дніпром. — 26. 1648. Перемога Богдана Хмельницького під Корсунем. — 28. 1722. Заведено в Україні так звану „молоросійську колегію”. — 28. 1916. † письменник і учений Іван Франко.

ЧЕРВЕНЬ — 1940 — JUNE

має 30 днів

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	С	Травень. Патрікія свмч.	Граціяна
2	20	Н	6. Н. по Воскр. о Слїпор. Талатея	3. Н. по 3. С. Еразма
3	21	П	Константина	Кльотильди
4	22	В	Василиска	Квірина
5	23	С	Михайла еписк.	Боніфатія
6	24	Ч	Вознесення Господне	Норберта
7	25	П	Трете обр. голови св. Ів. Хр.	Роберта
8	26	С	Карпа апост.	Медарда
9	27	Н	7. Н. по Воскр. св. Отців. Терапонта	4. Н. по 3. С. Прима
10	28	П	Никити еписк.	Маргарети
11	29	В	Теодосії діви	Варнави
12	30	С	Ісаакія далматського	Онуфрія
13	31	Ч	Єрмія і Єрмея	Антонія з Падви
14	1	П	Червень. Іюстина філософа	Василія
15	2	С	(Задужна Субота) Никифора	Віта і Модеста
16	3	Н	П'ятдесятниця. Зелені Свята	5. Н. по 3. С. Франца
17	4	П	Понед. св. Духа і Пресв. Трійці	Адольфа
18	5	В	Доротей і Маркіяна	Марка і Маркила
19	6	С	Висаріона	Гервазія
20	7	Ч	Теодота свмч.	Сильверія
21	8	П	Теодора Страт.	Альойза
22	9	С	Кирила архієп.	Павліна еп.
23	10	Н	1. Н. по Сош. Всіх Святих. Тимотея	6. Н. по 3. С. Зенона
24	11	П	(Петрівка) Вартоломея і Варнави	Івана Хрест.
25	12	В	Онуфрія пустинника	Проспера
26	13	С	Акиліни муч.	Івана і Павла
27	14	Ч	Елісея пр. і Методія патр.	Володислава
28	15	П	Амоса прор. і Єроніма	Льва папи
29	16	С	Тихона еп.	Петра і Павла
30	17	Н	2 Н. по Сош. Пресв. Євхаристії	7. Н. по 3. С. Емілії

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ЧЕРВЕНЬ. 5. 1709. Іван Мазепа прибув до шведського табору. — 6. 1224. Нещасна битва руських князів з татарами над рікою Калкою. — 7. 1843. † поет Маркіян Шашкевич. — 8. 1653. Перемога Богдана Хмельницького над поляками під Батогом. — 11. 1876. Указ, яким заборонено в Росії друкувати українські книжки. — 14. 1722. † Гетьман Іван Скоропадський. — 17. 1895. † учений Михайло Драгоманів. — 18. 1569. Люблинська унія. — 25. 1205. Смерть князя Романа в битві з поляками під Завихвостом. — 27. 1663. Брюховецький вибраний гетьманом. — 1672. Самійлович вибраний гетьманом. — 28. 1768. Залізник і Гонти здобули Умань.

ЛИПЕНЬ — 1940 — JULY

має 31 день

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	П	Червень. Леонтія	Теобальда
2	19	В	Юди і Зосима	Посіш. Пр. Діви Марії
3	20	С	Методія свмч.	Голіодора
4	21	Ч	Юліяна Тарсійського	Флявіяна
5	22	П	Евсевія еп.	Івана і Павла
6	23	С	Агрипіни муч.	Ломініки
7	24	Н	3. Н. по Сош. Рождество св. Ів. Хр.	8. Н. по 3. С. Івана з Дук.
8	25	П	Февронії	Єлисавети
9	26	В	Давида Солунського	Кирила еп.
10	17	С	Самсона странноприємця	Амалії
11	28	Ч	Перен. мощей Кирила й Івана	Пія і Пелагії
12	29	П	Петра і Павла	Івана і Генрика
13	30	С	Собор 12 Апостолів	Маргарети діви
14	1	Н	Липень. 4. Н. по Сош. Косми і Дам.	9. Н. по 3. С. Бонавент.
15	2	П	Положення Ризи Пресв. Богородиці	Розіслання апост.
16	3	В	Анатолія й Акинта	Пр. Діви Марії Шкапл.
17	4	С	Андрея і Марти	Алексея
18	5	Ч	Кирила й Методія	Симеона
19	6	П	Атанасія Атонського	Вінкентія
20	7	С	Томи й Акакія	Ілії прор.
21	8	Н	5. Н. по Сош. Прокопія	10. Н. по 3. С. Пракседи
22	9	П	Панкратія	Марії Магдалини
23	10	В	Антонія печер.	Аполінарія
24	11	С	Евфимії й Ольги	Христини діви
25	12	Ч	Прокла й Іларія	Якова ап.
26	13	П	Собор Арх. Гавриїла	Успення св. Анни
27	14	С	Акили й Онисима	Пантелеймона
28	15	Н	6. Н. по Сош. Володимира Вел.	11. Н. по 3. С. Інокентія
29	16	П	Антиногена	Марти
30	17	В	Марини великомуч.	Юліти й Альдони
31	18	С	Якинта й Еміліяна	Ігнатія Льюїолі

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ЛИПЕНЬ. 9. 1649. Козаки побили поляків під Межибожем і Константиновом. — 1651. Наказний гетьман Іван Богун виводить козацькі полки зпід Берестечка, кінець берестецької битви. — 10. 1649. Початок облоги Збаража. — 1709. Битва під Полтавою. — 15. 1015. † великий князь Володимир Великий. — 16. 1914. Початок світової війни. — 18. 1775. Зруйнування Січи москалями. — 26. 1662. Сомко і Ромодановський побили Юрія Хмельницького під Каневом. — 28. 1672. Дорошенко побив поляків коло Четвертинівки над Богом.

СЕРПЕНЬ — 1940 — AUGUST

має 31 день

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Ч	Липень. Макрини	Петра в оковах
2	20	П	† Ілїї прор.	Альфонса
3	21	С	Симеона й Івана	Знайд. мощ. св. Стефана
4	22	Н	7. Н. по Сош. Марії Магдалини	12. Н. по 3. С. Домініка
5	23	П	Трофима і пр.	Пр. Діви Марії Сніжної
6	24	В	Бориса і Гліба	Преображення Господнє
7	25	С	† Успення св. Анни	Каєтана
8	26	Ч	Ермолая	Киріяка
9	27	П	Пантелеймона	Романа
10	28	С	Прохора і Никанора	Лаврентія муч.
11	29	Н	8. Н. по Сош. Калиника	13. Н. по 3. С. Сузанни
12	30	П	Сили і пр.	Кляри
13	31	В	Євдокима	Іполіта
14	1	С	Серпень. Проісх. Чесн. Хреста	Евсевія
15	2	Ч	Перенесення мощей св. Стефана	Успення Пр. Діви Марії
16	3	П	Ісаака і Дальмата	Роха і Йоакима
17	4	С	Сімох молодців в Ефезі	Ліберата
18	5	Н	9. Н. по Сош. Евсигнія муч.	14. Н. по 3. С. Єлени
19	6	П	Преображення Ісуса Христа	Бенігні
20	7	В	Дометія прдмуч.	Бернарда
21	8	С	Еміліяна еп.	Іванни
22	9	Ч	Матія апост.	Тимотея
23	10	П	Лаврентія архидіакона	Филимона
24	11	С	Евила і Клявдії	Вартоломея
25	12	Н	10. Н. по Сош. Фотія й Аникити	15. Н. по 3. С. Людвика
26	13	П	Максима іспов.	Зеферіни
27	14	В	Михея прор.	Йосифа Кал.
28	15	С	Успення Пресв. Богородиці	Августина
29	16	Ч	Діоміда муч.	Усіхн. голови Ів. Хрест.
30	17	П	Мирона муч.	Рожі з Ліми
31	18	С	Фльора і Лавра	Раймунда муч.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

СЕРПЕНЬ. 1. 1913. † письменниця Ларіса Косач-Квітка (Леся Українка) в Сурамі на Кавказі. — 5. 1657. † гетьман Богдан Хмельницький. — 1911. † письменниця Олександра Кулішева (Ганна Барвінок). — 6. 1687. Іван Мазепа вибраний гетьманом. — 7. 1648. Боротьба Кривоноса з поляками під Константиновом. — 10. 1907. † письменниця Марія Марковичка (Марко Вовчок). — 13. 1873. † поет Антін Могильницький. — 15. 1856. родився письменник Іван Франко. — 15—16. 1649. Перемога Хмельницького під Зборовом. — 16. 1657. Юрій Хмельницький вибраний гетьманом. — 17. 1772. Прилучено Галичину до Австрії. — 20. 1843. † письменник Григорій Квітка-Основяненко. — 20. 1920. Договір у Севрі під Парижем признає Східню Галичину окремою державною територією й означає її границі між Чехословащиною, Польщею і Румунією. — 23. 1662. Юрій Хмельницький побив москалів під Криловом. — 27. 1589. Турки й татари облягли Львів. — 30—31. 1648. Перемога Хмельницького під Пилявцями.

ВЕРЕСЕНЬ — 1940 — SEPTEMBER

має 30 днів

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Н	Серпень. 11. Н. по Сош. Андр. Стр.	16. Н. по З. С. Іди
2	20	П	Самуїла прор.	Стефана
3	21	В	Тадея і Васи	Броніслави
4	22	С	Агатоніка муч.	Розалії дівч
5	23	Ч	Лупа й Іриней	Лаврентія
6	24	П	Евтихія свмч.	Захарії
7	25	С	Вартоломея і Тита	Регіни муч.
8	26	Н	12. Н. по Сош. Адріана	17. Н. по З. С. Р. Пр. Д. М.
9	27	П	Пімена	Северина
10	28	В	Августина і Мойсея	Николая
11	29	С	† Усікновення голови Ів. Хрест.	Прота і Якова
12	30	Ч	Александра і Павла	Гвідона
13	31	П	Положення Пояса Пр. Д. Марії	Товії і Филипа
14	1	С	Вересень. Симеона Столпника	Воздвиження Чесн. Хр.
15	2	Н	13. Н. по Сош. Маманта	18. Н. по З. С. Никодима
16	3	П	Антима	Корнелія
17	4	В	Вавили і Мойсея	Францішка
18	5	С	Захарії і Єлисавети	Томи і Йосифа
19	6	Ч	Чудо Арх. Михайла	Януарія
20	7	П	Созонта і Макарія	Евстахія
21	8	С	Роздество Пресв. Діви Марії	Матея еванг.
22	9	Н	14. Н. по Сош. Йоакима й Анни	19. Н. по З. С. Маврикія
23	10	П	Минодори і пр.	Теклі
24	11	В	Теодори Александр.	Герарда і Руперта
25	12	С	Автонома свмч.	Клеофи муч.
26	13	Ч	Корнелія сотника	Кипріяна
27	14	П	Воздвиження Чесного Хреста	Косми і Даміана
28	15	С	Никити великомуч.	Вячеслава муч.
29	16	Н	15. Н. по Сош. Евфимії влкмуч.	20. Н. по З. С. Мих. Арх.
30	17	П	Софії, Віри, Надії і Любови	Єроніма

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ВЕРЕСЕНЬ. 2. 1657. Похорон Богдана Хмельницького в Суботіві і вибір Івана Виговського гетьманом. — 3. 1709. † гетьман Іван Мазепа. — 6. 1672. П. Дорошенко здобув Кам'янець Подільський. — 10. 1769. родився поет Іван Котляревський. — 10. 1919. Договір у Сен Жермені під Парижем, яким держави антанти переняли на себе суверенність Східної Галичини. — 12. 1903. Відкрито в Полтаві пам'ятник Іванові Котляревському. — 13. 1657. Золотаренко побив поляків під Сепелінцями. — 15. 1907. † письменник і драматичний артист Іван Тобилевич (Карпенко Карий). — 16. 1727. Данило Апостол вибраний гетьманом.

ЖОВТЕНЬ — 1940 — ОСТОВЕР

має 31 день

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	В	Вересень. Евменія еп.	Ремігія
2	19	С	Трофима і Саватія	Ангела Хоронителя
3	20	Ч	Евстахія	Кандида
4	21	П	Кондрата апост.	Франца з Асижу
5	22	С	Фоки і Йони	Флявії
6	23	Н	16. Н. по Сош. Зачаття св. Ів. Хр.	21. Н. по З. С. Брунона
7	24	П	Теклі первомуч.	Юстини
8	25	В	Евфрозини преп.	Бригіди
9	26	С	Івана Богослова	Дионизія
10	27	Ч	Калістрата	Франца
11	28	П	Харитона іспов.	Плякиди
12	29	С	Киріяка і Теофана	Максиміліяна
13	30	Н	17. Н. по Сош. Григорія свмч.	22. Н. по З. С. Едварда
14	1	П	Жовтень. † Покр. Пр. Богородиці	Калікта
15	2	В	Кипріяна і Юстини	Ядвиги і Тереси
16	3	С	Дионісія свмч.	Галя і Фльора
17	4	Ч	Єротея	Моргарити
18	5	П	Харитини	Луки еванг.
19	6	С	Томи апост.	Петра з Аль.
20	7	Н	18. Н. по Сош. Сергія і Вакха	23. Н. по З. С. Капра
21	8	П	Пелагії і Тайсії	Уршулі
22	9	В	Якова апост.	Кордулі муч.
23	10	С	Евлампія й Евлампії	Івана Калістр.
24	11	Ч	Филипа діяк.	Рафаїла Арх.
25	12	П	Прова і Тараха	Хризанта
26	13	С	Карпа опост.	Евариста
27	14	Н	19. Н. по Сош. Назарія і Параск.	24. Н. по З. С. Сабіни
28	15	П	Евтимія і Луки	Симеона
29	16	В	Лонгіна сотн.	Наркиза
30	17	С	Осії й Андрея	Альфонса
31	18	Ч	Луки апост. і евангел.	Маркелія

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ЖОВТЕНЬ. 9. 1655. Б. Хмельницький побив поляків під Городком. — 13. 1648. Вїзд Богдана Хмельницького до Києва. — 14. 1624. Напад запорожців на Царгород. — 16. 1648. Богдан Хмельницький почав облогу Львова. — 18. 1851. Заложення вугольного каменя від „Народній Дім” у Львові. — 19. 1918. Проголошення Української Держави на землях бувшої Австрії. — 22. 1596. Берестейська унія. — 26. 1917. † провідник Галицької України д-р Евген Олесницький у Відні.

ЛИСТОПАД — 1940 — NOVEMBER

має 30 днів

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	П	Жовтень. Йоїла прор.	Всіх Святих
2	20	С	Артемія великомуч.	† День задушний
3	21	Н	20. Н. по Сош. Іляріона	25. Н. по З. С. Губерта
4	22	П	Аверкія еп.	Кароля
5	23	В	Якова апост.	Захарії і Єлисавети
6	24	С	Арети муч.	Леонарда Вел.
7	25	Ч	Маркіяна	Геркуляна
8	26	П	Димитрія мироточця	Северина
9	27	С	Нестора муч.	Тедоора
10	28	Н	21. Н. по Сош. Параскевії	26. Н. по З. С. Андрея
11	29	П	Анастасії римл.	Мартина
12	30	В	Зиновія і Зиновії	Мартина папи рим.
13	31	С	Стахія й Ампілія	Дидака
14	1	Ч	Листопад. Косми і Даміяна	Йосафата
15	2	П	Акиндиана	Леопольда
16	3	С	Акепсима й Айтала	Едмунда еп.
17	4	Н	22. Н. по Сош. Йоанікія	27. Н. по З. С. Григорія
18	5	П	Галактіона	Романа
19	6	В	Павла еп. й іспов.	Єлисавети
20	7	С	33 Мучеників у Меліті	Фелікса
21	8	Ч	Собор Архангела Михаїла	Вовед. Пр. Дізи Марії
22	9	П	Онисифора муч.	Цецилії
23	10	С	Ераста й Олімпа	Климента папи рим.
24	11	Н	23. Н. по Сош. Мини, Віктора і пр.	28. Н. по З. С. Івана
25	12	П	Йосафата свмч.	Катерини
26	13	В	Івана Золотоустого	Петра і Конрада
27	14	С	Филипа апост.	Валеріяна
28	15	Ч	Гурія і Симона (Пилипівка)	Руфина
29	16	П	Матея ап і еванг.	Сатурніна
30	17	С	Григорія чудотв.	Андрея апост.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ЛИСТОПАД. — 1. 1918. Українці обіймають владу в Галичині назад по 531 літах перерви. — 3. 1648. Богдан Хмельницький залишив облогу Львова. — 1848. Барикади у Львові. — 10. 1709. Здобуття Батурина московцями. — 1834. † батько нової доби українського письменства Іван Котляревський. — 11. 1893. † славний байкар і поет Леонід Глібів. — 15. 1648. Б. Хмельницький облягає Замостя. — 1709. Іван Скоропадський вибраний гетьманом. — 15. 1918. Повалення гетьмана Скоропадського. Директорія. — 18. 1838. род. письменник Іван Нечуй-Левицький. — 20. 1709. Цар Петро велів стяти полковника Чечеля за оборону Батурина перед московськими військами. — 20. 1917. Проголошення Центр. Радою Української Республіки. — 23. 1883. † учений Михайло Максимович.

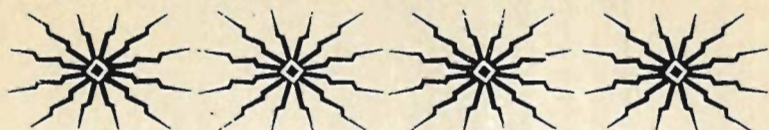
ГРУДЕНЬ — 1940 — DECEMBER

має 31 день

Н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	Н	Лист. 24. Н. по С. Плятона і Романа	1. Н. адв. Елігія
2	19	П	Авдія прор.	Бабіяни діви
3	20	В	Прокла і Григорія	Францішка Ксав.
4	21	С	Воведення Пресв. Діви Марії	Варвари муч.
5	22	Ч	Филимона	Сави еп.
6	23	П	Амфилохія і Григорія	Николая
7	24	С	Катерини великомуч.	Амврозія еп.
8	25	Н	25. Н. по Сош. Климента і Петра	2. Н. адв. Н. З. П. Д. Марії
9	26	П	Алипія Стопни.	Валерії і Леокадії
10	27	В	Якова і Паладія	Пр. Д. Марії з Льорет.
11	28	С	Стефана муч.	Дамазія
12	29	Ч	Парамона	Александра
13	30	П	Андрея Первозванного	Лукія й Отилії
14	1	С	Грудень. Наума прор.	Спиридїона
15	2	Н	26. Н. по Сош. Авакума пр.	3. Н. адв. Евзевія еп.
16	3	П	Софронія прор.	Аделайди діви
17	4	В	Варвари великом.	Лазарія й Олім.
18	5	С	Сави Богоносного	Граніяна
19	6	Ч	Николая Чудотворця	Фавста
20	7	П	Амвросія еп.	Теофіля
21	8	С	Патапія препод.	Томи апост.
22	9	Н	27. Н. по Сош. Праот. Нел. З.П.Д.М.	4. Н. адв. Зенона
23	10	П	Міни й Ермогена	Вікторії діви
24	11	В	Даниїла Стопника	Адама й Еви
25	12	С	Спиридїона еп.	Різдво Ісуса Христа
26	13	Ч	Евстрапія муч.	Стефана первомч.
27	14	П	Тирса і Филимона	Івана еванг.
28	15	С	Елевтерія свмч.	Дітей убитих у Вифлеємі
29	16	Н	28. Н. по Сош. св. Отців. Н. пер. Р.Х.	Н. по Р. Томи еп.
30	17	П	Даниїла	Давида кор.
31	18	В	Севастіяна муч.	Сильвестра папи рим.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР:

ГРУДЕНЬ. 4. 1803. † Іван Кальнишевський, останній кошовий Запорозької Січі. — 8. 1868. Заснування Товариства „Просвіта” у Львові. — 14. 1918. Війська Директорії займають Київ при допомозі С. С. — 19. 1240. Батий зруйнував Київ. — 21. 1764. Скасування гетьманщини. — 24. 1653. Перемога Богдана Хмельницького під Жванцем. — 26. 1637. Нещаслива битва Павлюка з Потоцьким під Кумейками. — 28. 1724. † наказний гетьман Павло Полуботок. — 31. 1637. † гетьман Павлюк.

ЯК ЛЮДИ УГАДУЮТЬ ПОГОДУ

Кожний, що родився в Україні, певно стрічався з угадуванням погоди. У хліборобського народу, яким є українці, нема нічого більше природного. Бож від погоди, вереміні, залежить урожай, засів, управа, збір хліборобських ростин, від котрих залежить просто все життя хлібороба.

Навіть в Америці, де наш хлібороб звичайно став фабричним або копальняним робітником, він задержав це своє зацікавлення погодою. Як у рідному краю він, вставши рано з ліжка, передовсім дивився на двір, яка там погода, таке саме робить він і в Америці, де від погоди вже не залежить стільки, скільки залежало в рідному краю. Цей інтерес підтримує теж місцева американська преса, що кожного дня подає звідомлення американського Бюра Погоди.

Спосіб угадування погоди нашим народом спирається на досвід багатьох поколінь, а спосіб угадування погоди американським Бюром Погоди на науковий досвід. Український народ угадував погоду з природи, оглядаючи звірята, рости́ни, хмари, сонце, місяць, зорі. Наступні народні правила вгадування погоди покажуть практично, як це наш народ робить.

НЕБО. На погоду. В день ясно-блакитне. Вночі чисте, зоряне. Прозорий, сірий ранок.

СОНЦЕ. На погоду. Після дощового дня ясне на заході. Після зоряної ночі ясний схід.

На дощ. Червоний захід. Увесь день затьмарене. Захід блідо-жовтий. В зимі подвійні сонця ворожать сніг та мороз.

МІСЯЦЬ. На погоду. Місяць ясний, а коли на небі нів, його ріжки гостро закінчені. В зимі це признаки морозів.

На дощ. Місяць затьмарений, коли в повні — довкола нього видно ясний обруч. Коліровий обруч — це признака слоти. Червоний місяць ворожить вітер.

ЗОРІ. На погоду. На небозводі багато іскристих зір. В зимі це ознака морозу.

На дощ. Зорі не миготять, вони закриті гейби імлюю.

ХМАРИ. На погоду. Легкі, високі білі та прозорі. Коли після дощу хмари опадають низько над землею, або при заході сонця золотяться й поволі зникають — це ознака погоди.

На дощ. Хмари великі, чорні, що поволі збираються одна над одною й разом нависають на небозводі; також малі білі хмаринки, що, пересувачись біля сонця, змінюють свій колір на червоний або жовтий — ворожать дощі. Вовнисті хмари — ворожать дощ на кілька днів. Взимі такі хмари заповідають сніг. Дуже ясна або подвійна веселка — дощ нешвидко ущухне.

ДОЩ. На погоду. Коли дощ іде перед самим сходом або зараз по заході сонця — це знак, що пополудні буде погода.

На дощ. Коли підчас дощу повстають на баюрах баньки, а над землею уносятся гейби порох — це признака, що дощ ітиме довше. Дощ кілька годин після сходу сонця або пізніше — йтиме до вечора.

МРЯКА. На погоду. Коли мряка стелиться низько над землею — ворожать погоду.

На дощ. Коли підходить угору й то вранці — буде дощ. В осені мряки зранку ворожать слоту.

РОСА. На погоду. Роса зранку й ясне небо — буде погода.

ЛИСКАВКИ. На погоду. Лискавки над круговидом при яснім небі ворожать погоду.

На дощ. Лискавки взимі ворожать сніг і бурі. Якщо гремить вранці, буде вітер, вполудне — дощ, вечером — буря.

ВІТЕР. На погоду. Слабкий північний або східний вітер — це признака гарної погоди. Коли підчас дощу вітер змінює напрям — буде погода.

На дощ. Коли при затьмареному небі повіває вітер — знак, що буде дощ. Західні або південно-західні вітри заповідають дощ і слоту.

ЖИВИНА. На погоду. Жайворонки й ластівки літають високо, жаби мовкнуть, лилики скоріше вилітають увечорі. Коли в часі дощу озивається сова, або кряче крук — знак, що буде погода. Комарі, що по заході сонця літають громадами й не докучають людям — погода.

На дощ. Ластівки літають низько при землі, птиці неспокійні, кртиці рийуть великі купини землі, жаби рахкотять, бджоли ховаються у вулики, а комарі дошкульно кусають.

РОСТИНИ. На погоду. Більша скількість мякуша під корою на деревах навесні, це признака довшої погоди.

На дощ. Повій і ще деякі рослини замикають перед дощем свої чашечки.

ІНШІ ВОРОЖБИ. На погоду. Дим, що стелиться високо — знак погоди.

На дощ. Усякі відгомони і крики перед слотою чути краще, як звичайно. Перед слотою далекі гори й ліси видно виразніше.

Американське Бюро Погоди передовсім старається назбирати якнайбільше даних про погоду з якнайбільшого простору. Воно має по всьому краю розкинені підвладні собі бюро, а ті знову підвладні їм стації, які збирають факти про погоди й доносять до централі. Вони подають в цей спосіб дані про вигляд неба, себто як світить сонце, скільки вогкості є в повітрі, яку теплоту має повітря, куди й який сильний вітер дує й т. і. На основі цих даних, зібраних з цілого великого простору Злучених Держав, Бюро Погоди в Вашингтоні може злагодити мапу погоди в даний мент, а на основі цієї мапи й порівняння її з іншими попередніми мапами може вгадати, яка буде правдоподібно погода за найближчих кілька годин.

Вгадування такого бюро погоди, як бачимо, має багато більше основ бути правдивим, ніж угадування одної людини на основі його хочби як мітких спостережень з одної околиці. До того бюро погоди, що далі, то ці засоби ще більше удосконалюють. До розсліду погоди над землею, додано тепер розсліди погоди над морем, від коли кораблі можуть при-

силати з моря повідомлення про погоду при допомозі бездротного телеграфу й радіо. Далі вчені переконалися, що для передсказування погоди багато причинників можуть дати спостереження щодо верхніх шарів повітря. Звісно, переконалися про це люди на основі спостережень підчас летів літаками й бальонами. Тому нині бюро погоди стараються діставати такі факти зовсім правильно й в тій цілі висилають для збирання таких фактів літаки або „орли” з відповідними приладами, які нотують на великій височині температуру, вітер, тощо.

Американське Бюро Погоди основано законом з 1890. року. Створено його передовсім для вжитку фермерів і тому його відкрито при департаменті рільництва. Від того часу його потрібність значно зросла: стало воно пожиточним, а то навіть конечним, для морської плавби, а ще більше для летництва, так торговельного, як і воєнного. Кошти його удержання, себто наукового вгадування погоди, виносять мільони доларів річно, але ці кошти видно повертаються зо сторицею, бо погода є справді необхідно важною справою для різних ділянок людського життя.

Хоча звичайна людина для пізнання, яка буде погода, не потребує нічого поза прочитання в газеті рапорту Бюро Погоди, все таки навіть при цьому треба мати на увазі певні річі. Передовсім треба дивитися, чи рапорт відноситься до даної околиці; поданий у газеті рапорт відноситься звичайно лише до місцевості, де виходить газета. Отже рапорт погоди в ньюйорській газеті може бути неважкий для Філадельфії, а вже певно не має значіння для Шікаго. До того, як ньюйорська газета прийде до Шікаго, то хоча в ній написано, що „нині буде гарна погода”, це „нині” вже відай є „позавчора”. Отже рапорт погоди повинен бути свіжий і повинен відноситися до даної околиці. Навіть у такому випадку рапорт є абсолютно правдивий лише настільки, наскільки він відноситься до таких даних, які можна ствердити як існуючі. Наскільки він відноситься до майбутнього, то хоча вгадування бюро погоди має багато даних на те, щоби бути кращим, як звичайне вгадування з природніх знаків, все таки й вони є лише вгадуванням; існуючі дані показують на правдоподібність одної погоди, а тимчасом в природі легко може трапитися щось таке, що з цього вийде інша погода. Здогади бюро погоди кращі, ніж здогади „пророків погоди”, але й вони не є все певні.

ОДНОСТАЙНИЙ ЧАС

(STANDARD TIME)

Колиб час ділити відповідно до сонця, то в кожній місцевості в даний мент повинен би бути інший час, інша година, бо в кожній місцевості сонце видно на небі в іншому положенні. З огляду на те, що таке лічення часу було би дуже невідгідне особливо для людей, що скоро переносяться з одної місцевості до другої, більші простори краю ділять на округи, в котрих заводиться один час. Називають його одностайним або положовим часом (Standard Time).

Територію Злучених Держав ділено на такі округи ще з 1883. року. У 1918. році ухвалив конгрес навіть відповідний закон. Цей закон поділив простір Злучених Держав на 4 округи одностайного часу. Називаються ці округи: східня, центральна, гірська й Пацифічна. По англій-

ськи: Standard Eastern Time, Standard Central Time, Standard Mountain Time, Standard Pacific Time.

Нью Йорк лежить у східній окрузі, Милвокі в окрузі центрального часу, Солт Лейк Сіті, в стейті Юта, в окрузі гірського часу, а Сан Франсіско в окрузі Пацифічного часу.

Ріжниця у часі між двома сусідніми округами виносить одну годину. Через те ріжниця між східною і гірською округою виносить дві години, а між східною й пацифічною три години. Отже коли над берегом Атлантику є 12. година в полудне, в Канзас Сіті є 11. година рано, в Скалистих горах 10. год. рано, а в Сан Франсіско шойно 9. рано.

ЛІТНІЙ ЧАС

Під літнім часом (Daylight Saving Time) розуміється посунення годинника в літі на одну годину вперед. Звичайно робиться це останньої неділі в квітні.

На зиму потім годинник посувається одну годину назад. Робиться це звичайно в останню неділю в вересні.

Наслідок такого зарядження очевидний: люди встають літом вчасніше й вчасніше йдуть спати. Через це вони більше вживають сонішного світла, а ощаджують штучне світло. Це й була первісна ціль зарядження, коли його зроблено вперше в Америці підчас великої світової війни (в 1918. році).

Та цей літній час не всюди принявся. Фармери, котрі й так мусять літом вставати рано, щоби обігнатися зо своїми господарськими роботами, не вдоволені з літньої переміни часу й де лише мають силу, до неї не допускають.

ПОЧАТОК НОВОГО РОКУ

Новий Рік починається в хвилині останнього удару добре нарегульованого годинника, що вибиває північ вночі з 31. грудня на 1. січня. Тому, що поодинокі країни послуговуються ріжними полосовими часами, Новий Рік не починається на цілій земній кулі одночасно.

Новий Рік обходять насамперед на островах Фіджі, на острові Врангля і на південних побережжах східного краю Сибіру. Дві години пізніше настає Новий Рік в Тасманії, Новій Південній Валії і в Новій Гвінеї. Годину пізніше в Японії і Кореї. По упливі чергових 7 годин голосять його годинники в країнах, що послуговуються східньо-європейським часом. По годині в країнах, що мають середньо-європейський час (у Львові), ще годину пізніше в країнах з західньо-європейським часом. 5 годин потім у Злучених Державах Північної Америки на березі Атлантику. По 3 годинах у Злучених Державах на березі Спокійного Океану. За 3 години на Алясці, Алевах і східніх островах Самоа. Останні

на земній кулі витають Новий Рік пів години потім мешканці західних островів Самоа.

Подорожні, що відбувають дорогу близько так званої лінії зміни дати, якщо роблять це в останньому дні року, знаходяться в особливим положенню. Ті, що їдуть у східному напрямі, з Азії до Америки і попитали вже на покладі одні з перших Новий Рік одночасно з мешканцями островів Фіджі, Врангля чи південно-східного окрайця Сибіру, на другий день, як корабель перепливе лінію зміни дати, матимуть нагоду ще раз обходити Новий Рік одночасно з мешканцями Аляски, Алеутських островів чи Самоа, бо Новий Рік до тих сторін шойно доходить. Отже на покладі по дні 1. січня наступить знову день 1. січня.

Затеж подорожні, що їдуть в тому самому часі зі сходу на захід (з Америки до Азії), якщо серед приходом Нового Року на Алясці, Алевтах і Самоа переїдуть лінію зміни дати, то дістануться в полосу, де те свято вже обходили (найраніше на Землі), саме попереднього дня. Іншими словами залога того корабля не матиме Нового Року взагалі. Після 31. грудня наступить на покладі день 2. січня.

В країнах, що не послуговуються полосовим часом, Новий Рік починається в хвилині, коли наші годинники показують не тільки іншу годину, але теж іншу мінуту і секунду. Наприклад в Голляндії, що під тим оглядом є винятком серед європейських країн, де урядовим часом є місцевий час, Новий Рік обходять 19 мінут 32,1 секунд пізніше, ніж в Україні. Країн, що не примінюються до полосового часу, доволі багато.

ЦЕЙ РІК У РАХУБІ ЧАСУ

Цей рік є 1940. роком християнської ери, що числиться від народження Христа.

Є він 7448. роком візантійської ери.

Є він 5701. роком жидівської ери (числення від початку світа).

Є він 2693. роком римської ери, що числиться від заложення Риму.

Є він 2716. роком грецької ери (від заведення олімпійських ігрищ, у 776. році перед народженням Христа).

Є він 2600. роком японської ери.

Є він 1358. роком магометанської ери (що числить роки від утечі Магомета в 622. році християнської ери).

ЯК ПОРІВНЯТИ МІРИЛА НА ТЕРМОМЕТРАХ

До мірення теплоти вживається найбільше трьох термометрів: термометр Реоміра, термометр Цельзія й термометр Фаренгейта. Два перші звичайно вживається в Європі, з виїмком Англії, де, як в Америці, звичайно вживають термометра Фаренгейта. Через те в старокраєвих часописах й книжках звичайно стрічаємо заподання температури за Реоміром або Цельзієм, а в американських за Фаренгейтом. Звідти й часто приходитьсь нам перемінати температуру, подану за одним термометром, на

температуру за іншим термометром. Понижча табелька показує просто, якій температурі за бажаним мірилом відповідає температура за термометром під руками.

ТЕРМОМЕТР				
Реоміра	Цельзія	Фаренгейта	ЗАВВАГА	
80°	100°	212°	Вода кипить	
76	95	203		
72	90	194		
68	85	185		
63.1	78.9	174		
60	75	167	Алькоголь кипить	
56	70	158		
52	65	149		
48	60	140		
44	55	131		
42.2	52.8	127	Лій топиться	
40	50	122		
36	45	113		
33.8	42.2	108		
32	40	104		
29.3	36.7	98	Теплота крови	
28	35	95		
25.8	32.2	90		
24	30	86		
21.3	26.7	80		
20	25	77		
16	20	68		
12.4	15.3	60	Уміркована теплота	
10.2	12.8	55		
8	10	50		
5.8	7.2	45		
4	5	41		
1.3	1.7	35		
0	0	32	Вода мерзне	
— 0.9	— 1.1	30		
— 4	— 5	23		
— 5.3	— 6.7	20		
— 8	— 10	14		
— 9.8	— 12.2	10		
— 12	— 15	5		
— 14.2	— 17.8	0	Зеро Фаренгейта	
— 16	— 20	— 4		
— 20	— 25	— 13		
— 24	— 30	— 22		
— 28	— 35	— 31		
— 32	— 40	— 40		

Щоби перемінити число ступнів Фаренгейта на ступні Цельзія, відійміть 32 ступні, а решту помножть через 5, а це поділіть через 9.

Щоби перемінити ступні Цельзія на ступні Фаренгейта, помножть через 9, поділіть через 5 і додайте 32.

Щоби перемінити ступні Реоміра на ступні Цельзія помножть через 5, поділіть через 4.

З НОВИМ РОКОМ

З Новим Роком нові мрії,
Нові думи і надії,
Нові, кращі сподівання —
І до кращого змагання...

Щоб здійснились нові мрії,
Щоб сповнилися надії,
Що плекає їх громада, —
Тут усім сердечна рада:

Щоб здійснились сподівання,
Пощастили всі змагання, —
Треба ум свій просвітити,
Свого духа насталити.

Хто це вчинить, любий брате,
Тому можемо сказати,
Що пропадуть всі клопоти,
Буде користь із роботи.

Хто це вчинить, милий друже,
Труд полюбить широ, дуже, —
Кращої діждеться долі,
Кращих жнив на ріднім полі.

З НОВИМ РОКОМ -- З НОВОЮ ВІРОЮ В ПОБІДУ

ЧАСИ ТЕПЕР змінюються так скоро, що ніхто не береться уже заповідати, що станеться в найближчій місяці, а не то році. Міжнародне життя подібне до тої гірської ріки, що пливе навіть у спокійному часі дуже бистро, але кожної години, як тільки десь у горах загремить і настане злива, може поплисти не то бистріше, але й вийти цілком з берегів, позаливати величезні простори урожайної землі та принести людям нужду і загальне знищення.

Коли пишемо ці рядки, то в Європі саме загреміло й вже не стало польської держави, а наші західньо-українські землі, що були під Польщею, перейшли в руки нового наїздника — Союзу Советських Соціалістичних Республік. Як бачимо, то наше положення змінилось у державному розумінні в такий спосіб, що з львівської ратушевої вежі не повіває тепер польська червоно-біла плахта, а тільки советсько-червона. Значить, що як передше, так і тепер нема

на тих землях місця для жовто-блакитного українського прапору, ні для Тризуба, як виразників української державної окремішності і незалежності. А на місці галицького льва маємо тепер привезені з Москви — серп і молот.

Не знаємо, як довго треватимуть теперішні відносини, а з ними і даліше поневолення українського народу. Зате ми переконані, що ніяка сила не може в теперішніх часах держати народи в постійній неволі. Тому не вдасться й окупантам українських земель вдержати в неволі свободолюбний український нарід, що то на протязі своєї історії дав так багато доказів, що вміє за свободу постояти. Тому і нема найменшого сумніву щодо цього, що український нарід не погодиться з теперішнім положенням і далі вестиме визвольну боротьбу, також і в новім році, й з усіми окупантами, і то в першу чергу з Советами, що держать у своїх лабетах величезну більшість українських земель.

Коли мова про українців в Америці, то не улягає ніякому сумнівові, що вони далі будуть допомагати визвольній боротьбі. Вони навіть не можуть перестати помагати, бо інакше виявлять себе навіть і не добрими американцями, колиб не розуміли і не відчували вартости тих великих цінностей, які дає людині й народові свобода, а про які треба дбати, щоби були заховані в світі, а тим самим і на українських землях та між українським народом.

Ось і тому Україна мусить бути свободна й відірвана від СССР. Отсе є сьогодні найважливішим завданням усього українського народу. Без відірвання від Советів не буде ніколи справді вільної й самостійної української держави. Тому українському народові треба тепер напружити усі свої сили, щоб відірватись від Москви власними силами, використовуючи при цьому внутрішній розклад Советів і міжнародне положення. Пам'ятаймо, що Україна буде для українців справжнім добром тільки тоді, коли її самостійність буде здобута українською кров'ю, а нічиєю іншою. Так думаймо і до цього змагаймо й в новім році.

Пантелеймон Куліш

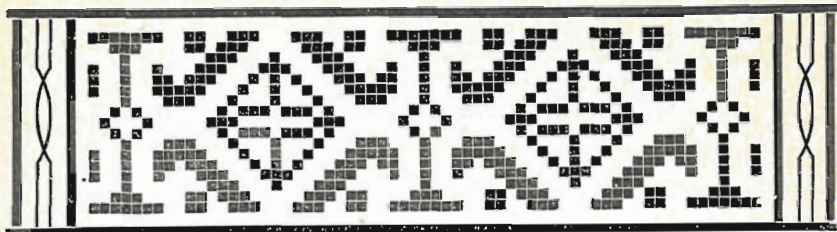
УКРАЇНА

*Чи згадуєш, земляче, край той пишний,
Де річеньки блищать сріблом текучим;
Де, мов кармазин, червоніють вишні,
І дишуть медом пасіки пахучим;
Де гарбузи в цвіту по лісах вються,
І яблуні під яблуками гнуться?*

*Туди, туди що-день душею лину;
Там знаю liebe, затишне кубельце,
І згадую квітчасту Україну,
І знов цвіте, знов молодіє серце.
Отам би жити, Господа хвалити!
Та ні, шкода про це і говорити.*

*Нещасний край! в йому куточки дикі
Людей благають: „Пощадіть, не псуйте!
Ідіть собі у городи великі,
І там дома під небеса муруйте,
Мене-ж пустим покиньте сумувати,
І людям щирим очі дивувати.“*

*Коханий край, край волі і недолі!
Сміюсь до нього, сміючися плачу.
Роблю, працюю на чужому полі,
І радуюсь, що вже його не бачу.
В моїх руках понуро кобза дзвонить,
Останні мрії й радощі хоронить.*

КИЇВ

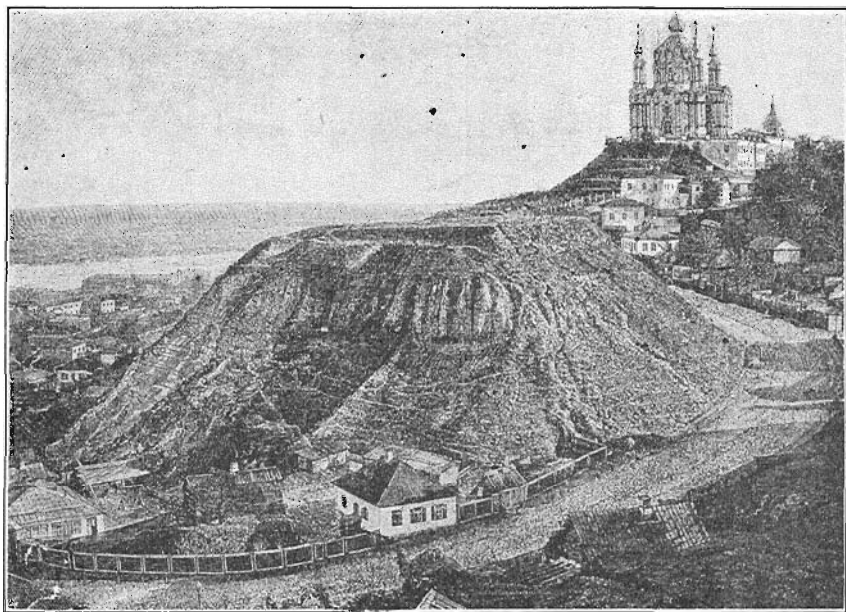
Поданий тут опис (передвоєнного) Києва це переклад з монументального німецького твору „Russland, Land und Leute“, виданого в Липську Германом Роскошні 1890 р.

ВІДДІЛЕНИЙ від Печерської Лаври, — яка являється ніби місто про себе — розкішним ярем простягається сам Київ на просторі майже 19 кватдратових миль, але цей простір повний стільки великанських незабудованих площ, що число населення зоглоб тричі збільшитися, не потребуючи притім для себе поширення теперішнього простору міста. Довкола його старинної частини, якої мури усунено, повстало місто нове, з гарними домами і широкими вулицями, а велика кількість топіл, що видвигаются скрізь понад дахи домів, це величає тло до численних, у промінню сонця вилискуючих, позолочених бань церков і храмів. А між двома горами, на яких видвигается старий Київ та Печерська Лавра, розкинулось на низькій терасі Дніпра північне передмістя Києва, „Поділ“, для ока море домів, на овиді якого проступають наче острови численні сади і яке зі своїми візантійськими банями та з лісом щоглів на Дніпрі вже нераз дало привід до одушевлених порівнянь Києва з Царгородом. І справді — пестро розмальовані стіни домів, зелені дахи, золоті бані церков, срібні вершки веж і тераси та сади міста надають йому вигляд, що живо нагадує пишність красок орієнту. І це і справді величавий вид, розгортається перед вами, коли ви, пройшовши довгий на дві верстви Миколаївський міст, вийшли зігзагами на Печерську гору і дивитесь на Київ з перспективи птаха: особливож зазначається широка головна вулиця Хрещатик, той київський Невський Проспект, де ви бачили найбільші готелі і найкращі склепи міста.

Але могутніше, ніж оця елегантна частина міста та оживлений рух на Подолі, принадає чужинця старинна

часть Київа, що відносно своїх памяток не стоїть з ніякого погляду позаду Печерської Лаври. А найважливіші з них, які оглянути не забуде певно ніякий чужинець, це Золоті Ворота та Софійський і Андрієвський собори. Правда — Золоті Ворота не зовсім відповідають тому зображенню про них, що його викликає їх назва. Бо татари вже подбали про те, що з тих Воріт не збереглось до наших часів нічого більше, тільки декілька частин муру, підпертих залізними стовбурами. Але для дослідника старини ті, з таким трудом від оконечної руїни збережені мури є повні ваги тому, що це одна з найдавніших будівель України. Та властиву „золоту браму” змогли якось при зруйнуванні Воріт татарами вря-

Дніпрова круча коло Києва.

тувати, а саме, як каже легенда, виніс її на своїх плечах український Самсон, якийсь Михайло.

Даліж рівно старинним забутком є останки церкви Ірини (1037), притім одначе воно не знати зовсім певно, чи ті останки мурів, що їх відкрито в р. 1833 при розкопках на місці старинного валу, і які з того часу від дальшого занепаду було забезпечено, належать і справді до тієї церкви Ірини, що її князь Ярослав велів побудувати враз з церквою, присвяченою святому Юрієві близько до собору Софії.

Цей імпазонтний собор видвигається недалеко Золотих Воріт. Він — подібно як і собор Марка у Венеції — мав

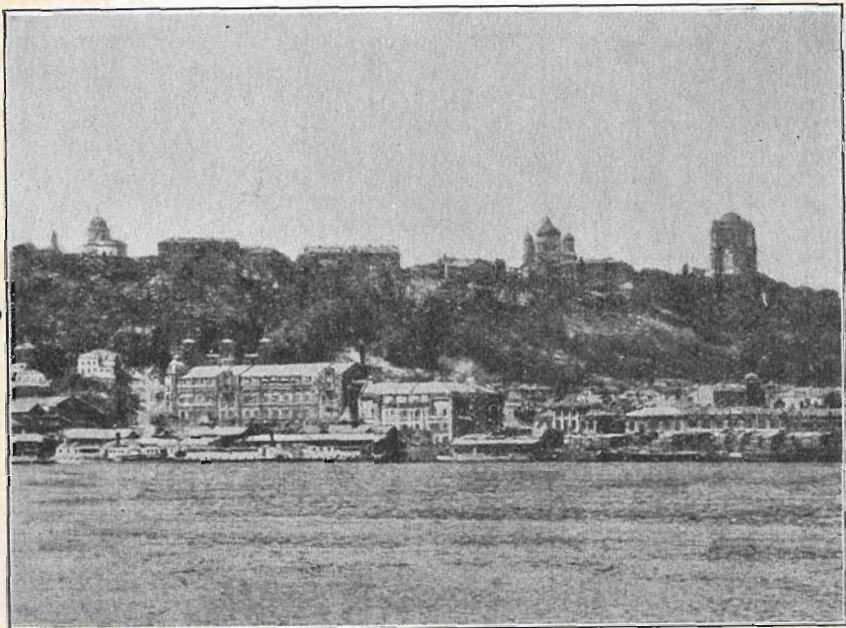
бути суперником Софійського собору в Царгороді, якого і носить. Тут спочивають мощі князя Ярослава, за якого володіння починається розвиток Києва як великого міста, західньо-європейська освіта добуває змоги поширюватись в Україні і всі благодати цивілізації стають уділом усього краю в такій мірі, що держава Ярослава Мудрого могла з далеко більшим правом називатися державою європейською, ніж п'ятьсот літ опісля Росія Петра Великого. Самих церков було тоді в Києві, як кажуть, 400, а деякі хроністи утверджують, що 700.

Багато прикрашений гробовець з білого мармору тут зберігає мощі заслуженого князя, пошанованого саме гробом в головнім соборі Києва, причім годиться зазначити, що звичай хоронення в церкві тоді ще не був поширений і вважався великим відзначенням. В 11. в. в церквах хоронено лиш князів і такі особи, що добули великих заслуг відносно церкви, і щойно в 12. віці звичай такого хоронення стає більш розповсюднений.

Ярослав велів побудувати Софійський собор після великої перемоги над печенігами, та прикрасити його на візантійський зразець мозаїками та фресковими мальовилами. І саме цей собор не потерпів упродовж дальших століть — нпр. від нападів Татар — стільки, що інші церкви Києва, завдяки чому збереглося чимало старих мозаїк, витворених, подібно, як і мозаїки в Гайда Софія зі шматків барвистого скла. Але що той собор часто перебудовували, це тут пізнати доволі чітко. — „В перший мент, коли увійдеш у ту святиню — каже французький письменник Віктор Тіссо, зясовуючи свої вражіння після оглянення нашого собору — здається вам, що ви в готицькому соборі. Півсумерком сповитий являється лябірінт колюмн та широченних стовпів, що стоять близько себе, мов дуби в старім лісі. З гори, крізь вікна головної бані, продирається світло тільки слабким і блідим сяевом, мов у годину першого рана, а в містичній темряві каплиць горять золоті лампи, мов променисті лілеї. Але ілюзія розвівається швидко з хвилиною, коли ви йдете далі і бачите перед собою іконостас, ту золотистим блеском ясніючу стіну, вкриту образами святих та золотими і срібними горорізьбами. І сходи, що ведуть до місць собору, положених вище, прикрашені є фресковими мальовилами, що їх було відкрито щойно 1843 р. Є думка, що ті сходи належали первісно до побудованої в сусідстві палати Ярослава, і треба сказати, що сцени, розмальовані тут на стінах, є того рода, що надаються далеко краще для палати, ніж для собору: бачиш тут ось перегони возів у гіпподромі, даліж танцюристок і музик, або розмальованих на деревах птахів дивного вигляду, а відомих тільки з мітів і з казок, то знову мисливих, що змагаються з медведями, змিয়াми тощо, причім розмальовані тут жінки й чоловіки мають на собі одяги візантійські. А стіни галерії вкриті подобами окрилених голов ангелів. І це величавий

вид, що ним можна насолоджуватись тут на собор, починаючи від прикрашеного колюмнами дому аж ген до могутньої бані, велич якої можна вам оцінити вірно щойно з висот галерії”.

А друга величава будівля, що міститься в Старому Києві, це церква Андрія, мішанина ренесансу і стилю візантійського, яка не тільки, що не стоїть щодо краси з ніякого погляду позаду собору Софії, але й ще перевищає її. Їїж творець це славний Растреллі. Особливож тераса перед цією церквою знаменна одним з найкращих видноколів у світі: видвинута високо над Дніпром, дозволює вона вгорнути поглядом усе місто і гарну долину, де пливе Дніпро, вкритий кораблями всякої величини, починаючи від рибальського човна аж ген до великих пароплавів. Отак соняш-

Київ ізза Дніпра.

ними днями в літі, коли темно-блакитне небо видвигається високо понад краєвидом, вилискуючи сяєвами всіх красок, вам просто тяжко розпрощатись з розкішною панорамою довкола. І тимто не без глибшої основи дивиться українець повний гордині на свій Київ, знаючи, що він це не тільки одно з найстарших міст, але й — з погляду на своє положення — рішучо найкраще місто в усій Росії.

Доброю славою в народі втішається теж монастир св. Варвари, якому теж ім'я — Михайлівський. Тисячі і тисячі прочан відвідують день-у-день виставлені тут моці тієї святої, і ніякий з них не вертає в хату без свяченої води, оливи з гробу святої, маленьких хрестиків, образців або перстенців

як пам'ятки з того святого місця. Ще довго після заходу сонця можна бачити прочан у церкві, потоплених у глибокій молитві. А сам монастир — прастарий. Це ось ще перший митрополит Києва, Михайло, після того, як вернувся з Володимиром Великим з Херсону і населення Києва охрестилося, велів видвинути на місці, на яким нині Михайлівський монастир, церкву в честь св. Михайла.

Але церкви й монастирі, хоч і які численні й величаві вони, це не самотні особливості Києва. Є тут ще інші пам'ятники, що зображують нам великі постаті, зв'язані з пропам'ятною історією країни. І так передовсім високий на 22 метри пам'ятник того славного Володимира, якого потомність назвала „Великим“, „Святим“ і „Рівноапостольським“. Вилитий з бронзи, видвигається цей пам'ятник — роботи барона Кльодта — на тзв. Андріївській кручі, над Дніпром, поставлений 1853 р. У високо видвигненій правій руці держить князь хрест як символ нової релігії, на яку він навернув свій народ; це прегарно артистом схоплений момент, коли володар після довершеного охрещення народу, молиться, видвигаючи хрест. А гідним доповненням статуї Володимира це пам'ятник, видвигнений великому гетьманові України, Богдану Хмельницькому. Він роботи Микішина і поставлений в р. 1888.

* * *

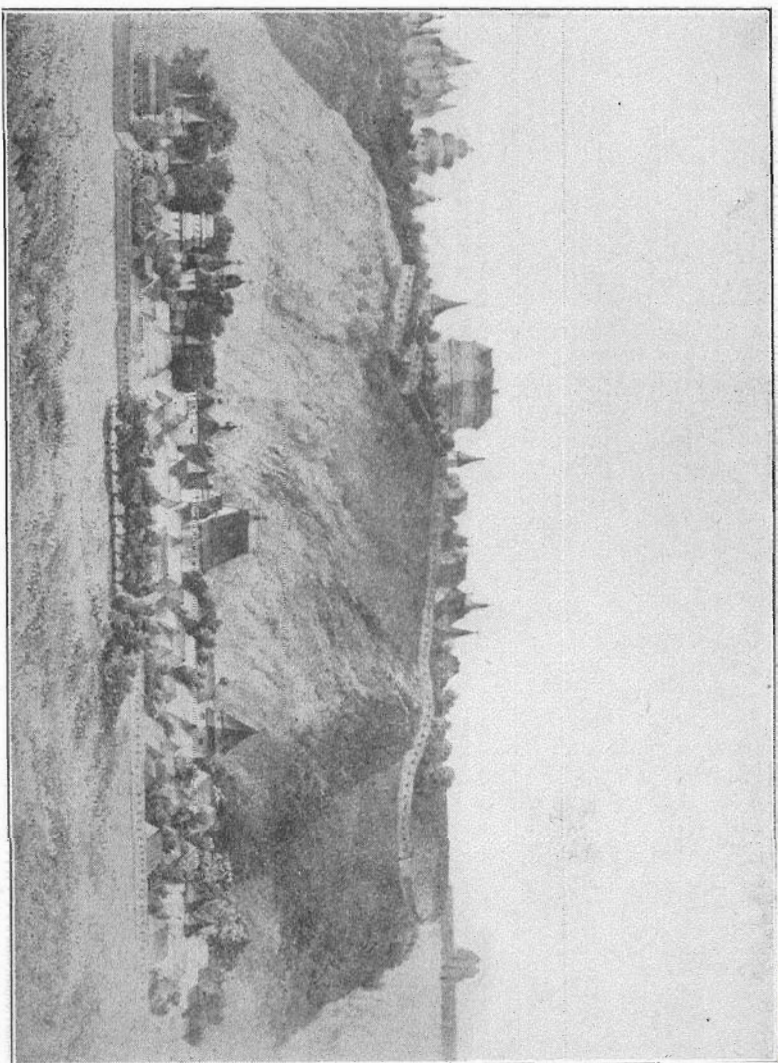
Стільки німецький публіцист.

І хоч намальований ним тут образ новітнього Києва далеко не повний, то він усетаки ширший і більш на історичній основі, ніж поверховні і здебільша коротенькі малюнки Києва в більшості українських письменників, і то навіть у таких мистців артистичного опису, як Іван Нечуй-Левицький, в якого репрезентативного опису Києва — не знайдеш. Але, як уже зазначено, картина Германа Роскошні — це малюнок Києва перед війною, а нам усетаки цікаво знати, який Київ тепер, під большевицькою владою?

Та відповідь на це питання — дуже невідраднa.

Ми знаємо ось, що всі церкви в Україні стали жертвою варварських наступів большевиків, які взяли їх скрізь винищувати, причім треба було аж протесту всього культурного світа, щоб збережено хоч такі святощі України, як Софійський собор та Печерську Лавру, які сьогодні переіменовані большевиками в музеї. А як виглядає воно нині в Києві, про те послухаймо голосу італійського журналіста **А. М. Зекка**, який в статті п. з. „Київ сьогодні“ — поміщений свого часу в українськiм перекладі в амер. „Свободі“ (з 30 VII, 1934) — пише:

„Ми в Києві, що колись звався святим містом, **українським Єрусалимом**. Але сьогодні не світить світло, яке колись світило з хреста велитенської статуї святого Володимира та вказувало дорогу морякам, які плавали кораблями по Дніпру.

Замки на Києві в Кудряві в Києві (в 1651. році).

Переходимо старим містом, де колись збирались сотки тисяч прочан. Тут зазнайомлюємося з двома розбитками, які остали при життю в большевицькому заколоті. Остали при життю, одначе без якоїнебудь надії, що поліпшать свою гірку долю.

Один був колись генералом, другий князем.

Та втратили все крім достойної постави.

Генерал¹⁾ любив мистецтво, зібрав був за свої гроші музей образів, дереворитів, старинних книжок, порцеляни й тисячу інших цінних предметів. Але нараз большевицька революція відібрала йому все та зробила його з господаря — слугою. Сьогодні музей вже не його власність. Ще щастя, що може бути його слугою. І він неспокійний, коли хто-небудь згадає йому минуле. Коли часом хто назве його генералом, він нахмарить чоло, заперечить головою та відповідає: Я вже ніщо!

А князь зовсім інший чоловік. Уперше побачили ми його в соборі Вознесення, де він був нам провідником. Говорив по французьки. Ми зрозуміли, що він найрадіше хотів би говорити широко. Та видно було, що боявся. Його мовчанка говорила дуже багато. Його рухи теж саме. І його одяг відзеркалював життєву нужду. Треба було бачити його черевики та подертий капелюх (**одинокий капелюх, який ми бачили в усьому ССРСР**).

Певно був і голоден. І коли ми попросили його на перекуску до гостинниці, лице йому розяснилося з вдяки. Та боявся, що може не зможе вдоволити своєї й нашої волі, бо мусів просити дозволу в представника місцевої влади.

Всеж пішов. Того дня, як ми покидали Київ, мали ми при столі дуже любого приятеля.

Як я оглядав місто, запримітив стільки обідраних і знеможених людей, які сплять і вмирають серед дороги, що годі й повірити. Україна та її столиця терпить недостатку всього. Страшно багато є дизентерії й інших недуг, наслідком поганого харчування та голоду. **Голод, страшний голод!** Я бачив, як розділювали хліб. Мені аж недобре зробилося, як я побачив при цьому дику боротьбу. То була непроглядна черга, що штовхалася ліктями, кричала. Голод у всіх однаковий, та страшно подумати кожному, що нема стільки хлібів, скільки є голодних жолудків. Не хотів би я ніколи більше бачити таких голодних, бо не хочу бачити, як у них розвиваються звірячі інстинкти.

Торговля в Большевії — це лиш тінь колишнього добробуту. І в торгівлі бачите нужду та недостаток на кожному кроці. Вечером слухав я в театрі словянських пісень, і бачив нарід, який і сьогодні має розуміння хоральних пісень. Та в тих піснях відзеркалюється безмежна туга”.

¹⁾ Це український музеолог Павло Потоцький, збирач старовини, якого дорожочінна збірка тепер в будинках Лаври (300 образів, 15,000 гравюр, 17,000 книжок, порцеляна, архів).

„КРАСНЕ СОНЦЕ”

*Т*ихомирно Володимир
Свого віку доживав,
Піклувався своїм народом,
Вдів, убогих годував.

Всі вдоволені, щасливі
А багатство і добро
Все несе й несе у Київ
На човнах своїх Дніпро

Що неділі виїзджає
Валка з княжого двора
З хлібом, салом, мясом,
[медом,
Повна всякого добра.

--„Хто убогий, хто каліка,
Хто сьогодні ще не їв,
Йдіть, нещасні, поспішай-
[те,
Приступайте до возів!”

І ішли каліки, вбогі,
На руках дітей несли,
І з возів що треба брали,
Їли хліб і мед пили.

*Т*ихомирно дні останні
Володимир доживав,
Будував церкви і школи
І за ладот доглядав.

Жив з сусідами у згоді
І плили спокійно дні,
Нападали на Україну
Тільки Половці одні.

І народ за серце й розум
Свого князя шанував:
„Красним сонцем“ України
Володимира прозивав.

І Великий Володимир
Ще і досі не умер:
За його думки великі
Люде боряться й тепер.

Ще і досі на Вкраїні
Кровлю скроплені поля,
Ще і досі українська
Розшматована земля.

О. Олесь

ПРО КИЇВСЬКУ ЛАВРУ

Народня легенда.

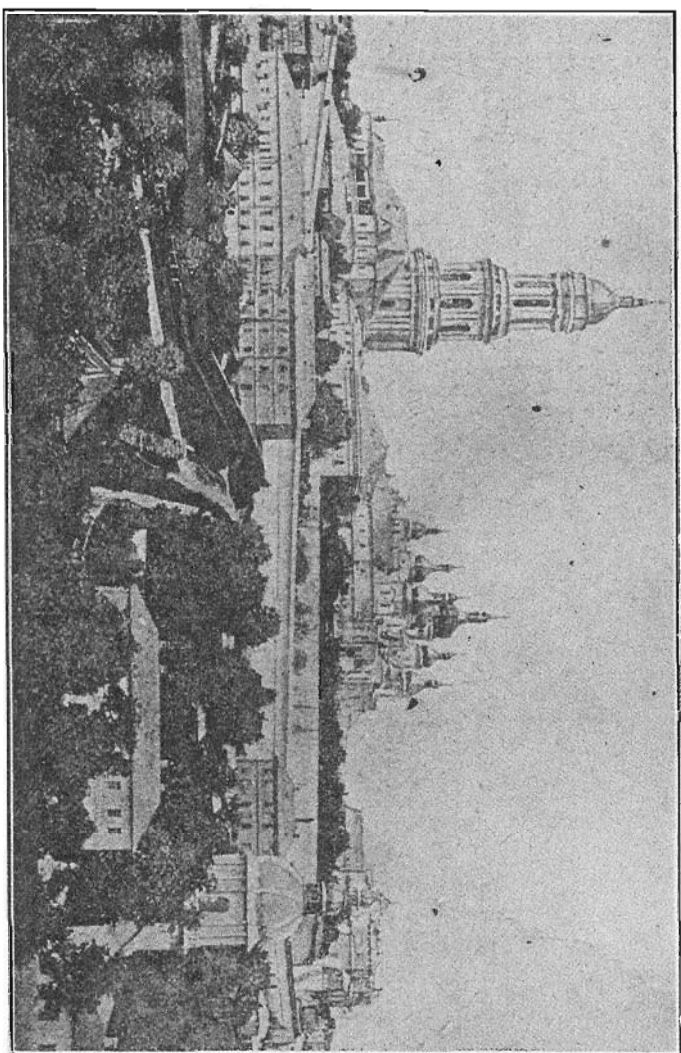

ТАКЕ велике місто Київ і там є найвища на цілий світ церква і називається Лавра, бо той майстер, що її поставив, називався Лавро. Той майстер мав ще одинацять братів і всі вони були такими майстрами, як і він; а він був дуже побожним і як мав ставити ту церкву, то три дні постив і молився і просив Бога, щоб поміг йому виставити церкву таку, що ще ніде нема такої.

І взялися всі дванацять братів ставити церкву, і що за день поставили, то за ніч увійшло в землю. Молодші брати дивувалися на те, але найстарший не казав нічого. Отак ставили вони вже дванацять років, та що поставили, то все ввійшло в землю. Аж нарешті каже Лавро: — „Доста, браття, треба вже нам завершити”.

Тай взяли і завершили, як має бути, дали копулу, хрест і все, тай скінчили ставити. Тай всі дивувалися, що то з того буде. Аж тут вам церква почала з землі виходити, як қолись уходила, і що ночі вийшла трохи. І так упродовж дванацять ночей вийшла вона вся, аж усі люди здивувалися: така висока, що най Бог боронить. Тай люди тоді помірковували тай кажуть: — „Ага! видите, як то Бог зробив... То церква так в землю входила на те, щоб виставити її таку високу, бо інакше ніде такої не виставив би”. А ті майстри зараз помирали, тільки наймолодший остався і пішов собі у світ. Тихже, що повмирали, поховали всіх в печерах під тою церквою, дали кожному трумну і так повідкриваних поставили разом, бо вони стали святі.

Та коли минуло з того часу щось одинацять літ, той наймолодший брат почув, що буде вмирати. І тоді він пішов просто до Києва в ті печери, тай став обходити своїх братів і заглядати до них, аж прийшов до найстаршого Лавра тай каже: „Посунься, брате, най ляжу коло тебе”. І от, той вмерлий брат посунувся, а той ляг коло нього, але що не мав ще де одної ноги положити, то поставив її на другій своїй нозі так, що зігнув коліно. І там так воно є все до нині, всі вони лежать як живі, сказано — святі люди.

Печерська Лавра в Києві.

ПРО ЗОЛОТІ ВОРОТА

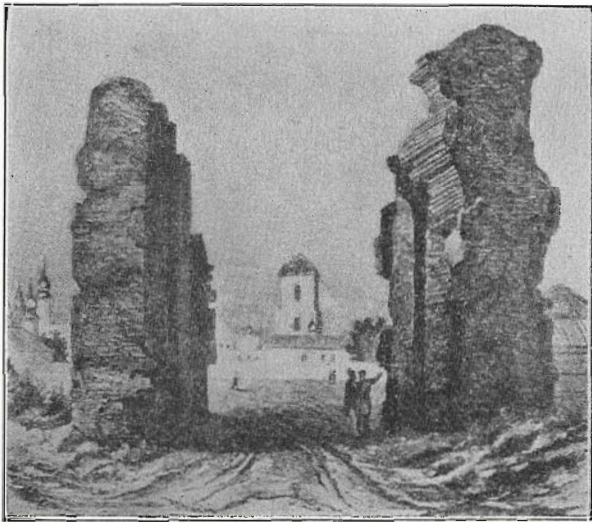
ЗОЛОТІ ВОРОТА — це один з найстарших, легендами та переказами овіяних пам'яток будівництва в Україні в епоху володіння князів. Їх побудував не пізніше, **як у 1037 р.** князь **Ярослав Мудрий**, видвигаючи довкола поширеного Києва кам'яні укріплення.

Первісно творили їх дві башти з грубими на 1 метер, а довгими на 14—17 м. стіни, що, віддалені від себе на 7 метрів, були получені склепінням і завершені маленькою церковцею Благовіщення. А „Золотими” прозвано ті ворота мабуть від золотої кривлі церкви, хоч в одній зі збережених легенд про них говориться про їх — золоті одвірки, а подорожник XVI. ст. Гайдештайн вияснює, що стіни Золотих Воріт були золочені. Зновуж письменник XVI. св. Кальнофойський бачив ще Золоті Ворота не зовсім зруйновані і прирівняв Благовіщенську церкву на них до церкви на т. зв. Святих Воротах Київсько-печерської Лаври. А на однім рисунку з 1651 р. бачимо ще добре збережені луки й одну башту Золотих Воріт. До наших же часів збереглися ледви румовища двох нерівних стін і шматок склепінної дуги, цінні для історика вкладкою будівельного матеріалу та питомою для XI. ст. заправою.

Як сказано:

Золоті Ворота — це один з найдостойніших пам'яток українського будівництва княжої доби, овіяний красою народніх переказів і легенд, як нпр. відомої легенди про лицаря Михайлика, що то заніс Золоті Ворота до Царгороду. Але є між тими легендами й неправдиві, як ось одна польська легенда про те, начебто польський король Болеслав Хоробрий, візджаючи колись до Києва як союзник Святополка Окаяного в його боротьбі проти Ярослава Мудрого (1018 р.), віхав до здобутого Києва — Золотими Ворітьми тай меч свій вищербив на них. Той меч польського короля, називаний ляхами словом „щербець”, зберігається навіть у катедральній скарбниці на замку Вавелі у Кракові, але все те історично невірне, бо Золоті Ворота видвинули щойно в двадцять років **після того**, як Болеслав навістив своїм наступом Київ.

А що далі було з Золотими Воротами? З пізнішої історії знаємо, що в р. 1320 їх основно перебудовано, що в р. 1649 їздить через них у Київ Богдан Хмельницький, а в р. 1651 литовський гетьман Радивил. В обох цих випадках відіграли Золоті Ворота роллю тріумфальних брам, що то крізь них проїздили в староримських часах імператори та тріумфуючі переможці. А в р. 1654, отже в той рік, в який Хмельницький заключив з московським царем переяславний договір, московські стрільці завісили на чоловій стіні Золотих Воріт ікону Богородиці, що до нині зберігається в Троїцькій церкві на Либеді й зоветься Казанською. Тодіж і підперто порисовані мури воріт деревляними відпирниками, які одначе до 1745 р. зовсім прогнили й ворота розвалилися. Румовища засипано, а в 1750—3 рр. побудовано над ними нові ворота, що простояли до р. 1799. Та коли в р. 1832 зарівнювали старі вали Києва, то відкрито останки воріт з часів Ярослава Мудрого, після чого кремянецький архітект Міхович зв'язав рештки стін залізними шпугами й підпер їх полукруглими відпирниками, і в такому виді збереглися Золоті Ворота до нині.

Останки „Золотих воріт” в Києві.

ПЕРЕКАЗ ПРО ОБОРОНУ КИЄВА

А ТОЙ ЧАС, як Святослав¹⁾ перебував у Переяславці, на Київ напали печеніги.²⁾ Вони обступили місто кругом так, що не можна було ні вибратись з Києва, ні до нього прибути. Ольга³⁾ замкнулася перед печенігами в місті; треба було боронитися, та це було тяжко, бо не було людей.

Отак можна було якийсь час перебути в облозі, але чим далі, то ставало щораз гірше, бо поживи з дня на день меншало, і де-далі киянам заглянув в очі голод. А воєвода Претич, що за Дніпром зібрав невеличку горстку війська, боявся нападати на печенігів, бо їх було дуже багато.

І от кияне плакали й ломили у відчаю руки, але надармо. Вкінці зібралися тай пішли у княжий двір, до Ольги.

Поклонилися вони їй тай кажуть:

— Як мати берегла ти нас тай спасла від неодного лиха досі. Рятуйже нас і тепер! Змилосярдися над нами й над нашими дітьми!

І сльози котилися по їх лицях.

А в Ольги заболіло серце. Але щож вона їм порадить? Абож їй лекше, і хіба не тесаме грозить їй та її внукам?

Та як розумна володарка не відбиралася їм надії.

— Ідіть, діти, домів і не журіться — казала — а я подумаю, що робити. Не можеж згинуту український город і народ у ньому.

І ввечері того дня Ольга вийшла зі свого княжого терему, зайшла туди, де вже Київ кінчався, і постукала тут до невеличкої хатини, з якої зараз вийшов молодий хлопець.

— Я до тебе, мій сину — сказала Ольга — з великим ділом. Тобі треба зважитись на нього, щоб спасти нас усіх і Київ від печенігів. Чи ти готов?

— Я готов на все! — відповів твердо хлопець.

1) Святослав Хоробрий, син Ігоря і внук Ольги (942—972). 2) Кочовий нарід туркменського походження, відомий в історії від 830 р. Він жив у Х. в. на південних українських землях від Дону по Дунай, і від другої половини тогож віку постійно нападав на Україну. 3) Княгиня Ольга, дружина Ігоря і бабка Святослова (946—960).

Притім Ольга почала йому про щось то довго-довго казати шепотом та встромила йому в руку уздечку на коня. А опісля відчинила маленьку фірточку в мурі і випустила хлопця геть.

Випустила його, а він сам сміливо подався в табор печенігів, і став там ніби шукати чогось довкола.

Шукає, шукає, коли тут наблизилися печеніги. Та він не злякався, тільки, користуючись тим, що знав їх мову, питає:

— Чи не бачив тут хто з вас коня могого?

А як він так спитався, то печеніги, думаючи, що то своя людина, повернули знову у свої шатра тай спокійно лягли спочивати далі. Хлопець же перейшов отак крізь увесь табор печенігів, далі минув його і наблизився до Дніпра. Тут він чим скорше скинув зі себе одержу і кинувся у Дніпро, щоб переплисти на другий бік. І так печеніги шойно тепер побачили, що це не був свій і стали стріляти за ним, та наш хлопець був уже далеко, переплив Дніпро і згодом станув перед самим воеводою Претичем.

Він розповів йому, яке то грізне положення Києва під дану хвилю, та що кияне готові печенігам віддати місто, якщо воевода не прийде їм в найближчій часі з допомогою. Але Претич післав уже давно гонців до Святослава і надіявся, що князь в кожній хвилині може показатися з військом. Отимто і згодився він тепер на те, щоб зараз уранці підплисти з другого боку під Київ.

Та коли Претич тільки показався на Дніпрі зі своїми човнами і роздалися гомони труб на його човнах, то печеніги перелякалися. Їм здавалося ось, що це наближається сам Святослав і вони кинулися втікати. А печеніжський князь звернувся до Претича і спитав:

— Люде з того боку Дніпра — каже Претич.

— Так ти може князь? — питає наляканий печеніг.

А Претич дурить його і відповідає:

— Ні, я тільки княжий дружинник, але за яку годину буде тут з військом сам князь.

Тоді печеніг відступився і приславши негайно багаті дарунки для Претича, велів переказати йому, що він не хоче битися зі Святославом, а з його дружинниками йому краще жити в згоді. Претич і собі післав дарунок печенігові тай тишився, що так легко позбувся ворога.

А після того печеніги покинули Київ і розтаборилися далеко в степах. Колиж надійшов з військом і Святослав, то він без огляду на дружні відносини печенігів до Претича, пігнався за ними з великою силою і загнав їх ще далі в степи.

На основі нарису М. Слободи.

СТАРИННИЙ ЛЬВІВ

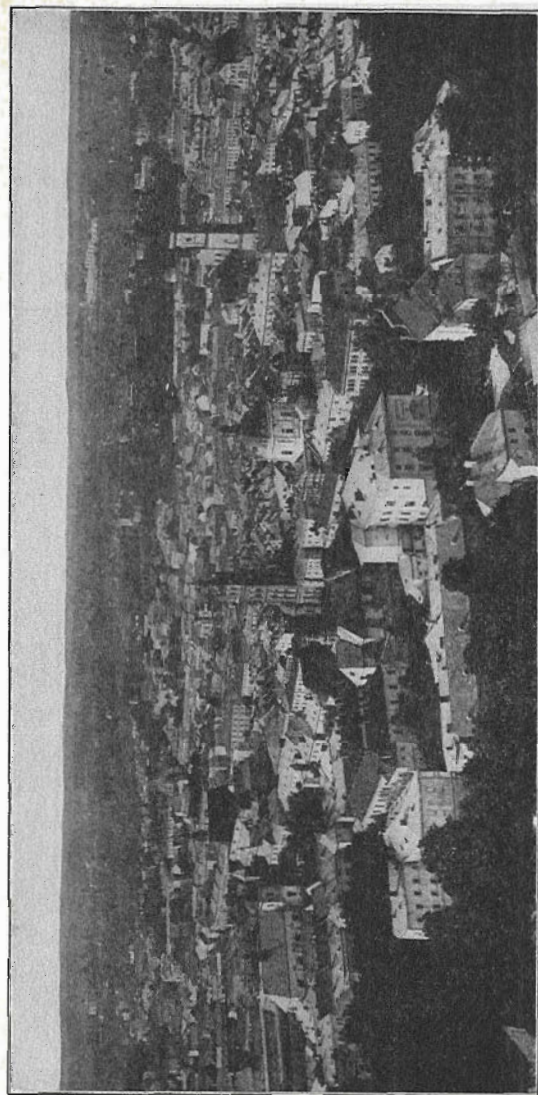

ЛЬВІВ ЗГАДУЄТЬСЯ перший раз в старій галицькій літописі 1255 р.; значить, має за собою мало що більше як 650 років існування і не може зачислитися до найстарших українських міст; далеко старший від нього Галич, Перемишль, Ярослав, Теревовля, а вже ніяк не дорівнює Львів своїм віком найславнішому нашому городові, Києву, що повстав ще давніше.

Але на місці, де тепер стоїть Львів, була в давніх часах якась осада, котрої імені не знаємо. В різних околицях міста (ось як на Високім Замку, Цитаделі, Личакові та Янівським) знаходять від часу до часу камінні ножики, топірці, стріли, далі різні прилади з кости й рога, а також глиняну посудину дивної форми; все те знаки, що тут мешкали якісь люди, і то в дуже давніх часах, тоді ще, як не знали навіть оброблювати заліза; але коли це було і чи це був наш народ, чи якийсь інший, про це трудно щонебудь сказати.

Львів повстав на тому місці далеко пізніше, за панування славного українського князя Данила (1202—1264), одного з наймогутніших володарів України.

Це був той князь, що по довгих роках замішання повернув лад і спокій в галицькій землі; він відпер Поляків і Угрів, що хотіли поділити між себе Галичину, здобув люблинську землю, розширив своє панування аж за Карпати і мало що не злучив у своїх руках усієї України. У сусідів мав велике поважання; слабі польські князі часто просили його помочі і поради; коли вимерли австрійські князі, Данилового сина Романа прошено засісти на княжому престолі у Відні, а папа римський прислав Данилові королівську корону. Але наш могучий князь мав одну велику журбу:

Львів у нинішні часи.

напади Татар. І щоб обезпечитися перед ними, Данило почав будувати на просторах своєї землі замки — г о р о д и. Отак один такий город збудував він на горі над рікою Полтвою, і від імені свого сина Льва назвав його Львовом.

Місце, де поставлено Львів, було якби сотворене на замок. Довкола стояли величезні ліси, з котрих сьогодні лишилися ледве останки, ліси були повні дикого звіря: була в них не тільки дрібна звірина, але й вовки, дики і невидані тепер тури; по дуплавих деревах гніздилися рої пчіл так, що мід стікав по пнях. Було багато води; ріки і річки мали більше води, як нині, бо ліси хоронили вогкість і навіть львівська Полтва, сьогодні незначна річка, колись у час повені виливала і робила великі шкоди; в ріках було багато ріжної риби. Вода і ліс забезпечували чоловікові легкий прожиток. Гора, на котрій мав стояти город — нині вона зветься **Високим Замок** — була з усіх сторін стрімка так, що ворогові тяжко було вдертися на неї, а зате легко було з неї боронитися; вид був далекий на всі сторони, тож в час можна було доглянути неприятеля і приготувитися на його прихід.

По давньому звичаю гору обезпечено на верху ріжними укріпленнями: викопано довкола глибокий рів, насипано з землі високі вали, а при них поставлено огорожу з грубих пнів дерева. В середині між укріпленнями стояв княжий двір, при ньому двірська церква, далі інші будинки, тут побудувалися також княжі урядники і багатіші бояре. Все було деревляне, бо з каміння і цегли тоді будовано не багато.

А як рознеслася чутка, що зложено новий город, під Львів почали стягатися люди з ближчих і дальших околиць; під охороною замку було безпечніше мешкати, як де інде. Приходили передовсім будівничі, теслі, столярі й інші ремісники, що надіялися знайти заняття при нових будовах, осідали селяне хлібороби, бо в городі можна було ліпше продати збіжжа і городовину; були пекарі й різники, що доставляли хліба і мяса для міщан; шевці і кравці робили обуву і одіж; ковалі і мечники виробляли всяку зброю. Разом з князем приїхала в город княжа дружина, а з нею багато служби; одні пильнували коней, інші худоби, порядкували в замку, сповняли ріжну прислугу; приїжджало багато молодіжи, що мала охоту вступити в княже військо.

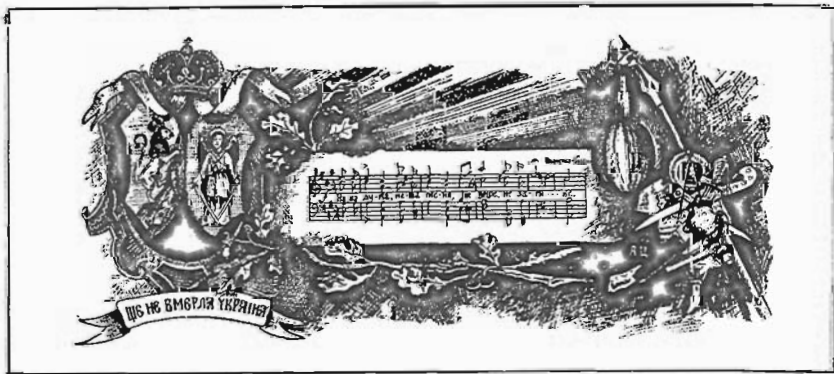

Фасада катедри св. Юра у Львові.

Далі почали показуватися в городі й чужі купці, бо під Львовом переходила давня торговельна дорога, що йшла від Києва через Володимир до Кракова, Праги і в Німеччину; були між ними німці, вірмени, татари, жиди і всі привозили різнородні товари до нового міста. Всі ті приходні не могли поміститися в городі на горі: осідали нижче під замком, на рівнині, що йде від гори до Полтви — там, де сьогодні є вулиці Жовківська і Замарстинівська; ця частина міста ще й досі називається Підзамче, тому, що лежала під замком. Головний торг був тоді на площі, що нині має ім'я Старий Ринок. В тих місцях довкола города побудувалися численні церкви; декотрі з них існують дотепер, як церква св. Николая, св. Пятниць, монастир св. Онуфрія, але самі будинки походять із пізніших часів; по церкві св. Теодора лишилася тільки як пам'ятка площа св. Теодора; по інших, як ось по церкві Спаса, Покрови, Воскресення і слід пропав. Була тут також вірменська церква і латинський костел, бо наш нарід шанував кожную віру і не боронив нікому відправляти своїх богослужень. І лучився тодішній Львів із селом Знесінням так, що тамошня парохія зачислялася до львівських; натомість церква св. Юра стояла вже далеко за містом серед лісів, і був при ній монастир, укріплений як малий замок.

Той тодішній Львів належав до великих міст; числив він що найбільше кілька тисяч мешканців. Але вид його був дуже гарний: високо на горі стояв поважний замок, укріплений валами; під горою кругом стояли міські церкви, а довкола них міщанські двори й доми з садами й городами; над рікою простягалися сіножати й поля, а далі йшли густі старі ліси.

Іван Крип'якевич („Старинний Львів”).

ГАЛИЧ

ГАЛИЧ, над Дністром, згадується у літописах перший раз 1141 р. Початок города виводили від якогось Галиці, і літописець оповідає про Галичину могилу під містом. Галич це один з найстарших наших городів. У різних місцях у місті і в його околиці віднаходяться кам'яні знаряди з неолітичної (ранішньої камінної) епохи, як ножі, долота, вістря стріл, сокири, далі теж пам'ятки з епохи бронзи, як списи, глиняна посуда і склянні прикраси. Є також римські монети з часів цесарства. Все те свідчить, що на цім місці були оселі з дуже давних, передісторичних часів.

А княжою столицею став Галич 1141 р. за князя Володимирка (1124—1153). Це був князь енергійний і безоглядний, що хотів створити сильну державу. Проти нього Галич збунтувався 1145 р., і як князь був на ловах. Галичане закликали собі братанича Івана Ростиславича, але Володимирко вернувся скоро назад, обляг невірне місто і по двохтижневій облозі добув город, а проводирів бунту покарав смертю.

За синаж Володимирка, Ярослава Осмомисла, галицька держава дійшла до найбільшої сили. „Слово о полку Ігоревім” так оспівує могутність того князя: „Галицький Осмомисле Ярославе! Високо ти сидиш на своїм золотокованім столі, підперши угорські гори своїми залізними полками. Ти заступив королеві (угорському) дорогу, зачинив Дунаєві ворота — рядиш суди по Дунаю! Гроза твоя по землях тече! Ти відчиняєш київські ворота; стріляєш з батьківського золотого стола султанів по далеких землях...” І в ті часи то Галич став великим містом і водною дорогою. Дністром приїздили до нього купці з Греції і з інших країв. Гостем Ярослава тут був теж візантійський царевич Андроник; князь дав йому на удержання кілька городів, і разом з ним їздив на лови, між іншим на зубри, що тоді були ще в Галичині. Але князь Ярослав усетакі не був щасливий у своїм особистім життї. Він не злюбив своєї жінки Ольги — з суздальського роду — і полюбився з Настасею, з боярського роду Чагрів. Затех бояре негодували на князя, змовилися проти нього і спалили нещасну Настасю живцем.

По смертїж Ярослава почалася боротьба між його синами, Олегом і Володимиром, з чого зараз скористали ляхи й мадари й захопили Галичину. І на цих князях і вимер рід Володимирка 1198 р., а Галичину зайняв тоді волинський князь Роман Великий, славний лицар, якого хо-

Волоська церква у Львові.

робість оспівували в піснях. Він поставив собі за ціль життя об'єднати разом Волинь і Галичину та утворити одну могутню державу. Тому він завзяту боротьбу з гордими боярами, що робили бунти проти нього і вигнав боярських провідників за границі держави. Але цей князь жив недовго; в р. 1205 виправився він на ляхів і поляг у бою під Завихостом недалеко Сандомира, а його тіло перевезено до Галича і похоронено у катедральній церкві. По ньому лишилися його малолітні сини, Данило (1205—1254) і Василько. Вони більш, як трицять літ вели боротьбу за свою батьківщину. Бояри боялися сильної княжої влади, і або кликали до себе слабих князів з інших земель, або самі брали управу Галичини у свої руки; один боярин, Володислав, навіть проголосив себе галицьким князем! А в ту боротьбу мішалися мадари й ляхи; мадярський король прийняв титул короля Галичини і Володимирії і вважав Галич своїм городом. Але проти бояр і чужинців помагало Данилові міщанство і селянство, і після довгої війни князь осів урешті в батьківській столиці. Та по тих усобицях Галич не двигнувся вже до давньої сили. в р. 1241 город знищили Татари, Данило знеохочений почав будувати нові столиці, Львів і Холм, а Галич став підупадати. І вже не знаємо певно, чи котрий з наслідників Данила княжив ще в Галичі. Одинокі важніша подія з пізнішого часу, це оснування митрополії в Галичі 1302 р.

Головні укріплення Галича за княжих часів були не в теперішньому місті, а в Крилосі, який мав свою назву від того, що тут засідав „клирос“ — тобто вище духовенство, з митрополитом. Але ця назва повстала пізніше; в давні часи в теперішнім Крилосі був княжий город, Галич. У Крилосі є висока гора над рікою Луквою, добра до оборони. Гора обведена довкола валами; з одного боку вали йдуть у три ряди — це останнє укріплення старого города. Церква Богородиці у Крилосі — це стара галицька катедра, пізніше перебудована, в ній спочивають князі Володимирко, Ярослав і Роман. Довкола города знаходяться урочища, як Іванівське, Воскресенське, Данилівське, Юліївське, Ілійщина, — все те місця, де були колись старі церкви, яких фундаменти відкопано в землі. В різних місцях віднаходять багато тесаного каміння, підлоги з поливаної цегли, різьблені стовпи, хрестики, печатки та інше, — все те доказом, що було тут колись велике місто. — Село, положене на долі під горою, називається Підгородом, бо лежало під городом. Але оселі бояр і міщан простягалися від головного города далеко в різні сторони понад Дністром, Лімницею і Луквою, і там, де є тепер містечко Галич, і на ґрунтах сіл Залуква, св. Станислав, Сокид, Підгородом, Пітрич. Найкраще збереженою пам'яткою давньої архітектури є церква св. Пантелеймона у романським стилі, яку пізніше замінено на костел св. Станислава.

Іван Крип'якевич.

Тор Лянге.

УКРАЇНА В ОЧАХ ЧУЖИНЦЯ

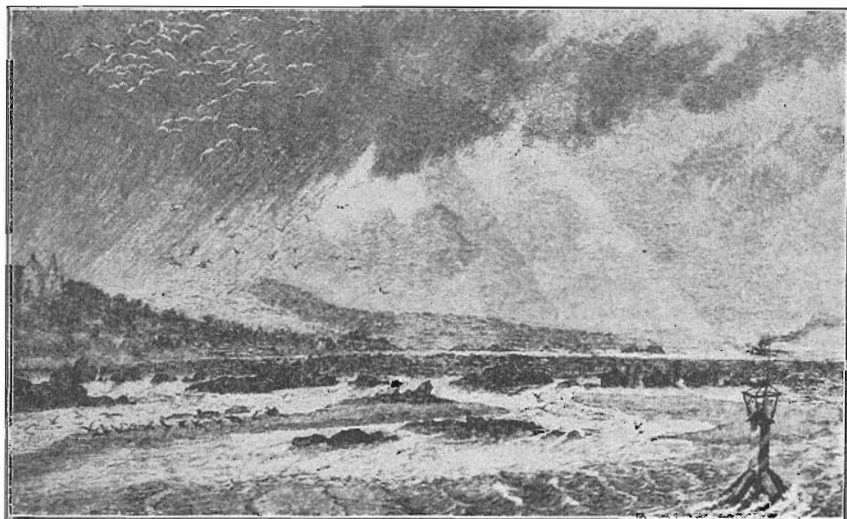
До визначних європейських письменників, які цікавилися Україною, належить теж данський поет Тор Лянге (1851—1915). Його життєві обставини ось зложились так, що він добувши в р. 1876 посади вчителя мов в Інституті Лазарева в Москві та одружившись з одною російською княжною, став часто бувати, а далі й постійно жити в Україні, завдяки чому й мав нагоду пізнати її край та нарід ближче. Лянге переложив данською мовою „Слово о полку Ігоревім” та цілий ряд українських народніх пісень, а крім того містив в данських журналах описові картини з України, з яких і вибрано поміщені тут виїмки на основі перекладів д-ра Маланчука.

1. З нарису „На Україну”.

АМ ТРЕБАБИ було побачити ріку Дніпро! Я ось плавав по Волзі, я линув по хвилях бистрого Дунаю, я веслував в арабському човні на Нілю, а проте мушу признати, що Дніпро — це князь усіх рік старого світу. В порівнянню з ним є Райн лише тонкою стяжкою води, а навіть святий Гангес стоїть — як кажуть — у своєму маєстаті далеко поза рікою України, Дніпром.

Поїзд потребує понад двацять хвиль, щоб переїхати повільним темпом через предовгий залізничий міст, між якого високими мов вежі сповпами хвилюється ріка, ви-

Дніпро коло Кременчука.

кидаючи довгі ленти піни. А ген там, ліворуч, видвигаються між свіжим листям та в промінню заходячого сонця лискучі бані золотоверхих церков старого варяжського міста Києва.

О, який свіжий воздух!

Тут кожний читач, що любить музику, хай пригадає собі оці початкові слова Бетовенового хору з „Фіделіо”.¹⁾ Бо і справді — зовсім наче звуки тієї музики овівають вас тепер, коли то настав вечір і знову яснів ранок і поїзд лишивши вже за собою границю давньої Польщі, котиться крізь козацький край — Україну. Небо голубе, невимовно чисте, ясно блакитне. А молода золота травця майже зникає, лиш де-не-де синіючи між барвистими килимами цвітів, наче море в тиху погоду, або як вода темного лісового озера між очеретом. Ні — дивишся і мимоволі питаєш себе, як це можливо, щоб стільки цвітів нагромадилося нараз на землі?

Але це власне український степ!

Україно, Україно!

Можна було подумати, що отут ми — в раю. Так патріархально тихо воно на цьому просторі землі, в метушні кривавих революційних зривів. І ти почуваєш, що те неможливо, щоб воно так і залишилося... Ні, хвили заллють остров, а піскова заметіль погребє останню оазу...

Як пахне тут ранком запах фіялок! Цих фіялок не зможе ніхто ви́топтати ні винищити; їх забагато і надто сильні вони, і що весни буде їх сила. І таксамо і малі слинкові дерева тут будуть мабуть збережені. Вони не мають ще листя, одначе вчора появилвся на одному з них цвіт, досить великий, дуже гарний цвіт, блідо-рожевий і дуже подібний до цвіту дикої рожі, тільки далеко кращий та яскравіший, так, що здається тобі, начеб цей цвіт яснів блеском легендарних цвітів, що вінчають Господню чашу святого Граля.²⁾ Але чи зможуть ті червоні пелюстки видержати ранній мороз? І чи не надто скоро надлинув соловейко, якого спів чув я вчора біля його гнізда? Але одно народне повір'я в Україні каже, що перші звуки соловейкового співу це слова: „Да прийде царство твоє”. І мають ці слова, як провіщує те повір'я, таку силу, що хтоб то там і не вимовляв їх, пташка

1) „Фіделіо” Бетовена — це опера, одна з найкращих в оперовім репертуарі світа. Вона звеличує вірну подружню любов. А хор, на який тут Лянге натякає, це хор вязнів в 9-тій яві I-го акту. Він, виходячи з вязниці, витає співом хвилину волі, причім перші слова хору такі:

Якаж це розкіш дихнути леготом на вольному воздуху!

2) Святий Граль (від старофранцузького слова *graal*-миска) — це за середньовічним переказом чудотворна яспісова посуда, з якої Христос ів підчас Тайної Вечері, і в яку опісля Йосиф з Ариматеї сховав кров з проколеного боку Спасителя. Принесений потім ангелами на землю, Граль, як каже легенда, зберігався на недоступній горі Мон Сальваж (Mont Salvage), де йому служили славні зі своєї святости і хоробрости Гралеві лицарі. Переказ про Граля розроблений ріжними поетами в цілому ряді мистецьких творів.

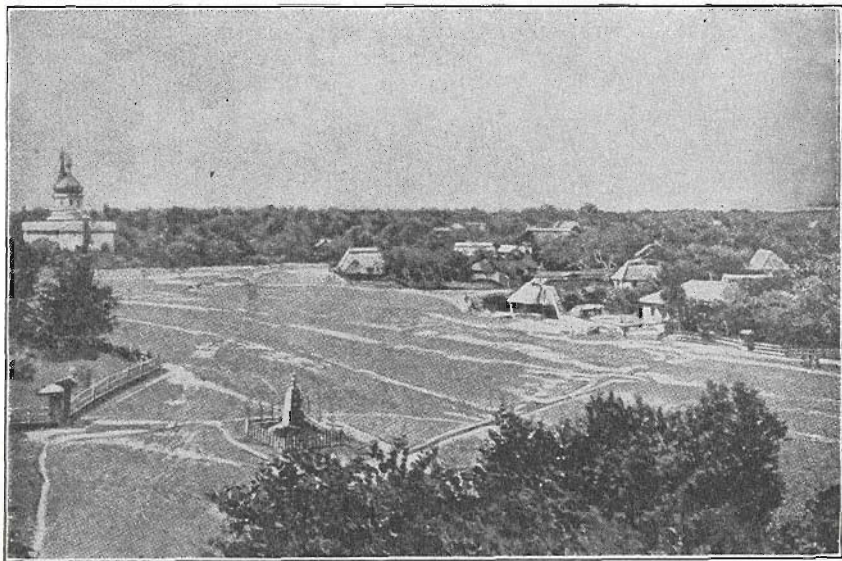
чи людина, віруючий чи недовірок, то те царство мусить прийти...

Так скажи ще раз ті слова ти соловейку, що живеш поза мурованою загородою!... Нуж, може вони будуть звучати найкраще, коли пронесуться з голосом пташечки...

2. З нарису „Сон про степ”.

В садку лежить сніг, що сягає... два лікті понад сходи коло веранди. Мете... О, яке їдке зимно в Москві; вершки моїх бідних рожевих кушців мерзнуть під матою. Але вже півтора сотки миль звідси на полудневий захід нема снігу, весняні цвіти вже починають сходити там ген, удома, в Україні...

Вдома...

Українське село над Дніпром.

Аж дивно, коли я, Донець, кажу, що тут я „вдома”... Але щож, коли це вже так, що після імені рідної мені Данії ніякий інший звук не вражає мене так мило, як слово — Україна. Гей, мій брате, український степ, синьоквітний, брате, степ, гей!

Чи знаєте брата степа?

Ні! Вам однаково, бо ви маєте матір Данію. Але для мене, здалека від Данії, співає степ свої пісні, малює образи, оповідає казки. Він розказує мені про пшеничне колосся України, що позичає свого золотистого блиску в зірок на небі. Він учить мене, як розуміти скаргу соловейка про те, що він родиться та вмирає разом з трояндами, що люде щасливіші, ніж він, бо вони мають більше часу для любови та співу. Здається ось пташині, що людське життя це вічна молодість...

Іван Нечуй-Левицький.

ЯРАМИ УКРАЇНИ

(З роману „Причепа”).

ДІВНІ українські яри гайові між невисокими та крутими горами та шпильями, між дубовими та грабовими гаями, що розкішно поросли на крутих ребрах, на вершках гір та шпилів! Ще недавніми часами йшли тими ярами стави за ставами. А ліс, не спиняючися ворожою людською рукою, обсіяв, обсадив деревом усі гори й неглибокі долини. Тепер ті веселі ставочки, знать, уплили в якусь кращу сторону! На їх місці поросла тонка, як нитки, густа як повісмо¹⁾ зелена трава, услали яри й долини, мов килимами. Колись у веселі ставки заглядали з гір столітні дуби та граби, свідки слави козацької та Гайдамаччини, а тепер їх внучата обступили рівною межею ті зелені яри. А більш того, що панська, ляхівська сокира без жалю облупила, обголила милі гори нашої України. І більш нам тепер стирчить їжаком малоросла ліщина, колючі будяки, як волосья на сирітській мишавій голові, обскублене руками мачухи. Сохнуть наші яри, висихає наша вода, горять од сонця наші гори, гадиною висисає останню силу нашої землі наш ворог, без сліду їдять панські сахарні²⁾ нашу благодать, наші „зелені діброви”, наші „темні луги”, що так любо виспівано їх у піснях.

Ідеш ярами, як чудовими покоями. Чи є у світі покої, кращі од тих ярів? Під ногами стелиться зелений травяний килим, по обидва боки йдуть стінами гори з зеленим деревом. На шпильях стоять дуби зубчатою стіною, розіславши міцне гілля з широким листом по синьому небу. Над головою стеля з глибокого безоднього неба, синього, аж темного. А по тій стеці не мальовані, а живі птиці перелітають з гори на гору: то ряба горлиця, то сивий препутен, то синя сиворошка, то перенизують небо низкою дикі качки, дрібно тріпаючи гострими крильцями, то пересунеться тяжкий бусел, простягнувши назад свої довгі, як ломаки, ноги.

В тихих закутках стоять там пасіки, гудуть там бджоли пахне свіжим медом, гайовими квітками, свіжою травою, грибами. З дерева на дерево перелітають білочки. Сидить там пасічник з білою бородою, в білій сорочці, цюкає сокирою, або дибає старечою ступою попід гаєм з тиквою по воду до копанки. І стежок там, як у небі, людська нога, і тишина там, як у небі, як між зорями, не мертва, хатня тишина, а повна поваги, урочиста тишина спочиваючої натури. Тільки часом жалібно несеться по гаю туркотання горлиці, оддається луною по кілька разів цюкання сокири пасічника.

1) Повісмо — прядиво. — 2) Сахарня — цукроварня.

Олекса Стороженко.¹⁾

КРАСА УКРАЇНСЬКОГО СТЕПУ

УЛО в Петрівку.²⁾

Зелена по пояс трава вкривала степи, вихрилась, слалась і як море грала; набіжить вітрець, покотиться хвилею, нахилить розібе її і вона зажовтіє, заголобіє і зачервоніє квітами. На синьому небі ні хмарки; сонце зверху накриває теплом і широким промінням, як золотим дощем, кропить кожен листочок, кожную билинку, а з трави обдає, свіжить пахучим холодком. Дишеш, не надишешся, як буває в Спасівські³⁾ жароти, після довгого путі, ні наситиш жадою, допавшись до холодної криниці. Здається — тільки й видко небо й землю, а скільки ще наоколо тебе тієї тварі⁴⁾ божої! Куди не глянь, під кожним кушиком, листочком, кишать коники,⁵⁾ комашня, як розмальовані метелики, мигтять з квітки на квітку; а високо, під ясным небом, вються орли, хмарою літають дрохви,⁶⁾ журавлі, хохітва,⁷⁾ ковбачики,⁸⁾ неначе гвоздиком прибиті, на однім місці махають крильцями, виглядаючи добычу. Деколи залопотить, розля-

С. Васильківський | Запорожець у степу.

жеться трава, і сайгак,⁹⁾ злякавшись свогож шелесту, летить як на крилах, схиливши як на спину довгі свої роги. Кругом тебе усе живе, усе дише, дзиркотить, висвистує, а оддалі, невідь відкіля, виявляються озера, буцім чарами наливаються, мріють, котять хвилю за хвилею і як море вкривають землю. Тільки де-не-де синіють, неначе острови, оточені могили; і знов як не було, маня розвіялось, рознеслось, і знов зелена трава скрізь стелиться по степу. Весело глянуть на ці степи запорозької України; усе очі до себе пригортають, а серце мліє, смутні думки летять в невідомий край, а за ними рветься й душа, бо нема для неї притину¹⁰⁾ на землі, як нема чоловікові захисту на широкому степу.

1) Стороженко Олекса (1805—1874) — визначний особливо оповіданнями, заснованими на українських народніх переказах як з історичного минулого так із народнього побуту („Матусине благословення“, „Межигорський дід“, „Кіндрат Бубненко-Швидкий“ та ін.). Він прегарно малює постаті, питомі давньому життю в Україні — зокремаж старих Запорозжів — причім Стороженко повний погідного, своєрідно українського гумору („Вуси“, „Голка“). Запоріжським типом являється і отаман розбійників у драмі „Гаркуша“. Щождо оповідання про „Марка проклятого“, написаного Стороженком на основі переказів і повірок запоріжської старини, то він збирав до нього матеріяли більш, ніж трицять років. — 2) Петрівка — час посту від 8. червня до свята Петра і Павла. — 3) Спасівка — теж піст від 14. серпня до свята Успення Богородиці. — 4) Твар — сотворіння. — 5) Коник (Locusta) — простокрила комаха-стрибунець, звичайно зелений або буравий. — 6) Дрохва (Otis) — птах, бродун із курячим дзьобом, довгою шиєю і сильними ногами. Живе на степових рівнинах, у нас стадами на степах і на Поділлі. — 7) Хохітва або стрепет (Otis terax) величини курки, зразковий представник степових птахів. Живе всюди в Україні. — 8) Ковбець, кобець, кібчик (Falco resperstinus), птах-хижак із родини соколів. — 9) Сайгак, сугак (Saiga tatarica), одинока європейська антилопа, що жила до недавня і на українських степах. — 10) Притин — прибіжище, пристановище.

В. Залізняк.

МОЯ ВІТЧИНА

Де степ широкий, наче море,
Де дише пахощами гай,
Де небо зоряне, прозоре —
То мій святий чудовий край.

Де житом ниви зеленіють,
Де пісня жалібно луна,
Де хати в вишниках біліють —
То мила, рідна сторона.

Де доля криється в руїнах,
Де звичай, мова йдуть на гній,
Де воля стогне в мурах-стінах —
То край це безталанный мій.

Де люд забувши власть скаче
Під лад чужим; де вся земля
Синів на зраду не настанить —
Вітчина то гірка моя...

БАЙДАКОМ ЧЕРЕЗ ПОРОГИ ДНІПРА

Ця картина плавби козаків через пороги Дніпра розроблена на основі опису в повісті Д. Мордовця п. з.: „Гетьман Петро Сагайдачний”.

І Е ДІЯЛОСЯ по весні 1614 року.

Широким Дніпром пливли вниз до порогів великі козацькі байдаки. Сонце підбиваючися вгору, весело грало проміннями по червоних як мак верхах на козацьких шапках, по жовтих як гвоздики та синіх як волошки штанях, по кольористих поясах, по блакитних та зелених вільотах¹⁾ на контушах.²⁾ Байдаків було з десятків; на кожному невисока щогла, а на щоглах маяли кольористі бинди; здавалося, що то дівочі коси мають над байдаками, нагадуючи козакам про коханих дівчат, що виряжали їх у дорогу. На передньому байдакові маяла на червоному ратищі блакитна короґва, а на їй намальовано було козака на коні, під нимже золотом вигиптувано підпис:

Куди схоче, туди й скаче,
Ніхто за ним не заплаче.

Часом чути було спів; то козаки співали здебільшого журливих пісень; а геть нижче щось гуло, щось ревло та гуркотіло. Сказавбись, що то гроза насуває, та на небі не було ні хмариночки.

— І що воно так гуде? — дивуючись, спитав один з московських послів до запорозького війська, що їхали тут з козаками.

— Та то пороги ревуть! — одказав москалеві сивоусий козак, що сидів долі, підобгавши ноги і смоктав люльку.

— Пороги? Невже вони недалеко?

Московський посол устав і, захистивши від сонця очі рукою, неспокійно дивився наперед.

А спереду гуло та ревло все дужче і дужче. Старий козак у розхристаній сорочці з загорілими волохатими грудьми, що стояв біля стерна на передньому байдаці, накерував його саме насеред течії.

— А ну, хлопці, разом! — гукнув він.

На байдаці було дванацятеро гребців. Почувши наказ, вони разом глибоко зачепили веслами воду, одкинулися назад, знову нахилилися наперед, глибоко заганюючи весла у воду і знову одкинулися назад. Байдак линув, мов крилатий птах...

— А ну, соколята, ще раз, ще раз! — погукував старий стерник.

Перелякані московські послы дивилися то на гребців, то на стерника, то на ріку. А Дніпро і справді ставав несамопитий. Щось ніби поринало в ньому і знову виринало, на хвилях з'являлись мов білі ягнятка і знову зникали. Все чутніше ставало, як гуде, реве, клекотить вода...

Поріг Ненаситець.

Гребці кинулись до стерна, налягли на його, перемогли прудку воду і накерували байдак просто в ворота, тобто у прохід поміж камяними скелями, де крутилася й шумувала вода.

Упоперек Дніпра од берега до берега стирчало величезне каміння і перегороджувало річку мов кам'яний поріг. Вода клекотіла поміж камінням, гула й ревла і вкривала каміння білим шумом. Їй ніби не ставало місця поміж скелями, і вона люто стрибала вгору і знову падала вниз, і розбивалася об каміння, розсипалася білим шумом.. Здавалося, наче то звір велетенський, наїживши білу гриву, борсається в воді, простягшися впоперек усього Дніпра.

А байдак прудко, прудко линув на ту білу гриву. Ось він уже на їй — здрігнувся, хитнувся і зарипів так, наче ось-ось розпадеться, знову здрігнувся і шубовснув униз з водяної гори, пірнув переднім краєм у воду і знову виринув... Усіх оббризкало шумом та водяним пилом.

— Дякуйте Богові, дітки! — гукнув стерник.

Усі перехрестились.

Тимчасом усі байдаки щасливо перепустилися через Кодацький поріг, і Дніпро поніс їх до інших порогів. Московські послы, трохи заспокоївшись, посідали знову на свійому килимі, а сивоусий козак, запаливши люльку, примостився біля їх і почав з ними розмовляти.

Але нечаяно один з москалів увірвав мову і переляканими очима озирнувся навкруги, бо почув знову страшенний гугот та клекіт і помітив, що гребці заметушилися. По хвилях знову заскакали біленькі ягнятка, а геть нижче ревів та клекотів збурений Дніпро. Великий довгоший птах, ніби чапля ніби журавель, летючи понад водою, налетів на білий шум і, злякавшись, метнувся набік, безладно затріпавши незграбними крилами. А небоязькі шури³⁾ так і черкалися крильцями та ніжками об збурену воду.

— До стерна, соколята! — гукнув стерник.

Здавалося, що Дніпро дзвенить...

Незабаром байдак був уже на тихій воді.

— Оце Сурський поріг, — це вже два перепливали, — поясняв послам сивоусий козак — а скоро буде Лоханський, а за ним Дзвонець.

І вони і справді перепливали щасливо і Лоханський поріг і Дзвонець, але попереду було порогів ще чимало, а найгрізніший з усіх Ненаситець.

Дніпро дуже лякав московських послів, алеж і дуже їм вподобався. Багато попоїздили вони по своїй Московії, бували і в Сибіру, багато рік бачили, а такої, як Дніпро не доводилося ще їм бачити.

А спереду знову реве все грізніше та страшніше.

І через Тягинський поріг перепустилися, а воно все реве.

— А що там так реве, пане отамане? — спитав тут посол.

— То Дід реве.

— Якийже дід?

— Дід Ненаситець... А єсть там чому ревіти!

От стало вже видно гострі шпичасті скелі, що перегородили Дніпро впоперек. Вода, стиснена величезним камінням, билась об його і кипіла, а вирвавшись зпомежи скель, падала ревучи вниз. За ревом та клекотом не чути було людського голосу, хочби як хто кричав. А над порогом хмарою знімалися водяні бризки, і в їх ясно блищала веселка.

Чути було, що байдак несе надзвичайно прудка течія.

І стерник і гребці, і інші козаки вчепилися мов кліщами за довге стерно. Голосу стерникового не чути було, а тільки бачилось, як у його під вусами раз-у-раз розкривався рот, і він, не моргаючи, дивився все в одно місце: в жажливу пащу між кам'яними зубами. І треба було накерувати байдак у ту пащу, саме в середину, щоб не черкнутися об гостре каміння, що стирчало з боків.

Сивоусий козак глянув на москалів і показав на небо, ніби кажучи: „Моліться — тільки на Бога й надія...”

Вони зрозуміли його німую мову і впали навколішки... а байдак здригнувся і шубовснув униз...

І в якусь хвилю опісля гукнув над ними знайомий голос: — Уставайте! Слава Богові — переплили Ненаситець!

Вони підвелися й поросплющували очі. Сивоусий козак сидів на мокрому ослоні і розпалював люльку. Повна грози водяна гора, вкрита білим шумом, ревла далеко позаду. А на її білому гребені чорніли байдаки, перепускаючися через страшний поріг...

1) Вильоти — при контуші рукави з довгим роззом, що іноді закидалися на плечі. 2) Контуш — старопольський одяг, запозичений зі Сходу, уживаний до XVIII. в. також українськими козаками. 3) Щур — така птиця, *Hirundo riparia*.

ПОРОГИ

Гремлять, гудуть старі пороги...
Гремлять, і дзвонять, і ревуть
І хвили в скелі чорні бють,
І лижуть боки їх відлогі.
Як на вогні вода кипить...
Виводять кола чорторії
І в чорні пельки водянії
Втягають все, що набіжить.

Гойдає хвиля білі гриви...
Над нею носяться чайки,
В воді шукаючи поживи,
Летять і скиглять здалеки.
Ось, підгорнувши білі крила,
Одна торкнувшись до води...
Знялася з хвилі... летить сюди:
У кіхтях рибка беться біла...

Дніпрож і стогне і шумить...
І все кипить, і все біжить,
Повите млою водяною,
Мов чує пекло під собою.
І тільки скелі мовчазні
Стоять гранітною стіною
Над прудкоходою водою
І нерухомі і сумні.

За ними сонце погасає,
І темна тінь од них ляга,
І берег млою одяга...
А Дніпр шумить, не затихає.
Шумиж ти, Дніпре, як колись
І наші прадіди шуміли...
А ми — затихли, заніміли...
Болотом, цвіллю понялись.
М. Чернявський.

КРАСА УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНІХ ПІСЕНЬ

УКРАЇНСЬКИХ ПІСНЯХ, не тільки старих, але часто і сучасних, багато влучних виразів і чарівних порівнянь людини з різними речами природи, нпр. дівчини з зіркою, з квіточками, парубка з явором, соловейком; є чарівні малюнки долі і недолі, нещасного кохання, зради. Взяти нпр. таку пісню про закоханого парубка:

Ой зійди, зійди ти, зірочко та ве-	Що зірочка зійшла — усе поле
[чирня,	[освітила,
Вийди до мене ти, дівчино та без-	Дівчина вийшла — козаченька
[рідная;	[звеселила.

Співець ще більше користується небесними зірочками далі в описі своєї милої:

Ой я знаю, ой я знаю, чого мила	Ой упала зоря з неба тай розси-
[красна,	[палася,
Перед нею й поза нею впала зоря	Мила зорю позбирала тай затика-
[ясна!	[лася. ¹⁾

Коли дівчина уквітчала себе зірочками, вона повинна бути гарною — така головна думка.

Дня нещасного кохання є чимало красних і мистецьких виразів, нпр.

Як ми з тобою спізнавалися,	А як кохатися перестали,
Сухі дуби розвивалися,	І однолітки повсихали.

Така велика сила кохання, що навіть сухі дуби ожили, — величний поетичний образ.

Або одна пісня починається з того, що

Котилися вози згори,	Любилися, кохалися,
Та в долині стали,	Тепер перестали.

Нащо тут вози? А щож хліборобові більш відомо, як не вози і вся їх справа? Перерва і знищення кохання порівняні з впиною²⁾ і знищенням біга.

Багато пісенних виразів дуже яскраво малюють людські почуття у рямцях природи, напр. одна пісня починається так:

Світить місяць на полудне,
Який тепер світ облудний...

Надзвичайно влучно сказано, бо нащо тому місяцеві світити в південь, коли і без нього багато соняшного світла,

¹⁾ Прикрасила собі голову зорями.

²⁾ Впина — стільки, що припинення.

і чи не краще булоб йому світити вночі: так краще іншим людям робити своє діло в слухний час.

В пісні „Ой кудро,³⁾ кудро кудрявая” огрядна⁴⁾ дівчина вийшла за пняниченька і, натерпівшись горя, каже:

Мені молодій одна шана:
З хати віконцем утікала,
В вишневім саду ночувала,
З соловейком розмовляла:

Соловеечко як тьох, так тьох!
А я молода як ох, так ох!
А зазуленька — куку, куку!
Защо ж терплю таку муку?

Відповіді нема, бо часто нема її в самім житті, як про те свідчить інша українська, теж надзвичайно цікава, пісня: „Ой нарву я хмелю”, в котрій багата сестра каже бідній:

Колиб ти, сестро, така, як я
То сиділаб ти в кінці стола:
Колиб ти, сестро, так робила,
Тиб в таких латах не ходила,

Що я раненько уставаю,
По два починки⁵⁾ напрядую,
Та свої скрині наповняю,
Та свої діти зодягаю.

Сестра відповідає так:

Сестро моя, сестро багата!
Ще раніш тебе уставаю,
По три починки напрядую,
Та чужі скрині наповняю,
Та чужі діти зодягаю!

Особиста доля тут поставлена на великий світовий огляд; видно, що людина страждає, і не видно, для чого, або за що.

Іноді нарис пісні здається темним, але пильно придивившись, можна дійти до розуміння змісту і почути його незвичайну красу. Візьмем нпр. пісню:

Йшли корови із діброви, а овечки з поля,
Виплакала карі очі край милого стоя.⁶⁾

Перший рядок здається зайвим; навпаки, придивившись і поміркувавши, зрозуміємо його красу, як надзвичайно влучного опису того часу, коли дівчина плакала, часу вечірнього, по заході сонця, коли женуть додому череду і вівці.

Подивимось тепер, як навпаки, дівчина гордує коханням і як надзвичайно гарно та влучно висловлено в піснях її пиху.

В одній пісні приводом являється бідність парубка. Дівчина йому на залицяння відповідає:

Як заслужиш пару волів і пару жупанів,
Тоді сядеш коло моїх вишитих рукавів...

Візьмемо ще таку пісенну рисочку:

Яром,⁷⁾ яром, долиною-яром
Перелита доріженька чаром.

Сельська доріженька вється по яру — в Україні багато таких чудових заплутаних доріжок. Звернути з неї нікуди,

3) Кудра — кучерява жінка.

4) Огрядний — дужий ростом і тілом.

5) Починок — веретено, повне ниток.

6) Стоя — стоячи.

7) Яр — глибока долина.

і ось на такий доріженці ворожбит налив чару — ні звернути, ні обіхати — образ дуже замисловий⁸⁾ і цікавий.

Усі ці приклади взято здебільша з одного тільки пятого тому Чубинського,⁹⁾ без довгих заходів, мимохить, і їх можна далеко збільшити, бо чудових по красі малюночків в українських піснях розкидано безліч.

Досить взяти хоч один розділ поезій, нпр. думи, або краще абияку з довгих дум про азовських братів,¹⁰⁾ щоб назбирати купу прекрасних образів і малюнків природи і родинного життя. Нпр. коротенький, але дуже виразний малюночок того степу, того страшного дикого поля, по котрому колись пробігала хижка татарва:

Тільки поле леліє,
На йому трава зелена зеленіє...

Є чимало, надзвичайно гарних з естетичного боку, поодиноких пісень, які роблять велике вражіння цілком, усім своїм змістом, от хочби ті дві колискові пісні, якими любувався ще Гоголь:¹¹⁾

Ой спи, дитя, без повиття,
Поки мати з поля прийде
Та принесе три квіточки.
Одна буде дрімливая,
Друга буде сонливая,
Третя буде щасливая.

Ой щоб спало, шастя мало
Та щоб росло, не боліло,
На серденько не скорбіло,
Ой рісточки у кісточки,
Здоровлячко на сердечко,
Розум добрий в головоньку,

Соньки-дрімки у віченьки.

Або:

Ой ходить сон по вулонці
В білесенькій кошулонці.
Слоняється, тиняється,
Господонька питається:
А де хата теплесенька,
А дитина малесенька,
Туди піду ночувати

І дитину колихати.
А в нас хата теплесенька,
А дитина малесенька,
Ходи до нас ночувати
І дитину колихати.
Ходи, синку, в колисочку,
Приспи нашу дитиночку.

М. Сумцов.¹²⁾

⁸⁾ Замисловий — вдумчивий.

⁹⁾ Павло Чубинський (1839—1884), визначний український етнограф і поет. Він в роках 1869—1870 проводив великою етнографічною експедицією на Україну, якої вислідні зібрані в монументальнім творі „Труди” тієїж експедиції, де V-тий том присвячений народнім пісням. Чубинський є теж автором гімну „Ще не вмерла Україна”.

¹⁰⁾ Зразці думи про утечу трьох братів з турецького Азова належать до найбільш відомих між історичними думами України. Тут оповідається про те, як два старші брати, втікаючи з турецької неволі, їдуть верхи і не хотять узяти зі собою третього, наймолодшого брата, який не має коня і тому марно гине, тоді, як старших таки здоганяють і вбивають турки.

¹¹⁾ Відомий український письменник, що писав російською мовою і як російський оповідач добув європейської слави.

¹²⁾ Микола Сумцов (1854—1922) — визначний український літературознавець і етнограф.

ПРО ТЕ, ЧОМУ УКРАЇНЦІ ГАЙДАМАКИ?

Народня легенда.

К ІСУСА ХРИСТА засудили жиди на смерть, тоді до Єрусалиму наїхало було дуже багато ріжних народів, що були цікаві видіти його хоч раз. А коли Христа вели вже на Голгофту розпинати, вони поуставлялися всі громадами побіч дороги і чекали, доки не буде попри них переходити. Напереді стояли німці, далі вірмени, поляки, українці й інші народи. І от, як Христос приблизився до німців, їм стало жаль Христа і тому вони крикнули:

— „Випишім його!”

А Христос глянув на них і сказав:

— „Будете писати до кінця світа та сонця!”

І тому тепер, де не подивишся, в кожній канцелярії сидить якийсь німчик тай пише.

Потім іде Христос попри вірменів, і їм теж стало його жаль. От вони пошушукали щось між собою, а опісля крикнули:

— „Викупім його!”

А Христос глянув на них і сказав:

— „Будете купувати, доки світа тай сонця!”

І тому тепер, де не подивишся і де не здиблеш вірменина, то все він купчить і більше нічим не займається.

Якже далі ішов Христос, то прийшов до поляків, і їм таксамо стало його жаль, і вони, поговоривши зі собою, крикнули:

— „Викрадім його!”

А Христос поглянув на них і сказав:

— „Будете красти, поки світа тай сонця!”

І тому то тепер, де лише який банк, де лише яка каса, то їх мусять поляки обікрасти.

А далі Христос став переходити попри українців, а їм так його стало жаль, що страх. От вони тільки глипнули на себе тай крикнули:

— „Відбиймо його!”

А Христос поглянув на них і сказав:

— „Будете битися, поки світа тай сонця!”

І тому українці билися все; були козаки — билися; були опришки — билися; а й тепер українців називають гайдамаками зате, що не дають собі в кашу плювати, а як треба, то й б'ються. І будуть українці гайдамаками до кінця світа, бо так їм призначив Христос.

ПРО СЛАВНОГО ЗАПОРОЗЬКОГО БАТАЖКА ДАНИЛА НЕЧАЯ

ДАНИЛО НЕЧАЙ — полковник брацлавський.¹⁾ Та осідком роду Нечаїв перед повстанням була Київщина, а саме мстивлавське воевідство, чому одначе Данило, а з ним його брати Іван і Матвій та один сестрінок знайшлись опісля в полку брацлавським, того не знаємо. Відомо лиш, що з початком 1649 р. Нечай прибув у Брацлав з доручення Хмельницького та привіз для свого полку „багату, шовкову коругу, що то її київські черниці щирим золотом гаптували”, і з тогож часу й почалась тут його управа — управа, скажімо це зараз, для нагнаних польських найзників-магнатів страшенно немила, бо Нечай це між українською шляхтою один з найзавзятіших ворогів Польщі. На тліж тієї непримиримости Нечая і повставали між ним і Хмельницьким іноді гострі непорозуміння, з приводу яких аж митрополит Косів²⁾ своєю пастирською повагою їх годити мусів. Та всетаки Нечай — людина надзвичай честилюбива, повна шаленої відваги й гордині, а притім дуже багата — зумів завжди зберегти незалежність своєї думки, а що більше — як голова крайно самостійницько настроєної частини старшини — й накинати її й самому гетьманові. Отимто польський уряд добачував у ньому завжди „найбільшого бунтара”, тимбільш, що зі своїм ворожим відношенням до Польщі наш брацлавський полковник ніколи не крився, і виявляв його безоглядно при кожній нагоді. — „Вінже — жалувався перед Хмельницьким на Нечая лядський гетьман Каліновскі — самому Його Величності Королеви, що заступає місце Господа на землі (!) — відмовився бути підданим і слухати його”. — А під Зборовом, коли татари хмарою наступили на польське військо, Нечай в боротьбі участі не брав, але, станувши недалеко на пагорбі і, як був його звичай — в оточенні свого блискучого почоту, велів сказати полякам, „щоб спробували, якто вони самі дадуть собі раду з татарами...”

¹⁾ Брацлав, Браслав — місто над рікою Бог, за часів Козаччини важне як місто оборонне.

²⁾ Косів Сильвестер — київський митрополит 1648—57 р. Витав урочисто Хмельницького при його вїзді в Київ 1649 р.; після закінчення переяславської угоди не зложив присяги цареві.

І такий же непримиримий був Нечай і після зборівської угоди.³⁾

Коли ось у квітні 1650 р. в імені Польщі прибув до Києва воєвода Кисіль⁴⁾ і, обиджений тим, що ніхто з української старшини не вийшов йому назустріч, заїхав зі своєю повозкою і своїм почотом на кладовище при соборі св. Софії, знаючи, що Хмельницький зі старшиною слухали саме Служби Божої, то Нечай стрів його гострою промовою. Він спитав ось Кисіля, з яким правом віхав він на кладовище тай ще з таким великим почотом, і зараз же наказав, щоб Кисіль увесь почот відослав геть. І таксамо Нечай наказав самому Кисілеві, щоб ставився на скликані старшиною наради. І отієї то „промови” Кисіль не забув Нечаєві ніколи, тимбільше, що мусів тоді на раді погодитися на дуже некорисні для ляхів точки загодженої умови. а саме, на те, щоб ніякий польський шляхтич не смів переступити встановленої договором граничної лінії, а натомість туди тільки і виключно когось з української служби висилали. Даліж, що ляхські пани не мають ніякого права до українського населення, а мають задоволитись лиш коршмами і млинами, а королівські війська не сміють переходити поза Буг. Отеж то й ті умови, що то зза них Кисіль з того часу називає Нечая завжди і при кожній нагоді „найбільшим бунтарем”, і не вагається навіть просити Хмельницького, щоб він Нечая — покарав смертю.

Але воно ясне, що Хмельницькому ні в голові не було позбуватися одного зі своїх найкращих ватажків.

Отакто Нечай у свій Брацлавщині лишився і додержання умов договору з польської сторони з усією сторожкістю пильнував. Завжди надзвичайно привітливий відносно польських полководців, поскільки вони не переступали встановленої границі, він змінювався нечаяно до непізнання, поскільки лиш помітив у них охоту побільшувати коштом України територію Польщі. І томуто, коли з початком 1651 р. почало збиратися на бурю і вельможа Каліновські знаючи, чим найлегше подразнити українського шляхтича, написав Нечаєві обидливого листа і водночас польське військо в напрямі границі посунув, Нечай — по словам сучасного свідка — „почав шаліти з люті і наказав полкам свого війська збиратися до Красного.⁵⁾ Та тількиж біда, що це

³⁾ Зборівська угода — перший договір Хмельницького з поляками, заключений 19. VIII. 1649 під Зборовом.

⁴⁾ Кисіль Адам (1600—53) — воєвода брацлавський та київський, українець, головний комісар польського уряду за повстання Павлюка, а за Хмельницького наділений місією замирити з козаками.

⁵⁾ Красне — містечко ямпільського повіту, в XV. в. укріплений замок.

саме тоді були мясниці, і полковник зі старшиною забажали в Краснім погуляти. Він прибув сюди в п'ятницю перед запустовою неділею, бо так було умовлено між ним і Хмельницьким, що в середу він мав наступити на Бар. Але саме в хвилину, коли Нечай не надіявся ворога, польське військо під проводом Мартина Каліновського та Станіслава Лянцкоронського напало на Красне, і хоч Нечай — по словам очевидця — „і тепер виявився гідним лицарем, боронячися хоробро, то все таки катастрофального замішання спинити не зміг. Його ляхи вбили в місті, загарбавши притім його срібну булаву, після чого козаки Нечая взяли його трупа до замку, і гарно нарядженим поклали на оксамітах у башті. Колиж у вівторок ляхи здобули замок, то вони вирізали тут усіх людей, так, що самих чоловіків згинуло тоді у Краснім 15,000, не рахуючи притім знасилуваних і вимордованих жінок і дівчат. Але і смерть Нечая і ті ляцькі звірства у Краснім козаки незабаром, бо через місяць, помстили криваво, розбивши поляків на прах під Винницею. І, як сповіщає один польський історик, ще і в тому зазначилась помста козаків, що погром ляхів був спричинений незгодою між обидвома польськими гетьманами, які посварились тоді за — срібну булаву Нечая, яку кожний з них хотів дістати для себе.

В. Липинський.

Богдан Лепкий.

В ПОБІДУ ВІР!

Непройдений наш шлях,
Мета — гень, гень!
Хоч пільма на полях,
Настане день.

Хоч краще гайворон
І кличе Див,
Не висох Сян, — і Дон
Пливе, як плив.

Ще наш Дніпро шумить,
Лама граніт, —
Народ не спічне намить, —
Здивує світ.

Нема таких кайдан,
Щоб люд скувать,
Наш дім, наш храм, наш лан —
Не дасть, не дасть!

Хоч нині чорна ніч,
Так завтра день!
Гони розпуку пріч,
Співай пісень!

Широких, як простір
З землі до зір.
В побіду правди вір,
В побіду вір!

ДУМА ПРО СМЕРТЬ КОЗАКА-КОБЗАРЯ

І НА татарських полях,
На козацьких шляхах,
Не вовки-сіроманці¹⁾ квилять-проквиляють,
Не орли-чорнокрильці клеочуть і під небе-
[сами літають:

То сидить на могилі козак старесенький,
Як голубонько сивесенький,
У кобзу грає—виграває,
Голосно співає.

Кінь біля його постріляний, порубаний,
Ратище²⁾ поломане,
Тільки без шаблі булатної,³⁾
У ладівниці ні однісенького набою.
Тільки й зосталась йому бандура подорожня,
Та у глибокій кишені люлька бурунька, ⁴⁾
Та тютюну пів-папушки.⁶⁾

Козак сердега люлечку потягає,
У кобзу грає-виграває,
Жалібно співає:
Гей, браття, пани молодці,
Козаки Запорожці!

Де ви ся повертаєте,
Як ви ся маєте?
Чи до Січи-матері прибуваєте?
Чи до Січи-матері прибуваєте,
Чи ляхів-ворогів киями покладаєте?
Чи татар-бусурманів нагаями, як череду, у полон заганяєте?
Колиб мені Бог поміч старі ноги розправляти,
За вами поспішати,
Можеб ще я здужав на останку віку вам заграти,
Голосно заспівати!
Нехай би моя кобза знала,
Що мене рука християнська поховала!
А вже мені старенькому без кобзи пропадати!
Не зможу я по степах чвалати,
Будуть мене вовки-сіроманці зустрічати,
Будуть дідом за обідом коня мого заїдати.
Кобзож моя, дружино вірная,
Бандуро моя мальованая!⁶⁾
Деж мені тебе діти?
А чи у чистому степу спалити
І попільць по вітру пустити?
А чи на могилі положити?
Нехай буйний вітер по степах пролітає,
Струни твої зачіпає,
Смутнесенько, жалібнесенько грає-виграє.
То може подорожні козаки бігтимуть близенько,
Почують, що ти граєш жалібненько,
Привернуть до могили...”

1) Сіроманець, сіроман — назва вовка.

2) Ратище, теж ратовище — держак списа.

3) Булатна шабля — з полірованої сталі. Виробом таких шабел сла-
вилось колись особливо сирійське місто Дамаск.

4) Люлька, вирізувана з березового коріння.

5) Папуша, папушка — вязанка листків тютюну.

6) В Україні бандуру розмальовували.

Олександр Кониський.

СПОДІВАННЯ

В душі пекли гарячі муки, Ми сподівались — сонце зійде,
На серці скорбі налягли, День тьму розгонить навісну,
І ми, до Бога звівши руки, Настане світ і правда прийде,
Недолю та людей кляли; Всім приведе красу-весну...

Ми сподівались, ждали, ждали,
Ждемо й тепер... весни нема,
А перед нами і за нами
Холодна, темная зима!...

ПОЛЯКИ ПРО ВЕЛИЧ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

I.

Яким непереможним велетнем являвся ляхам Хмельницький і як вражаючо їх історики ще й сьогодні вміють малювати грозу його колишніх наступів, на це одним з численних доказів хай нам буде ось хочби таке місце у творі польського вченого Францішка Яворського п. н.: „Оборона Львова 1655”, — вид. 1905 р. — де він розмальовує відступ військ Хмельницького зпід Львова. — О. Г.

ЛЮДЯ 8 жовтня Хмельницький нечаяно рушився зпід Львова.

Колиж у місті побачили, що козацькі полки відходять, усе, що жило, подалось із сяючими від радості обличчями та під радісні вигуки на вали. З'явився тут і сам Гродзцік — командант міста — похмурий як завжди, і бурмістр¹⁾ і радні і хмара черні, яка голодом виснажена і п'ятитижневою тривоگوю мучена, довго і з тугою тієї хвилі дорожилась. Дивились хоробрі оборонці Львова з валів башт і з веж церковних, і дивився добрий Гротус¹⁾ з Високого Замку на те, як нагло львівська долина заметушилась і гамір на ній счинився, і замаяли там цвітисті прапори до відвороту го-тові.

А вони собі тимчасом барвистим вінком станули, оті козацькі хлопці-молодці, та ген довкола міста з розвіяними коругвами, з полковниками, з осавулами й отаманами під звуки труб і литаврів (кітлів).

І величаво було і хмарно і по лицарськи в ту вікопомну хвилю.

Але раптом велика тиша обхопила оживлені людські ряди. Це ось при Краківській брамі станули козацькі лицарі, полковники запорожських військ, самі марсові³⁾, в довгій війні загартовані і застигли обличчя, а в їх імени Виговський⁴⁾ виголосив плавко і гідно промову до міста і його оборонців, до пана Гродзціцкого, на прощання і на спомин.

Після тогож полки двигнулися до походу, і один за одним зникали за узгір'ями Високого Замку. І знову дивом великим почали дивуватися глядачі з міста, коли тут близь самого валу явився чоловік на рябім бахматі⁵⁾, від котрого проносилась якась гроза і міць якась несамовита. Під білим бунчуком їхав Він і малинові коругви повівали над ним, а сам він з булавою в руці, понурий і весь у думках, грізний і могутній гетьман військ запорожських, півбог селянської черні, і володар душ міліонів...

державного ладу у своїй вітцівщині, вони в пізніших роках свого життя станули на чолі повстання і добували успіхів, які повертали внівець науку та досвіди найзнатніших воїновників і політиків. І оба вони сотворили могутнє військо, при допомозі якого здобули найвищу владу, збережену обидвома до смерті та передану ними їх наслідникам.

Та з обох цих мужів Хмельницький мав з багатьох поглядів тяжче завдання. Оце ось область, приналежна до обсягу його влади, мала з усіх сторін отворені границі. І не мав він, так, як Кромвель, на свій поклик ні вишколеної інтелігенції, ні традиційних засобів старої й могутньої держави. Війна, скарбовість, прилюдне господарство, адміністрація, взаємини з чужими державами — все це треба було щойно сотворити, все було на його голові. Він мусів добирати собі і підучувати відповідних людей, і мусів турбуватися найменшими подробицями. І якщо його військо не гинуло з голоду, і завжди була в нього зброя, гармати, муніція, і були знамениті звідуни і такі справні агенти, що ніколи йому не бракувало грошей, то все оте була його особиста заслуга, якої можна йому позавидувати, і то не лиш у нас в Польщі.

Словом — була це людина з кожного погляду надзвичайної міри, яка і понад дуже спосібних людей змогла вибитись так, що доставала недосяжних вершин. І тимто можна нам сказати про Хмельницького, що він — уродився володарем: умів він ось затаювати свої наміри, в рішаючих хвилях не знав ніякого вагання, тобто: в усьому могутня воля й залізна рука в нього. А та його рішучість укупі з вродженою бистрістю духа, витонченою і випробованою у переважкій школі і незвичайних пригодах життя, дозволювала йому і в найскрутніших хвилях зберегти спокій ума і свободу володіння розумом. Раз наміченої ціли не тратив з очей ніколи, і не було для нього такого важкого положення, з якого він не змігби врятуватися та ще й з користю для себе. Не дармож говорено про нього в Польщі: *REBUS IN ARDUIS AUDAX ET PROVIDUS* (у скрутнім положенню мужний і обережний). А постійна непевність завтрішнього дня і небезпеки, які окружали його з усіх сторін, були для гетьмана лиш джерелом його енергії і проворности, подивлюваної всіма. І звідси то в нього сторожка чуйність, хист добирати людей та позір на кожну зміну обставин; звідсиж і ті блискавичні відрухи в нього за кожен раз, коли з якоїсь сторони прочув нещирість і зраду. Отак Хмельницький в невгаваючій боротьбі між життям і смертю не знав ніколи ні відпочинку ні хитання. Він не вагавсь і не гаявся, а ведений певним голосом самозбереження ішов дорогою найслабшого опору туди, де бачив найбільшу користь і безпеку. Загальнаж течія — народня — не підмивала його ні не захищувала ним, не несла колодою ні не викидала його на мілину — вона не сягала йому навіть по коліна...

Отак уже після перших перемог зродилась в його голіві думка про козацьку державу, межі якої він бажав поширити на всю область загарбаної поляками України... І скрізь мав він зручних агентів і загоджених приятелів. Знав, куди звернутися, кого просити і кому заплатити... Справді — можна счудуватися, коли дивитись на його рухливість в цім напрямі: так позірно упокорюватися, ласитися, розжалоблюватися, грозити і тривожити, як ось Хмельницький — не потрафив мабуть ніхто”.

В. Будзинівський.

1) Бурмистр (нім. *Buergermeister*) — посажник міста.

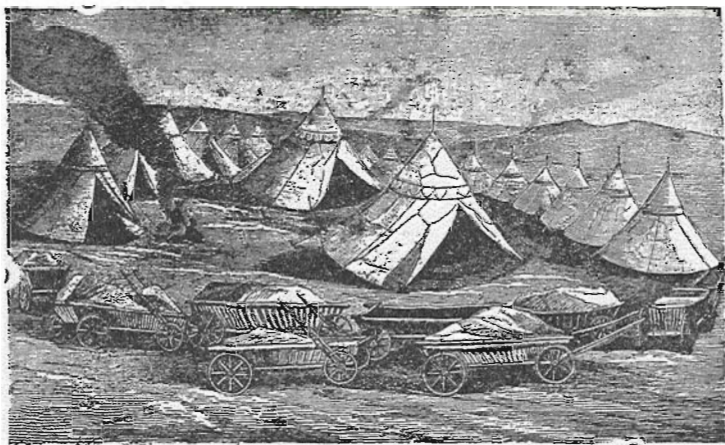
2) Один з командантів оборони на горі, що зветься у Львові Високим Замком.

3) Марсовий — від імени римського бога війни Марса, стільки, що: грізний, суворий.

4) Виговський Іван — тоді генеральний секретар в гетьманському уряді, а по смерті Хмельницького його перший наслідник як гетьман України (1657—59). Виговського розстріляли ляхи в Корсуні дня 19. березня 1664 р.

5) Бахмат — кінь до воєнних походів.

6) Кромвел Олівер (1599—1658), — сучасний Хмельницькому провідник, великої революції в Англії, що покінчилася засудом короля Карла I. на смерть, після чого всю владу в британській державі перебрав у свої руки Кромвел як Лорд-Протектор Англії. Наслідником Кромвела був його син Річард, але він уступив уже 1659 р.

Козацький табор.

З УНІВЕРСАЛІВ¹⁾ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО (1648 р.).

Після пропам'ятного розгромлення ляхів над Жовтими Водами та під Корсунем, подався Хмельницький зі своїми військами до Білої Церкви,²⁾ де відправив свято перемоги та видав до українського народу універсал, в яким між іншим читаємо таке:

ТЕПЕР, подаючи усім українцям оті події до відома, ми вас до військового діла, до дальшого воєнного походу на поляків, завзімаємо і заохочуємо. Всяк, кому мила наша свята, ляхами гонена віра і кому дороге добро Батьківщини вашої України і честь ваша шляхетська, ляхами осоромлювана, принижувана, висмівана й доптана, той хай безпроволочно після вислухання оцього універсалу нашого до нас, в обоз під Білу Церкву, не як виродок, а як зичливий і люблячий син вітцівщини своєї на добрих конях та з годящою зброєю прибуває. Щоб так по приміру давніх, хоробрих, славних та багатом сусіднім народам страшних предків наших ураз із нами стати нужно й неустрашимо, при всемогучій допомозі Божій на ляхів як на руїників, клеветників та ворогів українського народу. Бо якщо ви не схочете допомогти нам в теперішній воєнній кампанії, і поляки нас переможуть, то знайте, що тоді вони всіх українців, без розбору й уваги, відповідно до своїх давніх злочинних замислів вогнем і мечем вигублять, а з оконечною поталою і винищенням віри нашої решту вас і дітей ваших заберуть в полон і в непорушні кайдани вічної неволі приберуть. Отимто краще воно й корисніше для нас за святу віру нашу й ненарушимість вітцівщини нашої на бовищі від ворожої зброї полягти, ніж заховавшись трусливими бабіями по хатах своїх, терпіти ворожі побої. Коли ось ми у війні за віру нашу поляжемо, то не тільки про лицарську відвагу в нас піде слава по всій Європі і по всьому світі, але й безсмертям й мученицькими вінками увінчає Господь змагання наші. І томуто, браття, не бійтеся ляхів, хочби й не знать які великі були їх війська, але по прикладу славних і хоробрих українських предків наших двигніться спільно з нами за віру святу, за ненарушимість Рідного Краю і за подоптання наших старих прав і вольностей до бою,

і станьте проти ваших кривдників і руїників. Ставайте з неситною надією на визволення з теперішнього лихоліття та на всемогучу Божу благодать, покладаючись на те, що та божественна благодать, якої певні знаки вже нам об'явилися, і в нашій майбутній розправі з ворогом, буде по нашій стороні...”

Розробив О. Г.

1) Універсалом (від лат. слова *universalis*=загальний) — називалось в епоху Козаччини письмо, з яким гетьман або полковник звертався до всього народу, подаючи йому до відома якісь дуже важні рішення або розпорядки. За наших часів, а саме за нової Української Держави, відновила звичай проголошування таких універсалів Українська Центральна Рада, видавши в Києві чотири універсали (з д. 23. II., з 16. VII., з 20. XI. 1917. і з 22. I. 1918 р.), з яких III-тий проголошував суверенність Української Народньої Республіки, а IV-тий її повну незалежність як самостійної держави.

2) Біла Церква — старе козацьке місто, славне в історії України в епоху вирвольних боїв Козаччини. Тут нпр. Хмельницький заключив дня 28. вересня 1651 р. мировий договір з ляхами, всилу якого зменшено між іншим число реєстрових козаків із 40,000 до 20,000.

Степан Руданський.

ДО УКРАЇНИ

Ой з-за гори, із-за кручи
Та скриплять вози ідучи,
А попереду козаченько
Так вигукує йдучи:

„Україно, Україно,
Моя рідна мати!
Чи ще довго над тобою
Будуть панувати?
Чи ще довго кривавицю
Будуть з тебе пити
Та й діточок твоїх бідних
В кайдани водити?

Твоя слава — у могилі,
А воля в Сибірі:
От-що тобі, матусенько,
Москалі зробили!
Гукни-ж, гукни, Україно,
Нещасная вдово!

Може, діти на твій голос
Обізвуться знову!

Може, знову бряжчатимуть
Зв'язані руки,
Може, знову бряжчатимуть
Козацькі шабляки!

Може, військо запорозьке,
Як море, заграє,
А дівчина, як і перше,
Пісню заспіває!

Тоді вже нас не забудуть
І московські внуки,
Бо кров за кров катам нашим
І муки за муки!

Гукни-ж, серце-Україно,
Та тільки скоріше,
Бо що-далі ссуть кров нашу
Все більше та більше!”

ПРОМОВА НА ПОХОРОНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

(Виголошена Самійлом Зоркою¹) в Суботові в серпні 1657).

ЛАСКАВІ пани полковники та вся старшино з усім товариством запорожського війська і вся Українська Республіко!

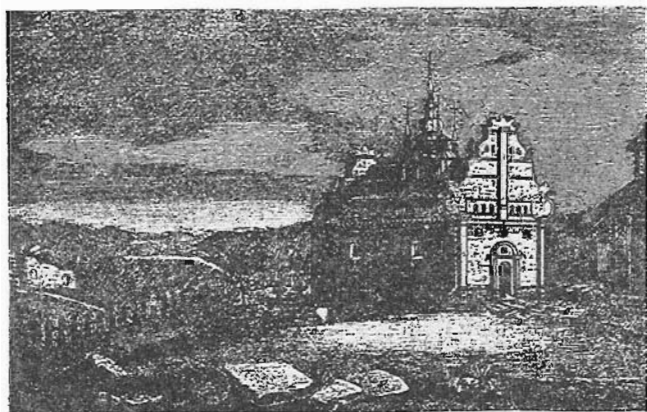
Хоч життя і смерть від початку світу присуджені волею Всемогутнього, висловленою нашим предкам найвищим законом: „живте та множіться”, а далі: „земля ви і в землю відійдете”, одначе, не зважаючи на те, смерть людини наповняє серця живучих нестримним і непоборним смутком. Судилося нарешті й нам по передніх веселих днях чути голосіння потоками сліз, бачучи, що нашого гетьмана Богдана Хмельницького, котрого дійсно Бог нам дав на полководця, поразила невблагана смерть, і що тут, на катафальку, відбирає він наші останні прислуги.

Умер наш лицарський полководець, лишивши по собі безсмертну славу, умер той, від мудрости котрого не тільки ми, його підручники, але й вся Українська Республіка сподівалися довгих літ щасливого життя й розквіту! Умер той, котрому правниця Всемогутнього подавала скрізь швидку поміч, коли він із вашими милостями, ласкавим панством, праведно ополчувався за вольности й давні права на братів і разом наших ворогів — польських савроматів!²) Умер той, від чиїх гарматніх і рушничих громів тряслася не тільки Сарматія давніх Вандалів і береги бурхливого Чорного моря з їх кріпостями й замками — передовсім у війні 1621 р., що довго й щасливо велася під Хотиним між польською короною й отоманським царем Османом при допомозі коза-

1) Самійло Зорка, — український шляхтич родом з Волині, був секретарем при Богдані Хмельницькім. Він написав теж літописний твір про війни Хмельницького, т. зв. „Дарій”, який одначе затратився.

2) Савроматами або Сарматами називалось іранське плем'я, що протягом часу від III. ст. перед Хр. до II. ст. по Христі завоювало всі українські землі, захоплені досі скитами, і залишило по собі назву Сарматії не тільки для нашого краю, але й для всього східньо-європейського низу.

ків, нашої братії — але дріжали самі стіни Царгороду, окурені димом козацьких рушниць! Умер нарешті той, чийми зусиллями оживлені, може раз на завжди, давні українські права й вольности. Не час мені малювати й вичисляти заслуг і лицарських діл, якими ви славно зазначили себе з цим полководцем, Богом вам даним, гетьманом Хмельницьким, успішно й хоробро борячися за давні права та свободи, подоптані й висміяні поляками, нашими братами. Це йшли ви слідами стародавніх помічників Олександра Великого Македонського, своїх предків славян, а далі скитів, кимбрів і козарів. Хай говорять про вашу лицарську хоробрість поля й долини, вертепи й гори, замки й гарматні пащі; хай сповістять, з

Суботівська церква, в якій похоронено Б. Хмельницького.

якою хоробрістю і геройською відвагою стояли ви за свої волности проти неприятелів і нашої сармато-польської братії. До чого простували й чим зазначили себе при всесильній Божій допомозі, на Жовтих Водах, під Корсунем, Пилявою, Збаражем, Зборовом, Берестечком, під Білою Церквою, Львовом, Замостям, Нестерваром і Баром, під Кам'янцем на Поділлі, Батогом, Охматовом і на багатьох інших місцях, яких не могу перечислити.

До тебе звертаю я марне слово, наш улюлений полководче, давній український Одоначарю³⁾, слашний Скандербегу⁴⁾, гетьмане всього славного запорожського війська та всієї козацької України, Хмельницький Богдане! До тебе промовляю, хоч ти тепер непорушно мовчки лежиш між чотирма могильними дошками. До тебе, чийого владного слова ми, в числі

сто тисяч, недавно слухали й були готові на кожне кивнення головою! Чому так швидко перемінився ти в безмовного Гарпократат?⁵⁾ Краще йди слідами німого Атиса⁶⁾, промов до нас і навчи, як жити й поводитися з друзями й недругами, що нас оточують. Німий із уродження Атис урятував виразною пересторогою свого батька царя від убійства. Тиж, красномовний від уродження, промов і охорони нас, щоб нас не побідили й не погубили наші вороги; розірви хоч на малий час кайдани смерті й промов до нас ласкаве та добре слово на дорогу дальшого життя, наш хоробрий і улюблений гетьмане! Колиж, піддаючися смертному засудови, не можеш виповнити бажання живих, то випроси бодай там, у трону Всевишнього, де ми сподіваємося тебе, щоб Всемогутній дав нам по твоїм відході щасливе життя та зберіг нашу батьківщину від ворогів у цілості й мирі. А ми, мешканці землі складаємо від себе обіцянку, що молитимемо Всевишнього, щоб разом зі своїми вибранцями зробив тебе учасником безмежного щастя.

3) Зорка думає тут про **Одоакера** або **Одовакара**, германського ватажка з Ругії, що як вожд наємного германського війська в Римі счинив тут 476 р. ворохобню і зготовив кінець західно-римській імперії, усунувши з престола її останнього цесаря **Ромуля Августуля**, та прийнявши як володар Риму титул „патриція”. Про Одоакера згадує теж Хмельницький у своїм універсалі, виданім 1648 р. в Білій Церкві.

4) Скандербег, — властиво **Георг Костріота** — національний герой Альбанії, що в 1444 р. станув на чолі повстання проти турків і боровся з ними так щасливо, що султан Могамед II. в мировім договорі 1461 р. мусів його визнати самостійним князем. Скандербег — тобто князь Александер — помер 1468 р.

5) Гарпократ, це в мітології старинного Єгипту — бог мовчання. Він уважався сином Озіріса та Ізиди, а на статуах, що стояли при вході до кожної єгипетської святині, зображували його завжди з пальцем на устах.

6) Зорка думає тут про німого сина відомого з переказів царя старинної Лідії, Крезоса (560—546 перед Хр.), що, як кажуть, уратував батькові життя тим, що коли після того, як Крезоса переміг перський володар Кир, на столицю Лідії наступили ворожі війська й один жовнір уже двигнув меч, щоб убити Крезоса, той його німий син під впливом великої тривоги раптом промовив, крикнувши до жовніра: „Не убивай Крезоса!” Але Атис — це ім'я другого сина Крезоса, що згинув на ловах, імениж того німого історія не подає.

СЕРЦЕ МАЗЕПИ

(Любовні листи Мазепи до Мотрі Кочубеївної.)

1.

МОЄ СЕРДЕНЬКО, мій квіте рожаний!

Сердечно на тее боліло, що надалеко від мене їдеш, а я не можу очиць твоїх і личка біленького видіти; через сее письмечко кланяюся, всю Тебе цілую любезно.

2.

Мое серденько!

Зажурився я, почувши від дівки¹⁾ таке слово, що Ваша Милость за зле на мене маєш, що Вашу Милість при собі не задержав, але відослав додому.²⁾ Уваж сама, щоб з того

Перше: щоб твої родичі по всім світі розголосили: що взяв у нас дочку уночі гвалтом і держить у себе замість підложниці.

Друга причина: що державши Вашу Милость у себе, я би не міг жадною мірою витримати, та і Ваша Милость также; мусіли би ми із собою жити так, як подружка каже, а потім прийшлоб неблагословення від церкви і клятьба, щоби нам із собою не жити. Дежби я тоді Вас подів? І мені би через тее Вашу Милість жаль, щоб потім на мене не плакала.

3.

Мое сердечне кохання!

Прошу і вельми прошу, будь ласка зо мною побачитися для устної розмови. Коли мене любиш, не забувайже, коли не любиш — не споминайже. Спомни мої слова, що любить обіцяла, нащо мені і рученьку білу дала.

І знову і постократно прошу, назначити хоч на одну мінуту, коли маємо з собою видітися для спільного добра нашого, на котре сама раніше згоду свою була дала. А заки тее буде, пришли намисто з шиї своєї, прошу.

4.

Мое сердечко!

Уже ти мене ізсушила красним своїм личком і своїми обітницями. Посилаю тепер до Вашої Милости Мелашку,³⁾ щоб про все розмовилася з Вашою Милістю. Не стережися її нівчім, бо вона є вірна Вашій Милости і мені в усім. Прошу і сильно за ніжки Вашу Милость, мое серденько, обнявши, прошу не відкладай своєї обітниці.

5.

Мое серце кохане!

Сама знаєш, як я сердечне, шалене люблю Вашу Милість; іще нікого на світі не любив так. Мое-б тее щастя і радість було, щоб нехай їхала та жила в мене; тількиж я уважав, який кінець з того може бути, а головно при такій злости і заїлости твоїх родичів. Прошу, моя любонько, не відмінйся нівчім, як уже нееднократ слово своє і рученьку далась; а я взаємне, поки жив буду, тебе не забуду.

6.

Мое серденько!

Не маючи вістоньки про поводження Вашої Милости, — чи вже перестали Вашу Милість мучити і катувати⁴⁾ — тепер відїзджаючи на тиждень на певні місця, посилаю Вашій Милости відїздного⁵⁾ через Карпа,⁶⁾ що прошу завдячне прийняти, а мене в неодмінній любови своїй ховати.

7.

Мое серденько!

Тяжко болю на тее, що сам не можу з Вашою Милістю обширно поговорити, що за відряду Вашій Милости в теперішнім смутку вчинити. Чого Ваша Милость від мене потребуєш, скажи цій дівці (служниці). В остатку, коли вони, проклятії твої (родичі) тебе дураються, іди в монастир, а я знатиму, що на той час з Вашою Милістю чинити. Чого треба — ще раз прошу повідомити мене.

8.

Моя сердечне кохана!

Тяжко зажурився я, почувши, що твоя катівка⁷⁾ не переставляє Вашу Милість мучити, як і вчора тее учинила. Я сам не знаю, що з нею, гадиною, чинити. То моя біда, що з Вашою Милістю слушного не маю часу про все переговорити. Більш від жалю не мож писати; тільки тее, що щонебудь станеться, я поки жив буду, тебе сердечне любити і зичити всього добра не перестану, і щераз пишу — не перестану, на злість моїм і твоїм ворогам.

Моя сердечне кохана!

Виджу, що Ваша Милость у всім відмінилася своєю давньою любовю до мене. Як собі знаєш, воля твоя, чини, що хочеш! Будеш потім того жалувати. Пригадай тільки слова

Гетьман Іван Мазепа
(з портрету О. Куриласа).

свої, під клятвою мені дані, на той час, коли виходила ти з покою мурованого від мене, коли дав я тобі перстень діамантовий, над котрий найліпшого, найдорожчого в себе не маю: „що хоч сяк, хоч так буде, а любов між нами не відміниться”.

10.

Мое серденько!

Бодай того Бог з душею розлучив, хто нас розлучає. Знавби я як над ворогами помститися, тільки ти мені руки звязала. Я з великою сердечною тугою жду від Вашої Милости відомости, а в яким ділі — сама добре знаєш. Тому вельми прошу, дай мені скорий одвіт на цеє моє писання, моє серденько!

11.

Моя сердечне кохана, найліпша, найлюбезніша Мотронько!

Вперед я смерти на себе сподівався, ніж такої в серцю Вашім відміни. Спомни тільки на свої слова, спомни на свою присягу, спомни на свої рученьки, котрі мені нераз давала: „що мене — хоч будеш за мною, хоч не будеш — до смерти любити обіцяла”. Спомни наостаток любезну нашу бесіду, коли ти бувала у мене у покою: „Нехай Бог неправдивого (неправдомовного) карає, а я — хоч любиш, хоч не любиш мене — до смерти тебе, відповідно до слова свого, любити і сердечне кохати не перестану, на злість моїм ворогам”. Прошу і дуже, моє серденько, якимнебудь способом побачся зо мною: що маю з Вашою Милістю далі чинити. Бо вже більш не буду ворогам своїм терпіти, оконечну помсту вчиню, а яку — сама побачиш.

Щасливіші мої письма, що в рученьках твоїх бувають, ніж мої бідні очі, що тебе не оглядають.

12.

Моя сердечне кохана Мотронько!

Поклін мій віддаю Вашій Милости, моє серденько, а при поклоні посилаю Вашій Милости гостинця — книжечку і обручик діамантовий, прошу тее завдячне прийняти, а мене в любові своїй невідмінно ховати, заки дасть Бог з ліпшим привітаю. За тим цілую уста коралевії, ручки біленькії і всі приваби тіла біленького, моя любенько кохана!

¹⁾ Дівчина на службі в Кочубея, батька Мотрі. Через неї Мотря переслала Мазепі свої листи до нього.

²⁾ Це було після того, як Мотря втікла з добу батьків до Мазепи. З цього листу бачимо, як по лицарськи поводи́вся Мазепа з Мотрею і з яким самовідреченням намагається він перемогти в собі жар пристрасти і зберігати добру славу молодой дівчини.

виросло.

³⁾ Служниця з челяди гетьмана, якою Мазепа переслав листи Мотрі.

⁴⁾ Батьки Мотрі намагалися іноді побоями примусити її покинути кохання з гетьманом.

⁵⁾ Дарунок з приводу відїзду.

⁶⁾ Карпо — слуга Мазепи.

⁷⁾ Мати Мотрі, яка катувала її за любов до гетьмана.

ЧАР ДОВБУША

ОПИРОМ ходит по горах, ле зло в темні ночі і дні Довбуш.

Важке від зла його серце. Хто тягар серця забере, й кине в глиб череміську, пруту!¹⁾

Чи слова матерей, що хрестять його сліди! Чи ясні сльози сивоусих дідів! Пісні дівчат, музики кучерявих легінів! Чи розрішення пан-отців у церквах, са-мітних ченців у лісах та печерах!

Ходить Довбуш, як ночами холод. Усі гори собою вми-ває. Червона одежа його сліпить очі. Опришківські дороги його. Їх не знає ніхто.

Повінню котиться Довбуш. Без ваги. Скелями гучно паде. Милосердя не знає.

І ходять горами вісті:

Що за кривду людей іде велика розплата. Щоб не слу-хало карпатської землі серце несвоїх слів, лукавих, що ли-хо сіють на горах. Бо слів тих отрута ржою думки істочить і людські очі забудуть дороги правди і брехні.

Що легінь червоноодежий ночами ходить по лісі й со-кири, що кедрину рубають, у безодні кидає. Гасить спрагу місячним світлом. У лісній гущавині кличе вовків лютооких до себе. І велить їм до місяця вити. Вовчий спів білим жа-хом рине й людське серце спянує тривога. А опісля брехіт скажений, лютий і дикий біг сірої тічні — лісами. Людьми біліє волосся. Ошалілі тікають. І бояться рубати ліси.

Кривдників карпатського люду в ясний вечір Довбуш полощить. Полонинські ватри високі розмітає ними і гасить. І з гір приганяє. Вогнем спалене тіло шляхами вони обно-сять.

Край дороги сходять вісті, що червоний опришок з чу-жих хат дівчат вибирає, мов птахів. Сріблом руки дарує й до рідного посилає їх дому, щоб рабинями не ставали си-ніх гір горді дівчата. Із скель у прірви кидає жінок нечисти-вих, щоб не було відданиць чужинецьких на його землі.

Що орли бистроокі стежок його стережуть. У тіні його кучерів літають і в золоті півдні байстрюків поривають. На скелях серця байстренят клювами з грудей виривають, щоб не було крові чужої на гірській землі. Від того їх сила росте.

Чорні гади на свист його ласкаві приходять. На порогах чужих хат лягають, жаливом убивають, до очей люто ска-чуть.

Не тямить на нічє добро Довбуш. Береже тільки карпатське.

Пушкарі²⁾ за ним із собаками ходять, та пси від його слідів тікають. Що скелі на їх дороги кидає й вони перейти не можуть.

У недільні вечорі тихі — скрині, людських заставів повні, від чужих виносить і топить у безднах рік та потоків. У коршмах вина й меди бере. В болото їх виливає. Хто стріляє до нього, тому коршму палить.

На луках, де силу людей панщина випиває жорстоко, отроків до возів запрягає, людей велить везти до хат їх.

Гордо голову носить. З очей громи кидає. І говорить словом, солодким як пісня. Що до серця теплом прилягає, на устах молитвою стає. Що бідним золота сипле крисаню. Поправді людські кривди платить.

Боятся його кривоносі чужинці. Дітей у дворах панських трівожать його йменням.

Що скелі кидає на воду й повинь завертає.

На слідах його буйно трава сходить. Маржина³⁾ від тої трави товстіє й не береться її зло.

Голос його фльоари⁴⁾ такий, що хто раз почує її, — вже гір не покине ніколи. Не береться його чужа гадка підступна. Гади сорокаті й чорні на гарячих каменях пружаться, коли грає, й гуляють. До слідів його повзуть і в них гріють свою зимну кров.

В невідомій нікому печері Довбуш. Золотом вибивані стіни її. Грім вогонь креше у ватрі його. На громовім камені він свою зброю гартує щодня. Ніхто тої печери не знає. Не зайде до неї ніхто. Орли стережуть її від неба. Від ліса — вовки та ведмеді. Від землі гади люті, що кубла свої край печери звели. Кусають кожного, й він гине від них. Тільки Довбуша не жалять. Орли йому вівці в кигтях приносять, щоб голодний не був. Вовки оленів приганяють до самої печери. Риба сама до його рук пливе.

Такі вісті горами ходять. У сонці купаються вечірньому. Червоніють. Про Довбуша вісті, про опришка. Що прийшов визволяти гори від лиха. Від загибелі чорної.

Його сльози червоні. Тверді, як коралі. Хто найде таку сльозу, добре й щасне життя його буде. Усі діти до нього біжуть, хоч не бачили його ще ніколи. З киптаря⁵⁾ солодкі горішки виймають, з тайстри⁶⁾ — мід. Золото з череса⁷⁾ він їм висипає й розказує давні казки. Про дні слави і свободи, великі, що на землю синю, карпатську знов придуть. І ждуть тих днів діти. Виглядають. Слухають, чи не іде з гір кінь, сріблом підкований. Легінь у червоній одежі на ньому. У руці несе цілу землю, в киптарі — небо. Зорі — у крисані⁸⁾. Хто побачить його хоч раз — не забуде до віку. Дівчата бачать його у своїх снах. Легіням являється в

горах серед дерев. Великий як червона ватра в ночі. Іноді скаже слово, й серця всіх дзвонів бють у синій землі.

Сам ходить, як ходили колись у пустинях святі.

Панське серце жорстоке і крамарське злом дише на нього. Торгують убійників, щоб йому смерть принесли.

Та смерть від нього бокує. Збоялась очей його. Буря від слів його тихне, тучі завертає. Хто кривди не діє, ні зла — не боїться його. Кожний гріх людський читає з очей.

Громи бють — він бартку³⁾ забє в скелю, й вони у бартку бють. Людських хат не займають. А веселка небо змережить — він візьми її за кінці й замкне в ній синю землю цілу.

Такі вісті доходять.

В. Тесар.

- 1) Значить — в ріку Черемош або в ріку Прут. — 2) Військо. — 3) Худоба. — 4) Фльоара — гуцульський інструмент, сопілка з ліщини, на одну стопу довга, з 6 отворами. — 5) Киптар — коротка одежа без рукавів, звичайно з кожуха, що гарно порозшиваний. — 6) Тайстра — торбина. — 7) Черес — шкіряний пояс, що його носять чоловіки. — 8) Крисаня — капелюх. 9) Бартка — топір на довгій держаку.

ПАНТЕЛИМОН КУЛІШ.

СТЕП О ПІВДНІ

Блакитне небо, мов дугасте море,
Бездонною самітною стоїть.
Під сонцем степ, козацьке Дике Поле,
Огнем переливається, жохтить.

Гарячий вітер хилить-нахиляє
Траву хвилясту стиха до землі,
І в прозірній золоченій імлі
Даль степова мов тоне-поринає.

По-над зелом-травною жар німий,
Переливаючись, пливе високо;
Розтоплюється воздух осійний,
Тіснить у грудях дух і спить око.

Дивлюсь кругом: не фарбами, огнями
Картина світоискрява горить,
Над нею любо по-під небесами
Музика, мов срібло тонке, дзвенить.

То жайворонок, лірник одинокий,
Зайняв відрадну серцю вишину,
І звеселяє світ шумноширокий,
Співаючи про волю та весну.

Німує степ: йому ні на що воля.
Це немовлятко сонне в сповитку:
Судилась велетню дрімлива доля,
На довгому байдужному віку.

Закутався у свої зелені шати
Пахущі мовчки нюхає квітки;
Над ним по вітру носяться крилаті
Метелики, як марево легкі.

УКРАЇНА В ОСУДІ НІМЕЦЬКОГО ПРИРОДНИКА

РЯДІ ЧУЖИНЦІВ, які мандруючи в різних епохах по Україні, пізнавали наш край і висловлювалися про нього позні подиву й захоплення, бачимо між іншими й німецького природника Александра Пецоляда (PETZOLD), який в 50-тих роках минулого століття обіздив Росію і Україну та списав опісля свої вражіння у споминах і описах, гідних з кожного погляду нашої уваги.

Особливож цінні й цікаві описи Пецоляда тим, що він — як уже зазначено — переїхав ще й Московщину й добув отак спромоги порівняти обі країни як щодо культури, так і щодо побуту і характеру та хисту людей,

І, як скрізь в таких описах, так і в Пецоляда малюнок цілости виходить на користь українського народу.

Присвятім же картинам німецького вченого декілька слів ширшої згадки.

Дорога Пецоляда вела через Дорпат, Могилів, Гомель, в Україну через Чернігів, Київ, Трипілля, Кременчук, Катеринослав, Мелітополь і Крим, і з поворотом через Катеринослав, Донеччину й Харків, урешті через Орел і Тулу до Москви й Петербургу. А перші свої вражіння на українській землі Пецольд малює так:

„Ми опинилися в якомусь новому світі — от що треба сказати після того, як ми приїхали вже в Україну! Все тут ось інше: земля і люди, їх звичаї і вдача, їх селітьби і знаряддя, словом — усе. Тут і земля краща і рільництво стоїть куди вище”. — Даліж, звернувши увагу на відмінний антропологічний тип українців, Пецольд пише: — „На Україні, починаючи з Чернігівщини, бачимо зовсім інших людей — українців, або малоросів. Є це галузь словянського племені, що зовсім відрізняється від усіх інших галузей того племені, причім ріжниця велика як щодо будови тіла та його зовнішнього вигляду, так і відносно духового характеру та нахилів, як рівнож щодо мови, способу життя, звичаїв та хатньої обстанови”. Особливож подобались Пецольдowi гарні й чисті хати селян, окружені садами та городами, і він підзначає скрізь, що саме своїм замилюванням до чистоти українці особливо чітко ріжняться від Москалів. Правда — тут і там бачить німецький подорожник і хиби, як ось недбайливість і безжурність, завдяки яким нпр. змогли в Україні розжитися й розбагатіти жида. Але в порівнянню

до прикмет це хиби, які стоять з цимиж у своєрідному психологічному звязку.

Та найбільше похвал виписав Пецольд українським ученим того часу, причім ці похвали набирають особлившого значіння з огляду на переведене тут порівняння з московськими вченими:

„Українець — пише Пецольд — працює на полі науки рішуче з більшим хистом і самостійніше. Тоді ось, коли український вчений вважає вибрану собою працю завданням свого життя і віддається їй без ніяких засторот, то великороси добачують у ній, на мою думку, здебільша лиш засіб до того, щоб досягнути зовнішнього відзначення. Тому у великорусів часто трапляється так, що той чи інший з їх учених просто покидає навіть блискучо почату наукову діяльність, якщо тільки добуде іншого заняття, що дає йому змогу скорше добитись гарного становища і відповідних винагород. Правда — великорус зі своїм практичним розумом і хистом наслідувати, легко опановує науковий матеріял; але зате йому куди важче вести в цьому обсягу роботу самостійно далі. Тому наукові твори великорусів бувають здебільшого енциклопедичного, а ще частіше компілятивного характеру,¹⁾ і виявляють тут самопевність і зарозумілість, звязану з їх хистом наслідування. А бувають і такі наукові твори великорусів, що багаті на точні помічання, але притім сперті на такі наукові погляди, які різко суперечать усім вислідам, що їх обґрунтовано з усією основністю раніше, і це все тільки тому, щоб коротшим шляхом звернути на себе загальну увагу. Отак є навіть приклади на те, що великоруські вчені послуговувались свідомо науковими помилками або й підробленими фактами, щоб лиш добути розголосу своїм змаганням проти загально принятих поглядів. Затеж між українцями ми зустрічали чимало таких, що намагались гармонійно погоджувати і основність научного досліду і оригінальність свого підходу, та взагалі вчених, які могли похвалитись видатними успіхами власних дослідів і міркувань, а проте цим не чванились ніколи”. — Зокремаж наш німецький автор підкреслює заслуги харківського університету, де професорами були тоді переважно Українці. По його думці харківський університет щодо свого рівня стояв вище, ніж будьякий з російських університетів, поскільки був сутоакадемічною, вільною установою тоді, як усі російські університети в ту епоху — це часи кримської війни! — були установами на-пів мілітарними.

1) Це твори, в яких накопичується матеріял, зібраний з різних авторів.

БАЛЬЗАК ПРО УКРАЇНУ

ГОНОРИЙ БАЛЬЗАК (1799—1850), найбільший повістяр Франції, один з найславніших письменників ХІХ. в., був в половині того століття в Україні. Зприводу цього він у своїх листах висловив цілу низку думок про Україну, які заслуговують на те, щоб пригадати їх поруч із іншими такими голосами світочів європейської культури.

Обставини, за спонукою яких Бальзакові довелось пізнати Україну, ось які:

Незабаром після перших успіхів, якими увінчалися його твори, Бальзак одержав з Одеси листа, підписаного криптонімом „Чужинка” (Летранжер) з признанням за те, що написав до того часу. А що те признання невідомої йому читачки дуже його втішило й зацікавило, то він відповів їй спершу в анонсах одного паризького щоденника, а потім дістав уже й адресу тієї таємничої поклонниці його таланту.

Була нею молода польська шляхтянка, **Евелина Ганська**, що мешкала в селі **Верхівні** на Київщині.

Отак між Бальзаком і Ганською розвинулась жива переписка, яка тягнулась майже цілий рік, поки Бальзакові не довелось познайомитися з Ганською у Швейцарії 1833 р. особисто. Вона була жінкою діди́ча Ганського. Та Бальзак в ній жагучо закохався і постійно мріяв про те, щоб поїхати до неї в Україну.

Йому, який в Ганській добачив свій жіночий ідеал, видавалась Україна заздалегідь найпринаднішою з країн. Він ось, уже в жовтні 1833 р. писав до своєї сестри: „Я поїду побачити Україну, і ми приобіцяли собі притім чудову та світлу мандрівку на Крим, ту маловідому, як знаєш, країну, про яку кажуть, що вона тисячу разів краща, ніж Швейцарія та Італія”. Але для Бальзака й Україна була спершу маловідомою, хоч і принадною країною, і він — мабуть тому, що пізнав паню Ганську в горах у Швейцарії — похвалив в одному листі українські гори. Колиж його знайома відписала йому, що Україна це рівнина, то Бальзак відніс ті свої похвали — до української рівнини, пишучи в листі з липня 1834 р. до Ганської таке: „Те, що я сказав відносно гір, я хотів сказати про рівнину, бож Україна, як Ви подаєте мені, рівнина”.

На жаль, постійні довги Бальзака й інші перешкоди приневолити його відкладати подорож в Україну — „**країну цвітів і рож**”, як називає її в листі з грудня 1835 р. — з дня на день, а де-далі з року на рік. І так, хоч думає він про подорож туди постійно, то воно минає цілих 17 літ до того часу, поки Бальзак зміг туди вибратися, дарма, що він навіть був готов, пересилитися з Франції в Україну

зовсім. Таке писав він принайменше в листі з листопаду 1836 р., де між іншим читаємо: „Раніш, ніж відректися Франції та створити собі нову батьківщину в Росії, в Україні, я зважився на ще один крок, і він увінчався успіхом...” А притім Бальзак постійно укладає пляни подорожі. Раз він гадає їхати через Угорщину, раз через Німеччину, Львів і Броди, то знову морем Середземним, а потім Балтійським. І вже тоді Бальзак порівнює кращі околиці Франції з Україною, бо хоч він і не бачив її, то він усетаки переконаний, що це прекрасна країна. Отак нпр. його мандрівка околицями Бос і Беррі у Франції велить йому водно думати про Україну. — „Ви не повірите — пише він про те в лютім 1838 р. до Ганської — як часто я мрію про Вас, коли переїжджаю через Бос і Беррі, бо це ніби Ваша Україна, тільки в менших розмірах, і за кожен раз, якщо я мінаю їх, я лину думкою у Верхівню”.

А після того, як обставини всетаки не давали йому змоги вибратися в Україну, і коли тому листування з коханою жінкою припинювалося, Бальзак жалується перед Ганською на те. — „Я не чую вже більш нічого про Україну”, — пише він нпр. в р. 1839, а в рік опісля: „Часто молюсь я Надії і завжди повертаюсь лицем до України”. Що більше — Бальзак у своїх мріях бачить себе навіть у ролі „майбутнього князя України Альберта”.

Листування оживилось щойно після смерти чоловіка Ганської, і так урешті після довгих років Бальзак вибрався до Верхівні в осені 1847 р. Він їхав через Галичину. В Україні він перебував до лютого 1848 р., опісляж удруге від вересня 1848 до березня 1850 р.

В Україні звернув він увагу передовсім на природні багатства країни, про які часто згадує в листах до Франції. — „Воно просто тяжко уявити собі ті простори тут та **врожай на цих землях**, яких ніколи не гноять, і на яких щороку сіють жито” — пише він раз. А не менше зацікавили його і здібности українців. І так в одному листі пише він про коваля-великого мистця, що „кожний орнамент, який багатий він і не бувби, вміє зробити з заліза або зі срібла” (1848). А в іншому листі Бальзак пише таке: „...Ви приїдете в Україну, **в цей земний рай**, де я заприпитив уже 77 способів готовити хліб, що є доказом **неабиякого винахідного хисту населення та його спромоги комбінувати найпростіші речі**. Чи таксамо воно в Литві? Чи і там знають 77 способів варити кашу...?”

Колиж Бальзак оглянув Київ, то він писав таке: — „Я бачив **північний Рим**, місто православя з 300 церквами, багатствами Лаври, св. Софії і степів. Цікаво воно побачити його. Це гідне уваги обєднання розкоші й мізерії”.

На жаль, — після приїзду до Парижа Бальзак скоро помер, тож уже не мав змоги написати щось більше про Україну. Одинокий його твір, написаний в Україні, це „Етюд про Росію”, який одначе ще й досі не появився друком.

Є. Ю. П.

ЧАР УКРАЇНСЬКОЇ НОЧІ

И ЗНАЄТЕ ВИ українську ніч? Ой, не знаєте ви української ночі! Пригляньтесь на неї: Зпосеред неба дивиться місяць. Безмежне склепіння небесне розійшлось, розширилось іще безмежніше. Горить і дише воно. Земля вся у срібному світлі; дивний воздух віє і теплом і прохолодою, і млостю дише, і розливає океан пахоців. Препишная ніч! Чарівливая ніч! Нерухомо, надхненно стали гаї, темрявою виповнені, і велетенську тінь кинули од себе. Тихі та спокійні ці стави; холод і морок їхніх вод похмуро оточені темнозеленими стінами садів. Незаймані гущавники черешень та черемхи боязко простягли своє коріння в студені джерела і шепочуть іноді листям, немов сердячись та гніваючись, коли прекрасний зальотник — нічний вітер, закравшися зненацька, цілує їх. Увесь краєвид спить. А вгорі все дише, все охоплене чаром і спокоєм величним. А на душі безмірно й щасно, і рої срібних видив зграйно випливають у її глибині.

Препишная ніч! Чарівная ніч!

Аж раптом усе ожило: і гаї, і стави, і степи. Котиться величний грім українського солов'я, і здається, наче й місяць заслухався його посеред неба. Як зачароване, дримає на пагорбі село. Ще більше, ще краще блищать проти місяця гуртами хатки; сліпучіше вимальовується з темряви низькі стіни їхні. Пісні замовкли. Скрізь тихо. Статечні люди вже сплять. Де-не-де тільки світяться узенькі вікна. Перед декотрими тільки хатами, біля порогу, запізнена сім'я сидить за пізною вечерею.

Отаку принадну картину української ночі розмалював М. Гоголь у своїм оповіданні „Майська ніч” (поданий тут переклад пера М. Рильського). Але не менше гарно відтворює чар Української ночі наш славний оповідач М. Коцюбинський, з картин якого вибираємо опис в нарисі „На віру”, де автор, оповідаючи нам про життя свого героя Гната, розмалює такий момент:

„Була чудова майова ніч. В вуличці було темно, аж чорно. Крізь чорну баню верхів'ття де-не-де продерся срібний промінь місяця й ліг на чорну землю срібною плямою. Вийшовши з вулички, Гнат неначе впірнув у море білого

світла. Те біле, трохи блакитне світло тихо лилось згори, а зачарована земля неначе купалась в фантастичному сяйві. Гнат подався до ставка й сів під вербою на росяній траві. Він глянув на ставок і не пізнав його. Ні, то не ставок, то друге небо з місяцем, з зорями. Дві блакитні бані злились в одну величезну кулю, оперезану чудовим поясом темно зелених дерев, білих хат, чорних тінів. Одна хата до-гори стріхою, друга у-низ; одно дерево до-гори віттям — друге у-низ. Два місяці неначе осміхаються один до одного. Зорі тихо тремтять вгорі і долі... А в садках солодко дрімать окутані місячним сяйвом стрункі тополі, широковіті липи, кріслаті яблуні, і лише інколи, немов крізь сон, тихесенько зітхне деревина молодим листом. По сріблястій землі лягли довгі чорні тіни... Тихо... І земля, і вода, і повітря — все послуло. Однак та нічна тиша повна всякими голосами. Разно цокотять жаби по тім боці ставка. Тьохкає, аж розлягається в садку соловейко. Десь далеко в селі гавкають собаки... На леваді форкає коняка і брязкає залізним лутом..."

А про те, як розкішно оживотворюють українську ніч — соловейки, розповідає нам Марія Марковичка (Марко Вовчок) в оповіданню „Кармелюк” таке:

„Одного разу, у дорозі, вилучилося мені заночувати на селі, у маленькій такій хатці, у вишневім садочку. Приїхали ми пізно в вечері і зараз спати полягали. На селі хутенько, як сонечко закотилось, помовкли голоси і рух усякий завмер. Усе довкола дуже тихо було; чутно тільки — шорошать листя під віконечком, та леління води річкової коло млина, та десь недалеко хтось потихесеньку дитину люляв — і очі стулялися... Коли тут під віконечком соловейко у вишнях свиснув, трохи оддалік — другий, третій і вже не знаю, скільки їх почало посвистувать, начеб вони перегукувались. Перегукувались, перегукувались, та потім як усі разом укупі защебетали, усе поглушили: ні шороху листа, ні леління води, ані коливання — і ввесь сон одігнали, усю дрему й мару. Що зімкнеш очі, то щебетання, здається, голосніш розкочується та істнійш. Втома втомить усе гірш, сон усе хилить міцніш, та ні втома томяща, ані сон міцний не змогли сього щебетання. Краще вже, думаю, встати та сісти посидіти коло віконечка... А щебетання греміло й розкочувалося до самого світу — так таки і не дали соловейки спати до ранку божого..."

О. Г.

ЯК УКРАЇНСЬКИЙ ЗАКОН ШАНУВАВ ЖІНКУ

Мірилом культури кожного народу — це степень свободи й пошани, яким у нього користується жінка.

Ф. Мішле.

ПРАВДІ:

Якщо становище жінки в того чи іншого народу це найпевніше мірило його культури — то якийже високий рівень мусимо добачити з цього погляду в культурі народу українського!

Бо погляньмо лиш на відносні постанови в найстаршім збірнику законів України — в „Руській Правді”.

У протиставленню ось до права римського чи старогерманського, не знає староруське право ніяких законних обмежень становища жінки. Жінка вважається тут рівноцінною, бо за її вбивство судять і карають таксамо, як і за вбивство чоловіка. Таксамо „Руська Правда” не узнає ніякої опіки над жінкою, ані ніяких правних обмежень маєткових прав жінки за життя її чоловіка. Особисте майно жінки не зникає в загальнім майні родини, і по її смерті переходить на її дітей. А вдова по смерті чоловіка не дістає ніякого опікуна, а навпаки: право признає її повновласною головою родини. Вона рішає теж, коли належить розділити майно між синів, а по розділі лишається їй майно, визначене для неї чоловіком. Якщож не було визначене — то зі спадщини виділювалась її часть, якою вона могла довільно розпоряджати.

Знаходяться одначе останки давнього родового права в законі княжим, а саме те, що після смерті батька доньки не могли бути спадкоємцями, лиш сини. Донькам діставалось лиш придане, а маєток, якщо не було синів, онаслідував князь. Але пізніше зроблено для боярських дочок уступку постільки, що коли в них не було братів, то батьківщину могли онаслідувати вони.

Відноснож особистої свободи не бачимо за княжих часів будьяких обмежень жінки. Вона могла свобідно брати участь у товариськім життю, на пирах й ігрищах у товаристві чоловіка, а за дозволом чоловіка — й сама. Тільки невільниці одні не мали ніяких прав ані особистої свободи, а були власністю пана. Але коли в невільниці були нешлюбні діти від пана, то по його смерті й вона і її діти ставали свобідними, але не онаслідували ніякого майна. Хтож женився

з невільницею без відповідних умов з її власником, той і сам ставав невільником.

Це ось багато зовнішніх і внутрішніх причин у нашій історії — особливож наїзди монгольських орд та межисобиці поокремих князів — довели тоді до того, що нижчі свободні верстви убожіли, тратили своє майно й землю в користь багатих, і так зростала несвобідна верства невільників і півсвобідна за купів обох полів, а земля громадилася в руках багатих бояр. З цього погляду саме Галичина була славна своєю виробленою боярською верствою, яка не лишень правила князями, але й держала у своїх руках керму політики, дипломатії, словом усієї управи державою. Затеж незавидна була доля тих — як жінок, так і чоловіків — що змушені бідною працювали на чужій землі гордих бояр. А татарське лихоліття в половині XIII. в. вело цей суспільний процес у дальшій напрямі, але не мало ніякого впливу на зміну поглядів відносно становища української жінки, так, як це нпр. бачимо в Московщині.

Та згодом майже всі українські землі дістаються під литовське панування, за виїмком західних, які знайшлися під Польщею. Але з тих часів ми мало можемо сказати про долю жінок нижчих верств, бо акти з того часу дають нам звістки лиш про жінок-шляхтянок. А суспільне становище цих було подібне до чоловічого й ріжнилося лиш тим, що жінки не мали ніяких громадянських урядів, а коли жили браття, то діставали лиш одну четвертину батьківщини, а материзну відбирали всю. Та ріжниця тут походила з того, що в литовським фєвдальнім устрою посідання землі було звязане з військовою службою.

Давні бояри з епохи княжих часів стали дворянами, а ті були зобовязані перебирати і всі військові тягарі, звязані з посіданням землі. Всіж інші горожанські обовязки й права відносно особистої свободи та майна, мали жінки в тійсамій мірі, що й їх брати та чоловіки. Це ось на підставі Литовського Статута, який обовязував тепер замість „Руської Правди”, жінка без огляду на те, що чоловік уважав себе її опікуном, була на ділі вповні самостійна, вільно розпоряжалася своїм батьківським майном, видавала правні листи, підписувалася своїм старим батьківським прізвищем і, по вподобі, вживала своєї печатки з власним іменем.

О. С.

УКРАЇНЬСЬКА ЖІНКА В ІСТОРІЇ

...Виродився з української жінки гарний історичний тип — тип самостійної жінки, і проявлялась ота її самостійність усюди, куди її не закинула доля...”

Д. Мордовець.

РАБСЬКІ географи й історики VIII. до X. ст. стрічали наших озброєних купців над Волгою в околицях Ітелю, хозарської столиці, а також і між надволжанськими болгарами. Знову ж деякі з них возили свої товари враз з невільниками на верблюдах у Мезопотамію, в Багдад. При тій нагоді знайомить нас Ібн Фослян з їхніми жінками. Вони озброєні, як і чоловіки, хоч і не так тяжко. На шиї в них чимало срібних або золотих обручів, а на грудях у кожної ніж. По тих обручах на шиї жінки можна було пізнати багатство даного купця. Золотий обруч був вартості 10,000 драхм, а зі зростом майна на кожних 10,000 драхм прибував один обруч більше на шиї жінки. Потвердження цієї вістки знаходимо в першій Новгородській Літописі в оповіданню, де жінка одного з українських князів нарікає на дуже малу плату за свою службу, бо вона не є в силі справити жінкам свого почоту наміст золотих, тільки срібні. Від тогосамого арабського письменника довідуємося теж про звичаї хоронення або палення укоханої жінки враз з померлим чоловіком, причім по всякій правдоподібності рішав примус звичаєвого права, а не добра воля жінки.

З розвитком історичного життя в дальших століттях виринає для нас питання, чи брав загал жінок рівнорядну участь у тому громадському житті, що й їх чоловіки, одначе літопись не дає на це ніякої відповіді. Та ми знаємо, що деякі жінки найвищої суспільної верстви, княгині й боярині, цікавилися поза своїми домашніми й родинними справами також і державними. Отак княгиня Ольга виступає не лиш як местниця смерті свого чоловіка, але й як зручна дипломатка, розумна правителька держави і провідниця в національній боротьбі полян з деревлянами. Донька Ярослава Мудрого Ганна, замужня за французьким королем Генрихом, брала по смерті чоловіка живу участь в державних справах. Княгиня Романова, вдова по галицькім князю Романі Мстиславичу, а матір короля Данила, залишившись удовою з двома синами, вміє собі все-таки дати раду: вона скликає зїзди, організує союзи і сама стає на чолі війська, і після впертих змагань добуває змоги панування для своїх синів. Правда — прославлена у „Слові про Ігорів похід (XII.) жінка Ігоря, княжна Ярославна, зворушує нас тільки своїм безсмертним голо-

сінням. Але є в нас княгині, що такі обік князів уміють брати участь в державній роботі, або й правити за свого чоловіка. Отак князь Святослав Всеволодич у часі виправи проти Ростиславичів не радиться бояр, лиш зі своєю княгиною. Жінка Володимира Васильковича править і рішає сама важні справи в часі його недуги. А Настася Чагорова, невінчана жінка Ярослава Галицького, Осмомисла, має свою окрему боярську партію і при її допомозі свої впливи в політиці.

Брали участь у справах громадського характеру й жінки бояр, хоч звістки про них далеко рідші. Тут згадаємо лиш одну, а саме вдову кормильця Ніздила, прихильницю угорської партії в Галичині, якою проводив боярин Судислав. Вона так зуміла вплинути на свого зятя Давида Вишатича, начального команданта ярославського замку, що він добровільно та проти волі своїх товаришів піддав Ярослав мадярам 1232 р. — Другоюж ділянкою життя, якою цікавилися жінки вищої верстви, це була церква. Грали тут українські жінки визначну роль як ігумені, основниці й організаторки монастирів, як приміром Янка, донька Всеволода Ярославича. Або як впливові жінки, що намагаються всіми силами осадити на єпископських престолі піддержуваних собою людей, як це робила нпр. княгиня Верхослава, дружина Ростислава. Опісляж, упродовж століть релігійно-освітнього руху, наші жінки записувалися до брацтв, ставили монастирі, школи і шпиталі, як ось Олена Чарторийська, фундаторка Пересопницького монастиря, для якого сама уложила устав, а далі відома в Київській Брацтві Гальшка Гулевичівна, багата київська шляхтянка, жінка мозирського маршала Стефана Лозки, що записала свій грунт у Києві на Подолі, призначуючи його на просвітні завдання. Притім годиться нам згадати тут українську княгиню Софію Чарторийську, що переложила з грецької мови на українську проповіді на неділі і свята цілого року, та Марину Мазепину, матір гетьмана Івана Мазепи. Вона стала ігуменю Воздвиженецького монастиря в Києві і мала чималий вплив на свого сина, який користувався радами її як вельми освіченої жінки. Дуже заслуженою для українського культурно-національного відродження була теж Раїна Могилянська Вишневецька, мати пізнього тяжкого ворога України, князя Яреми Вишневецького. — Колиж з виступом Лютера почав ширитися в нас протестантизм, то багато жінок піддавалось цьому новому напрямові, між ними як найвидатніша княгиня Ганна Корецька. А перехід на латинство нашої аристократії захопив жінок може в більшій мірі, ніж чоловіків, причім ті жінки у своїй ревности для нової церкви ставали ворогами всього, що — як вони казали — було схизматичке, і переслідували приклонників православ'я так, як це робила нпр. внучка Константина Острожського Анна Альойза Ходкевичева, єзуїтська преподобниця, що

в р. 1636 за намовою єзуїтів звеліла своїм слугам забрати з замкової богоявленської церкви домовину з тілом її батька, князя Олександра Острозького, і перенести її до збудованого нею костела.

Взагаліж воля і повноправність української жінки надавали їй в ті дуже неспокійні і бурхливі часи сили, енергії і самостійности. Чоловіки виправлялися на війну, а жінки заступали їх в управі маєтками, які нераз треба було боронити від татар і ворожих сусідів. Отак в нашій історії появляється новий тип жінки, а саме жінки-героїнки, що зі зброєю в руці вміє боротися з ворогом. Такою була нпр. случька княгиня Настася, що в роках 1505 і 1506 двічі прогнала татар від случького замку, а відтак зуміла відбити наступ відомого зі свого повстання проти Литви, князя Михайла Глинського, що хотів силоміць брати її за жінку. Були в нас також такі жінки, які згідно з духом часу проводили все життя в безнастанних збройних нападах на сусідні маєтки. Отак дідичка Анна Борзобогата Красенська водила зі собою ватаги озброєних людей з гарматами, руйнувала чужі замки, а маєтками свого старого чоловіка та доходами луцького єпископату — майна її тестя владики — порядкувала, як хотіла. Вона не слухала притім нічийх наказів, ставила опір навіть королівським військам, і врешті, в кару за цілий ряд вчинків того роду, була прогнана з краю. Подібною неустрашимою боркинею зі зброєю в руці була і Софія Ружинська, що в р. 1600 здобула замок Корецьких, станувши ватажком на чолі свого війська. Іншіж жінки з тієї високої верстви, які не мали спромоги чи енергії ладнати свої маєткові справи збройно, тягнулися від суду до суду, знали гаразд тодішнє право, виступали відважно і вміло, і правувалися з успіхом навіть в найтрудніших справах.

А революційна атмосфера перших років Хмельниччини — каже наш учений Ігор Лоський — сприяла ще більше тому розвиткові войовничости в українських жінок. Одначе з тою ріжницею, що коли давніше та войоничість проявляла себе більш у ріжних пригодах і, кажучи нинішньою мовою, звичайному розбишацтві, то тепер вона виблагороднюється моментами національними. Таких приявів героїзму українського жіноцтва в тій переломовій добі нашої історії маємо дуже багато, але найславнішим з них був подвиг козацьких жінок під проводом жінки сотника Зависного підчас оборони Буші, обложеної польським воеводою Чарнецьким 1654 р. Нарівні зі своїми чоловіками боролись ці жінки до останніх сил, але коли ворожа перемога загрожала їм усім знеславленням і погубою, тоді сотникова Зависна, воліючи смерть, ніж ганьбу з рук ворога, підпала власною рукою бочку з порохом і висадила себе так у воздух, а за її прикладом інші жінки кидали себе й дітей в огонь або у воду. Зновуж гурт жінок у числі 70 схоро-

нився у печері за містом, де вони оборонювалися пальбою, і боронилися хоробро аж до хвили, коли ворог впустив до печері воду з потоку, де ті геройські українки вигинули всі до одної. Спробу артистичного розмальовання подвигу жінок у Буші маємо в оповіданні М. Старицького п. н. „Облога Буші”, але тут Зависна являється не жінкою, а донькою сотника. — Геройським подвигом прославилась теж в часах Руїни попадянка Уляна з Ведмедівки, а саме підчас турецького походу в Україну за Петра Дорошенка в роках 1667 і 1668. При нападі турків на Ведмедівку, станула Уляна на чолі збройного відділу, зробила випад з міста і сміло вдарила на ворога. В бою вона загинула, але її приклад так підбадьорив інших, що вони перемогли турків. І ще до нині співається про ту Уляну в народній пісні:

Ведмедівська попівна
Побіду вчинила,
Сімсот турок-яничар
З коней павала.

А не менше живу память по собі лишили в народі і ті українські жінки, що захоплені підчас турецьких і татарських нападів на Україну й віддані опісля в гареми ханів чи там султанів, зуміли там вибитися на видні місця. Сюди належить між іншими попівна Маруся Богуславка, оспівана у відомій історичній думі та розмальована в цілм ряді літературних творів, між якими найкраща поема П. Куліша, з чудовою присвятою його дружині, славній письменниці Ганні Барвінок. А далі ще славніша Роксолана, правдоподібно попадянка з Рогатина, що була жінкою султана Сулеймана II. Законодавця (1495—1566), і мала величезний вплив на нього і на його політику. А про одну дівчину з України, що стала жінкою кримського хана Іслама Героя, зразу спільника, а пізніше ворога Богдана Хмельницького, оповідають, що вона свого чоловіка отруїла з помсти за те, що хан зрадив Хмельницького під Жванцем і забрав багато ясиру з України.

„Але життя, повне небезпек й військових пригод, що його вело в тих часах українське жіноцтво, не перешкаджало тому, що освіта і культура його стояли доволі високо. Сирійський монах Павло Алепо, що подорожував в тім часі (1654) по Україні, розповідає нам, що більшість українського жіноцтва була письменна. Щож торкається київських черниць, то з ними, як каже той подорожник, можна було провадити дискусії на філософічні й теологічні теми. Та рівнобіжно з тим, як Україна набирила все більш ознак незалежної держави й козацька старшина ставала дійсно правлячою клясою, вироблялись у неї й певні товариські норми й товариська оглада. А перед вів тут дім самого володаря України — Великого Богдана, причім блисків суботівського двора сприяла особливо тре-

тя жінка Богдана — Ганна. Вона, хоч і звичайного козацького роду, мала таку велику повагу в очах своїх і чужих людей, що у відсутности гетьмана видавала за своїм підписом універсали, а польська королева писала до неї особисто, прохаючи її вставитися перед гетьманом за замирення з Польщею. Гетьманова мала власний почот як жіночий так і чоловічий, а широка дипломатична акція, яку провадив гетьман, змушувала її улажувати прийняття для чужоземних послів, через що в Суботові утворилась була вже певна двірська етикета, яка не могла не лишитись без впливу і на товариське життя цілої старшинської верстви, а в першій мірі її жіночої частини". (Лоський).

Словом:

Коли ми зясовуємо собі погляд на значіння нашої жінки в історичнім розвою українського народу, то можемо сказати сміло, що не було часу, напрямку ні течії, в якій українська жінка не йшла би поруч з чоловіком. Ніщо не було їй чуже, ні за тяжке. В кожну справу, чи то ширшу, загально національну, чи в тісне домашнє життя, у виховання будучих поколінь, зуміла вона вложити свою працю, свою енергію, свій запал, витривалість і своє гаряче серце.

Честь жіноцтву України!

О. С.

Михайло Надлиманський.

ПОЛК ІДЕ

Сонце світить, сяє, грає,
Місто галасом лунає.

Рухом вулиця гуде.
Раптом пісня загуляла,
Всіх від праці відорвала:

Полк іде,

Полк іде!

Діти юрбами женуться,
А до вікон старші пнуться
Зі здивованням в очах.

Машерує полк чвірками,
Брук тріпоче під ногами.

Трах-трах-трах!

Трах-трах-трах!

За плечима тяжкі кріси,
На обличчах тверді риси...

Просуваються сотні,
Запорошені, спітнілі,
А обличча загорілі

І грізні,

І страшні.

На шапках тризуби сяють...

Люди, коні проминають, —

Миготить в очах.

Зникли, Скрилися. Не стало.

А в повітрі ще стрибало.

Трах-трах!

Трах-трах!

Іван Филипчак.

БОЙКІВЩИНА

СЕРЕДУШУ ЧАСТИНУ наших карпатських гір замешкує українське плем'я бойки.

Звідки пішла ця назва, того вчені ще певно не знають.

Бойківщина, то гориста країна, звана високим або лісистим Бескидом. Шпилі найвищих гірських хребтів високі до 5,900 стіп. Бойківщина покрита шпильковими й листковими лісами, а в них медведі, дики, олені й інша грубша звірина. Вище понад лісами знімаються чарівні пашнисті полонини, що на них випасаються стада овець і рогатої худоби. По галицькій стороні Бойківщину перерізують і бистрі біки: Ослава, Сян, Стрий, Свіча, Лімниця і Солотвинська Бистриця.

У поперечних і поздовжніх долинах рік від непамятних літ живуть наші бойки. І жилиб тут щасливо, якби не злидні наших часів. У цих долинах плекають збіжжя й садовину, на соняшних місцях вдається й виноград.

Ціла Бойківщина багата в підземні скарби, як нафта, земний віск, каїніт, сіль, камінне вугілля. Трискають тут також лікувальні джерела, при котрих тут і там уладжено купелеві заведення. На жаль — наші бойки всі скарби своєї землі дали собі видерти ріжним зайдам чужинцям.

На бойківській землі багато солоних джерел і копалень соли, напр. Ляцьке коло Добромиля, Стебник, Дрогобич, Болахів, Долина, Калуш, Тирява Сільна, Стара Сіль, Ясениця Сільна. В околиці Калуша величезні копальні потасової соли й каїніту. Лікувальні води скрізь по бойківській землі, однак дотепер мало використані, тільки в Трускавці, Моршині, Гребенові, Зелемянці, Підлютім.

У прегарних, заслонених від вітрів, долинах розкинулись міста й містечка: Балигород, Лісько, Лютовиська, Турка, Старий і Новий Самбір, Стара Сіль, Хирів, Дрогобич, Борислав, Сколе, Смерже, Стрий, Болахів, Долина, Калуш.

Перед першою світовою війною бойки масами ходили на заробітки на Угорщину, на так звану угорську „пушту“, звідки привозили на зиму гарний гріш і кілька міхів твердого збіжжя. Синевідські бойки славилися торгівлею сливок, орехів, дактилів і фіг. Їхні торговельні зносини сягали на Балканський півострів, навіть до Малої Азії і Єгипту. Всюди їздили без паспорту. Нині належить це до історії. Діти тих славних бойківських торговців зійшли на жебраків, а внуки слухають оповідань своїх дідів, як вони колись торгували на Бернардинській площі у Львові. Не один бойко доробившись на торгівлі маєтку, будував у своєму селі цер-

кву, або давав гроші на інші добродійні цілі. Кожний старався вернутись до дому на Великдень, щоби у свій церковці заспівати „Христос воскрес!“

Бойки — назагал — тихі, лагідні і спокійні. Побожні, вони масами відвідують свої дві славні відпустові місцевості: Гошів і Лаврів. Вони також заховують свої давні звичаї. Вдоволяються якоюбудь їжею. Пісна бульба і капуста через цілий рік, а як є вівсяний ощипок (паланиця), то вже гаразд, голоду нема. Одначе в останніх часах і цього часто не було, і на Бойківщині був часто голод, а вслід за голодом різні пошесні недуги, головно тиф.

Хату будує бойко з ялових бервен. Побіч світлиці, в якій мешкає, будує комору, відтак сіни, за сінями стайню, боїще і стодолу з дровитнею — усе під одним дахом, який накриває соломою, часом черепицею. Вікна звичайно малі, мало більші, як на півтора стопи і майже ніколи їх не отвиряє. Двері низькі. В хаті величезна піч, напроти неї мисник, і ліжко. Збоку довгий, вузький стіл. Це рід скрині, в котрій бойко тримає всячину: одіння, постолі, полотно, печені паланиці. При столі деревляні лавки, що біжуть здовж стін. Перед столом лавка, а при печі припічок. На лавах, на припічку, на печі спить челядь, на ліжку господар, господиня й мала дівтора. На ліжку солома, або гороховянка, часами прикрита веретою, у головах одна довго, вузька подушка. Над ліжком висять на жердках кожухи, куртки і т. п. На Бойківщині не будують ніде окремих stodil, стаєн, шіп, клунь. Усе тримають під одним дахом. Вимолочене збіжжя тримають у скринях, „сусіках“ на стриху над хатою, а немолочене збіжжя, сіно, конюшину, соломі тримають рівнож на стрихах, над стайнею, обоїщем і в прибудованій шіпці, де місце на вози, візки, сани. Перед великою війною бойки уживали ще некованих возів і деревляних плугів. Такими плугами не могли добре виорати землі, тому й мало вона родила вівса. Нині те все закинули, прийшов і тут деякий поступ.

Бойко пильно береже давні звичаї. Ось у деяких сторонах є звичай кликати землю на свідка своєї правди. На доказ, куди біжить його межа, якщо не має на те свідків, бере на голову кавалок скиби і в приявности громадської старшини та при звуках церковних дзвонів йде тою лінією поля, куди має йти його межа. Як перейде щасливо до кінця, виграв справу, бо свята земля була йому свідком. Бувало, оповідають старі люди, не один за неправду серед дороги падав трупом. За неморальний вчинок, або за злочинство карали „гусаком“. Були то дві тертиці (дошки) споєні на долині і вгорі поперечками. В середині був отвір, куди оскарженому запихали руку і голову. Так мусів стояти через цілу Службу Божу коло церкви, а люди насміхалися з нього.

Бойки мають трохи примішки волоської крови. В XIV. і XV. віках осіло в нас у глибоких горах кількадесять сіл

волоських пастухів на так званім волоськім праві. Нині вони перемішані з нашими бойками і говорять чистою українською мовою з добрим наголосом. В деяких селах в глибоких горах свого віята (солтиса) називають князем. Це останок волоського права.

Між бойками є кілька осель німців із часів цісаря Йосифа II, яких 150 літ тому. Всі вони добрі господарі, працьовиті, витривалі, відживляються ліпше від наших бойків і тримаються окремо.

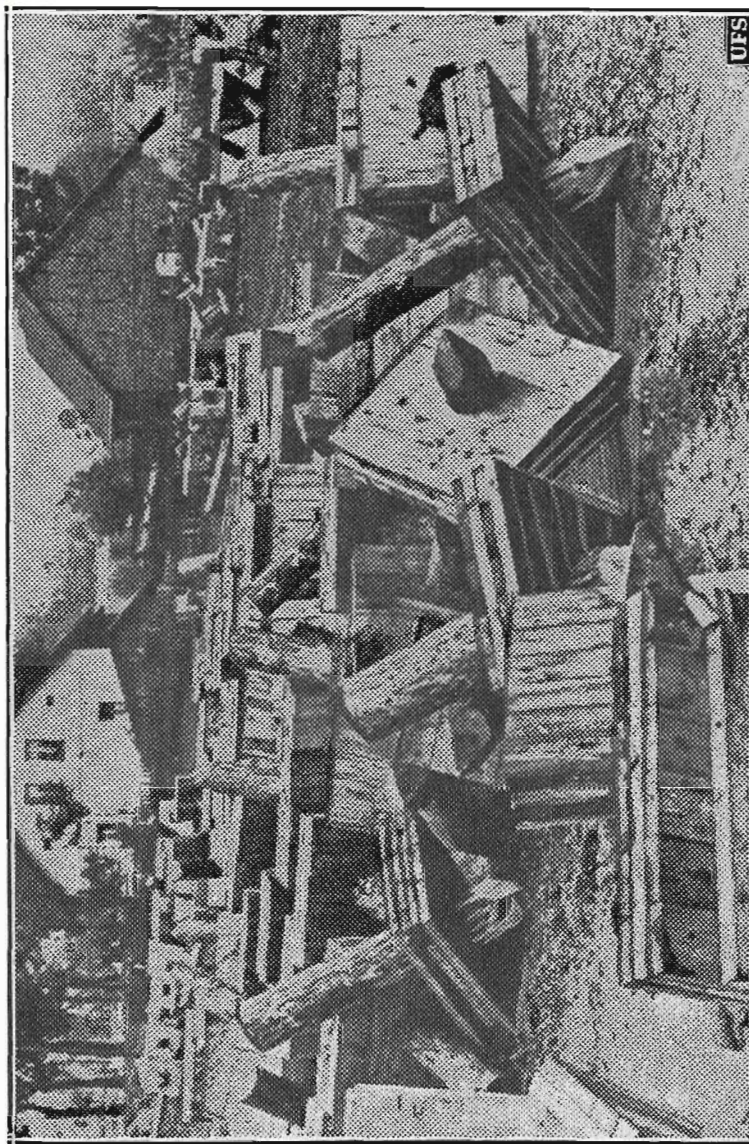
Є тут кільканацять сіл так званої загонової або ходачкової шляхти. Це рівнож українці, споконвічні мешканці тих самих гір, але протягом віків наділені шляхетським правом. Панщини не відробляли. За те ходили на війну, або пильнували границь від угорських гільтайв, так званих сабатів, що часто нападали на наші землі. Ця бойківська шляхта тримається трохи здалека від „хлопів”. Має себе за щось ліпшого, хоч така сама темна й вбога, як „простий хлоп”. Горда своїми „гербами”, і скорше приймає чужі звичаї й обичаї. З браку освіти дається легко обдурювати ріжним пройдисвітам, що обіцяють їй золоті грушки на вербі.

Бойки назагал спосібні і понятливі. Бойківські діти дуже чемні, вчатьс я в школі охоче й легко виучують чужі мови. Молодь має здібности до мистецтва. Неодин хлопча виструже ножиком з одного кусника дерева пташку в леті, або серну в бігу, мов правдивий артист. Подібно як гуцули, бойки вміють робити ріжні інкрустовані речі. Бойківські вишивки й писанки наскрізь оригінальні, інші від гуцульських. Одні й другі можна оглядати в бойківськім музею в Стрию або в Самборі. В тих двох містах наші тямуці люди заложили музеї, в котрих зберігають всяку бойківську старовину, яка таки на наших очах гине. В тих музеях можна побачити старинні бойківські одяги, жіночі й чоловічі, давню домашню посудину, старинні церковні образи і писані книги, деревляні стародавні плуги, ріжне стародавнє начиння, старинні солом'яні й суконні капелюхи, діточі забавки, тощо.

Гористий простір стейту Колорадо має 49 вершків гір, що є вищі як 14,000 стіп, підчас коли ціла Швайцарія має лиш 8 таких вершків.

Число жовнірів у останній Світовій Війні виносило 69,000,000, з чого припадало на осередні держави 25,000,000, а на антанту 44,000,000.

Більше як половина Злучених Держав є доступна для океанських пароходів.

UFS

ЗАДЕРЖАТИ ПОВЗИ? У своїм поході в Польщі німецькі війська відкрили в одному місті ось такі дивачні причади, придумані й вироблені поляками буцімто на те, щоб задержати німецькі воєнні повзи. Німці дивувалися, що поляки думали, що такі дерев'яні вироби можуть здержати таку сильну машинерію, якою є модерний повз.

Е. ЛЯХОВИЧ

ЕКОНОМІЧНІ ПРЯМУВАННЯ

Економічне життя і розвій духа.

Економічне життя все мало великий вплив на розвій людського духа, на характер людей і на поступ цілої цивілізації. Цілком інакший тип чоловіка створить, наприклад, така економічна система, в якій чоловік посідає якусь власність, орудує нею і може її побільшувати, а знову інакші типи виростають в комуністичній системі, де приватна власність заборонена. Чоловік, що має свій, хоч би малий маєток, що сам мусить промишляти, аби прожити; що сам ставить собі мешкання, домашнє знаряддя, обрабляє рілю, продає надвишку своїх продуктів й купує інші потрібні речі — різниться дуже від того, що разом із сотнями інших співгромадян працює на колективній фермі, під наказом згори встає вранці, йде працювати на поле, призначене згори владою, й опісля, одержавши від влади стільки, щоб прожити, тратить цілком з очей надвишку своєї праці, якою орудують інші.

Перший тип буде умово живіший, більше розвинений, з виробленими поглядами на різні справи, з виробленим смаком. Другий буде тупий, духово придушений. Багато справ буде його зовсім не цікавити, а під мистецьким оглядом багато річей будуть йому рівнодушні. А то тому, що ні своєї думки, ні свого індивідуального мистецького смаку він не мав де виробити. Думки і смак накидала йому все згори диктаторська влада.

Капіталістичний устрій.

Капіталістичний устрій, це такий, в яким строго зберігається засада приватної власности. Коли чоловік щось набув у границях існуючих законів, він може це безпечно зберігати й ним орудувати. Він може також до схочу побільшувати те майно й опісля передавати його іншим.

Добрі прикмети капіталістичної системи є ці, що люди, як сказано, в ній можуть розвивати свої індивідуалістичні прикмети; в погоні за майном, силою і впливами вони стараються уліпшувати себе фізично, умово і характером. Далі, добрі прикмети є ті, що кожна ділянка людського життя, а навіть кожний куток земної площі витворював, чи приймав до себе піонерів з волею, розгоном, ініціативою. Капіталістичний устрій розпутьє людську енергію і динаміку й в скорім темпі викликає зріст цивілізації.

Але цей устрій має також і лихі сторони. Індивідуально сильніші одиниці захоплюють для себе більші впливи і ма-

етки, а для слабших одиниць лишається мало. Останні попадають під залежність сильніших. В капіталістичнім устрою творяться великі клясові різниці, серед яких появляються люди з грубими мільонами і нуждарі, що не мають нічого.

Комуністичний устрій.

Комуністичний устрій — це щось цілком протилежне до капіталістичного. В ньому нема приватної власности; крім предметів щоденної потреби все майно залишається власністю держави.

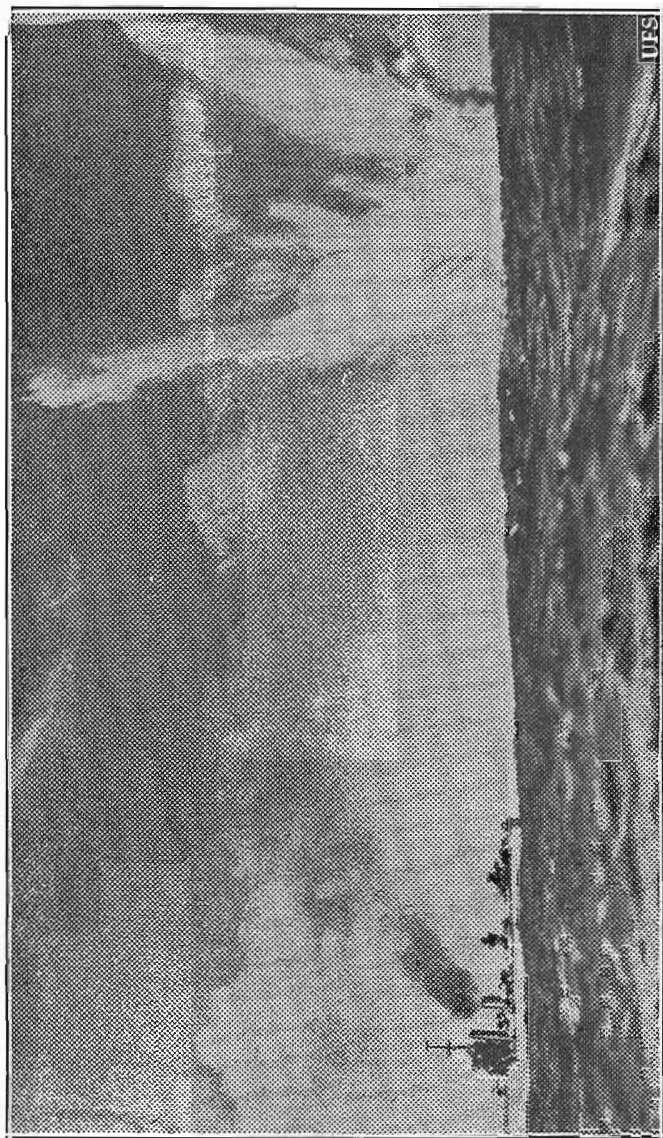
Комуністичний устрій придуманий на це, щоб усунути лихі прикмети капіталістичного устрою, себто усунути клясові різниці, заборонити людям в одних руках накопичувати майно, справедливо нагороджувати людей матеріальними добрими з спільного державного майна.

Та ці, в засаді благородні засади, цілком розминаються з своїми завданнями, коли їх впровадити в життя. На місце приватного власника приходить державний власник, бюрократ, який в багатьох випадках гірше адмініструє тим спільним маєтком, ніж приватний власник. Приватний власник мусить дбати за своє підприємство, щоб воно не збанкрутувало. Він також мусить поводитись прилично з своїми робітниками, коли не хоче їх втратити. Він теж виставлений на натиск юнії. Тому він з одного боку мусить уліпшувати методи своєї продукції, давати кращі і дешевші продукти, а з другого краще винагороджувати тих, що на це заслугують. Державний урядник, назагал, не має над собою тих батогів, що приватний власник. Він не боїться, що його фабрика збанкрутує, бо вона є державною власністю і як така збанкрутувати не може. Також не в його особистім інтересі є дбати, щоб всі робітники були нагороджені відносно їхніх заслуг; бо коли скривджений робітник опустить фабрику, урядник на тому не має жадного особистого заробітку ні страти.

Та найбільшою лихою стороною комуністичного устрою є це, що він спутує в людей ініціативу, свободне, незалежне думання й охоту до поступу.

Коли розподіл земних дібр по наказу згори мусить бути приблизно для всіх людей рівний, то нащо людям вчитись різних наук, різних фахів й нащо удосконалювати себе в тих науках і фахах? Всеодно нагорода знавця не може бути більшою, від нагороди того, що вмie лиш воду носити, чи вулиці підмітати. Далі, нащо застановлялись над ріжними справами коли всеодно накази, які регулюють усім життям, спливають згори? Всяка думка може знайти практичне примінення лиш тоді, коли зродилась у голові якогось чоловіка там, вгорі.

На ці засадничі труднощі натрапила комуністична система в Советах і ми бачили, як советські провідники в поспіху почали змінювати основи комунізму. Передівсім у Со-

БОРотьба проти підводних човнів. Чим страшнішою зброєю стає підводний човен, тим більше зусиль роблять великі військові кораблі, щоб їх винищувати. Одним з звичайних засобів боротьби проти підводних човнів є глибинні бомби: їх скидається з великого корабля на дорогу, куди має плисти підводний човен. Направо видно вибух такої бомби, скиненої з військового корабля наліво.

ветах впровадили різні нагороди за ріжну працю. Хто давав вартнішу й видайнішу працю, тому почали платити більше. Але через те появилася клясова ріжниця, яка була одною із головних недомогань капіталістичного устрою. Подібно, як в капіталістичній системі, також і в Советах одні почали заробляти сотки тисяч грошових одиниць, інші кілька сот на рік. Заразом ціла державна продукція тому, що не було приватних власників і в зарядників не було страху за банкруцтво, почала катастрофально обнижати свою видайність та якість випродукованих предметів. Край почав страшно убожити й буквально сходити на жebри. Щоб цьому зарадити, большевики почали вводити в промисл дуже гострі міри, почали розстрілювати робітників і завідуючих за недогляд, чи лінивство, тавруючи це „саботажем”. Щоб підвочити робітників одної праці, змусили їх стало держатись одної фабрики. А хто сам опускав фабрику, того вже в іншій місці на роботу не взяли. Кожний робітник є нині обов'язаний носити зо собою „робітничий пашпорт”, в якому є подана його ціла робітничка кар'єра, евентуально його провини. Вкінці, гостро заборонено робітникам всякі розрухи, непослух, страйки, то що. Ось так замість висвободити економічно робітника, повернено його в невільника.

Соціалістичний устрій.

Соціалістичний устрій це засадничо те саме, що комуністичний. Комуністи називають себе соціалістами. Але крім комуністів називають себе соціалістами ще й інші політичні струї, які є більше помірковані й не хотілиб повертати усієї приватної власности на владу держави, а хотілиб соціалізувати тільки більші підприємства, залишаючи малі в посіданні окремих людей. Між тими іншими соціалістами є різні відтінки. Вони кожний раз означають точно свою соціально-економічну програму й кажуть, що саме вони хотілиб удержавити: банки, залізниці, виробы публичних ужиточностей, великі фабрики, копальні і т. п.

Соціалісти під оглядом свого духового наставлення діляться ще на два великі табори: інтернаціональні соціалісти, які шукають порозуміння і співпраці з соціалістами інших країв і інтернаціональним шляхом стараються запровадити в світі соціальні реформи; а далі національні соціалісти, чи „наці” (або „фашисти”), які також соціалізують різні галузи економічного життя, але на основі національній, себто цілком не оглядаючись на інші народи й поступаючи цілковито себелюбно, так, як для їхнього народу найкраще.

Машина і чоловік.

В одній російській революційній пісні говориться про те, як „англійський мудрець, щоб допомогти робітникам, придумав парову машину”; зате ніхто не дбає про російського мужика, щоб облекшити його тяжку працю.

Машина, коли контрольована як слід чоловіком, приносить для робітника великі благодати. Колись давно, за єгипетських часів, робітники своїми м'язами таскали високо на піраміди великі брили каміння. Багато з них конало серед тої праці. Нині ту працю роблять моторові вінди, а робітник при малій напрузі своїх м'язів тільки регулює мотором. Значить працю робітникові облекшено.

Але zarazом для виконання даної праці значно зменшено число робітників. Бо коли до будовання старої єгипетської піраміди потребували десятків тисяч робітників і кількадесять літ часу, тепер подібні будівлі построяють кількасот робітників впродовж кількох місяців.

Придумавши різного роду машини, люди почали далеко скорше довершувати різні задумані проекти, ніж перед тим. Зросли величезні міста зо своїми хмародерами, мостами, залізницями, фабриками. Фабрики почали в скорім темпі продукувати такі продукти, які колись витворювано в малій кількості, для малого числа людей. Через машину подешевіла ціна на продукти так, що ті продукти, що перед тим були доступні тільки для найбагатшої класи, стали щоденною потребою навіть для найнижчих верств. Котра жінка в Америці може нині обійтись без панчіх? Який чоловік обійтись може без краватки, черевиків? А ці речі були колись виключним привілеєм аристократів. Панчохи для англійських аристократичних дам вироблювали колись руками тисячі робітників на передмістях Лондону. Вони були дуже дорогі, тому доступні лиш для малого числа людей. Коли винайдено машину (в 1527 р.), то в перших часах тисячі робітників втратили роботу; її забрала машина. Але далі машина почала конкурувати з іншою машиною; виробники почали обтинати ціни на панчохи і в той спосіб панчохи ставали приступними для все ширшого і ширшого числа людей. Знов число робітників, тепер вже зайнятих по фабриках, почало зростати; нині заняті в тім промислі сотки тисяч робітників, там де колись були лиш сотки.

Уліпшування машини довело до того, що продукт став найприступніший для найширшого загалу. Ринки збуту вкінці були насичені. А проте машину далі уліпшувано й вона далі витискала робітника від праці. Техніка придумала нині такі машини, з яких одна забирає працю 50,000 робітників. Отож, техніка досягнула такий рівень, що людська праця стала неплатна. Її ставало все більше, ніж потребувала національна господарка. Почалось безробіття, яке в Америці в 1933 р. досягло 12 мільйонів осіб. А ще нині є близько десять мільйонів. Машина почала робити з людьми те, що авто зробило з кіньми: їм „облекшено” працю, але zarazом усунено з ужитку.

Боротьба уряду з безробіттям.

Вкупі з безробіттям настала серед одної третини американського народу справжня нужда. Уряд мусів щось у тій справі робити. Він почав наступ на безробіття рівночасно з кількох боків: обнизив вартість доляра, щоб облекшити положення тим, що мали довги; заохочував приватний промисл до різного роду підприємств; далі уряд почав сам плянувати різні державні підприємства, даючи людям в той спосіб нагоду працювати. Також уряд старався обмежити довготу робочого тижня, щоб у той спосіб вкоротити дещо працю працюючим, а на те місце прибавити її тим, що не працюють. Старався також уряд піднести з одного боку висоту заробітних плат, щоб у той спосіб збільшити покупну силу людей, які викупувалиб продукти зо складів, та заставляли фабрики вироблювати нові; пробував також уряд піднести ціни на різні фермерські і промислові продукти, щоб у той спосіб робити дані підприємства поплатними. Вкінці давав також уряд непрацюючим людям безпосередні грошові запомоги.

Ці заходи уряду дали тільки частинну полекшу. Вони зробили тільки те, що врятували сотки тисяч людей від банкруцтва, а міліони людей від нужди. Серед даних обставин і це значить дуже багато. Але уряд в засаді не поборов безробіття і воно далі існує майже в таких числі, як існувало в час найбільшої депресії.

Що уряд задумує далі робити? Уряд переконався, як вже переконались деякі європейські краї, що машину треба поставити під стислу контролю, інакше вона розчавить чоловіка. Але, щоб поставити машину під контролю, себто власників фабрик і всякого капіталу, як теж робітників, що машиною безпосередно орудують, треба в дечім відступити від старих досконалих демократичних засад, серед яких робітник міг приходити і відходити від кожної фабрики, коли хотів; міг домагатись такої ціни за роботу, яку хотів; міг працювати так довго і тоді, як умовився з власником.

Тепер власник мусів забути ці часи, коли міг робітника наймати коли хотів, на таких умовинах, на яких хотів, та працювати так довго як хотів. На це все мусів уряд натягнути певні стрими. Вслід за тим в Америці запроваджено закон Вагнера, що регулює відносини між робітниками і працедавцями. На основі того закону потворено всюди комітети взаємновідносин праці. Вони мають величезні впливи в устійнюванні відносин між фабрикантами і робітниками. Далі уряд впровадив закон, що регулює довготу годин праці і назначає найнижчу плату, для робітників, що заняті в міжстейтовій торговлі і промислі. На основі того закону, що перейшов в конгресі минулого року, робітникові не вільно було платити від 24 жовтня 1938 до 24 жовтня 1939, менше як 25 ц. на годину; від 24 жовтня 1939 до 1945 не вільно платити

менше як 30 ц. на годину; а після тої дати не менше як 40 ц. на годину. Щодо довготи робучого тижня, то в першій році згаданого закону можна було робити не більше, як 44 годин на тиждень; тепер, в другій році, по 42 години, а в третій і пізніше по 40 годин. Можна працювати й понад ті години, але власник мусить платити півтора раза. Зрозуміло, що це найнижчі заплати і найбільші години. Зате можна платити (і платять) далеко більше, а також деякі юнії вибороли собі ще коротші години, ніж це передбачено в тім законі. В Вашингтоні створено відповідне бюро, що регулює годинами і платнями, яке також приймає зажалення, коли котрий власник не додержує тих постанов.

Вигляд на будуче.

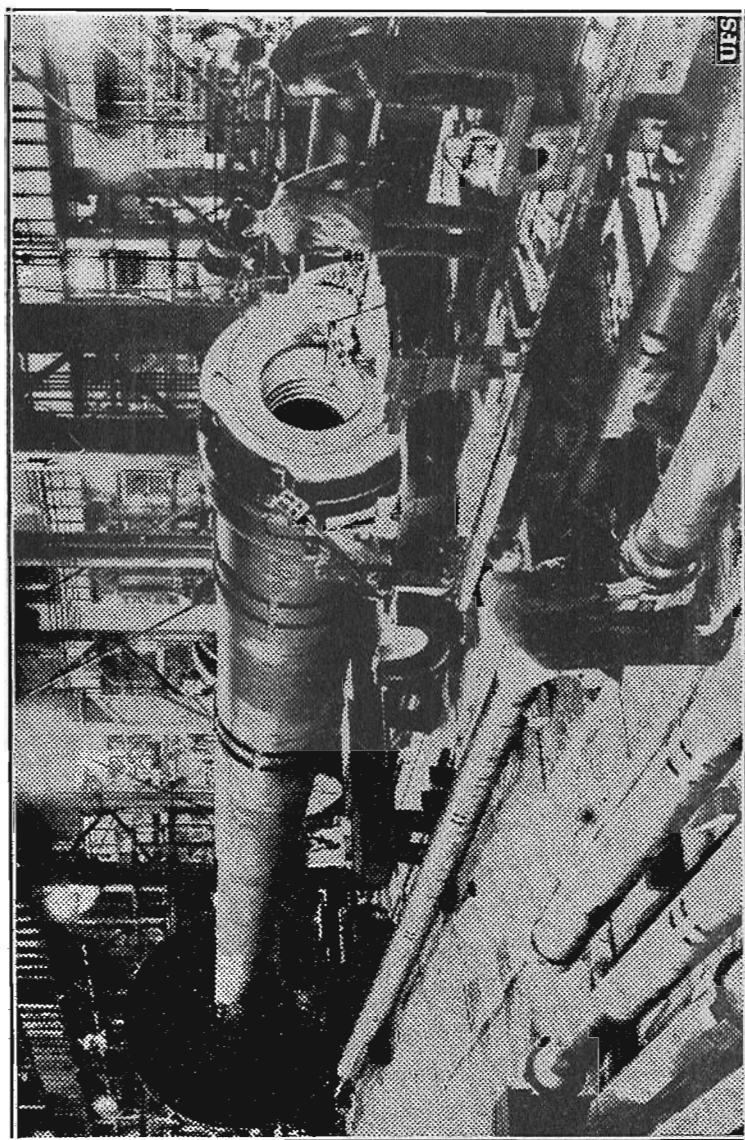
Внаслідок війни американське господарське життя готово вдечому відбігти від своїх теперішніх шляхів і готово покотитись в іншому напрямку. Внаслідок війни і виглядів великих зисків, фабрики готові почати виробляти не ті продукти, які ми потребуємо в щоденному житті й які підносять життєвий рівень, лиш зачнуть виробляти літаки, повзи, гармати, стрільна, гази; а далі медикаменти, однострої й інші речі, які для нашого щоденного життя зовсім непотрібні, а які підуть на потреби війни.

У звязку з тим, як думають оптимісти, бизнес піде в рух, фабрики зачнуть цілою парою працювати, зачнуть людям добре платити. А ті, з черги, за зароблені гроші зачнуть купувати собі різні потрібні до життя речі й у той спосіб, хоч посередно, але життєвий рівень таки підскочить.

Проти цих надмірних рожевих надій йдуть уже перестороги. Передівсім, економісти кажуть, що не треба надто надіятись, що підуть роботи в рух, як це було в часі першої світової війни. Америка настільки обережна, що тепер не буде давати на борг чужим державам, як це було перше. Зновуж готівка воюючих країв скоро вичерпається і тоді знов буде застій.

Крім того вони перестерігають американський промисл, щоб він занадто не приспособлявся до виробу военных продуктів. Бо колиб війна припинилась, то тоді знову в Америці настане страшна криза, але то така, що вже тяжко буде з неї вилабудатись і вона готова потягнути ґрунтовну зміну теперішнього економічного суспільного устрою.

Маючи на увазі попередні війни, можна з деякою дозою певности твердити, що коли війна потриває довше, то в Америці вартість доляра, властиво його покупна сила, зменшиться. Підскочать дещо ціни на всі продукти, а понадусе підскочать ціни на доми, фарми і всякі інші сталі маєтки. По закінченні війни готов по всіх краях розпочатись масовий рух за поворот до землі. Відродиться старий сентимент до „святої землиці”. Фармерство стане більш незалежне від міста.

В АНГЛІЙСЬКІЙ ФАБРИЦІ ВЕЛИКИХ ГАРМАТ
На переді викінчують 16-цалеву гармату для фльоти.

НОВОЧАСНА ВІЙНА

КІЛЬКА ЛІТ ТОМУ сотник англійської армії Л. Гарт написав книжку під наголовком „Майбутня війна”, що відразу викликала проти себе справжню бурю протестів. Самий Л. Гарт людина великого військового знання: він відбув на фронті світову війну, присвячувався військовим справам і про різні військові справи написав 14 творів. Та всеж таки його висновки видалися такими дивачними, що проти них загально протестували, знавці й „ляіки” в військових справах. Одначе як редакція „Бритійської Енциклопедії” збиралася видати свій правильний річний додаток, вона запросила опрацювати відділ війни — якраз Л. Гарта.

Щож міг цей Гарт сказати таке радикальне, що проти цього повстали фаховці й нефаховці? Таких річей наговорив Гарт дуже багато. Наприклад, про вагу командантів: „Остання світова війна виявила, що найгеніяльніші команданти, найхоробріші вояки, не могли рішити про її вислід. Рішила про це наука, знання, техніка”. Таке говорив про лекцію останньої світової війни ще до вибуху теперішньої війни. Проти нього за це виступали. Але чи не доказує ця війна слушности погляду сотника Гарта?

Говорив він теж, що майбутня війна не буде потребувати таких великих армій, які вживано в останній війні. І чи не доказує теперішня війна, що він теж мав правду?

Він говорив, що майбутня війна буде класти натиск на механіку. І чи не потверджує це війна з 1939. року?

Говорив він далі, що котра сторона буде мати кращі літаки, літаки спеціальної конструкції, з найновішими системами стрільного й вибухового матеріялу, ця переможе. Цього досі ще не доказано, одначе час від часу читаємо донесення, які вказують, що він здається мав слушність і в цій справі.

Накидалися на нього наприклад за його кпини з перстеня твердинь, які виставила Франція на своїм східнім кордоні. Казав Гарт, що Франція дурно закопала в землю сотки мільонів долярів. Кількадесят добрих літаків легко перелетять понад ці фортифікації й збомбардують Париж. Правдивости цього твердження ще не доказано, але його неправдивости ще теж не доказано.

Нові часи нові способи воювання.

Отсі твердження Гарта вистарчають, щоби доказати, що від останньої світової війни багато змінилося в воєнній штуці та що теперішня війна виглядає під багатьома оглядами інакше, як світова війна з 1914. року.

UFS

АНГЛІЙСЬКІ ВІРІСЬКОВІ ЛЕТУНИ, виряжені для боротьби на великій висоті. Кожний жовнір має машинний кріс, газову маску й легкопад.

Передовсім нова війна є більше механічна війна, ніж остання. В ній увесь натиск на машини. Людина стає лише додатком до машини, немовби дочіпкою. Через те навіть Англія не просить Канади ні Австралії давати їй людей: цих вона має подостатком. Як чого Англії треба, то машин та в крайньому випадку людей до обслуги машин.

Ще не так давно в війні вживано багато кінноти. Підчас бурської війни англійці зайшли в гори Карпати й викупили всіх коней гуцульської породи, які добре надавалися до гірської війни в південній Африці. В світовій війні кінноти вживано вже багато менче. В модерній війні кінноти майже не буде зовсім. Льокомотива, автомобіль, літак — заступили коня й заступили його добре.

Чоловік стає воюючим птахом.

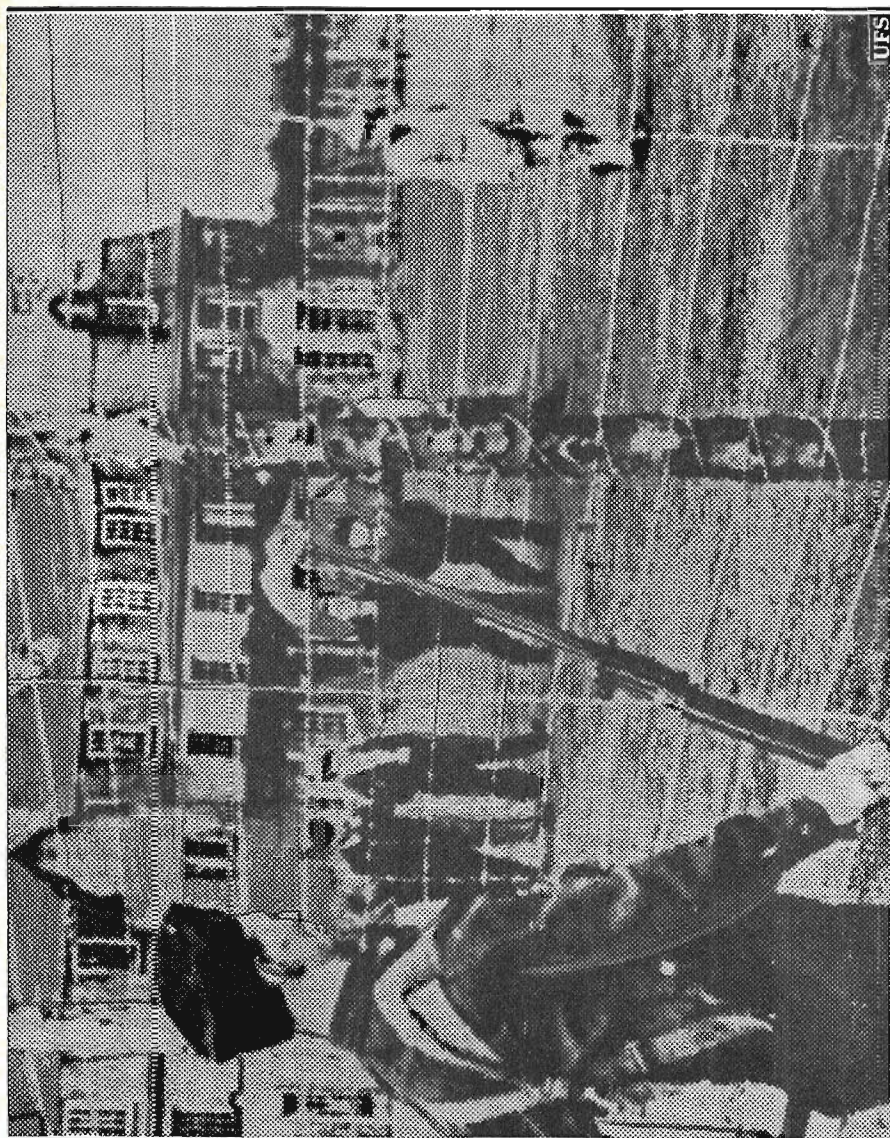
Найважлишою машиною стає літак. Кожна держава старається підховати собі як найбільше летунів. Армія без летунів не модерна й не може встоятися проти модерної. Літак потребує не лише самих летунів, пілотів, але й ріжних механіків, що дбають за машину й удержують її в доброму стані. Обчисляють, що кожний літак потребує на кожного летуна 8 людей в запіллі, що розуміються на механіці. Польська летнича служба розвалилася між іншим через те, що Польща не мала тих 8 не-летунів для обслуги кожного літака, а не мала їх тому, бо не підховала собі відповідного числа людей, що розуміються на механіці.

Подібні недостачі виказала й російська армія підчас походу в непольські території Польщі. Американські кореспонденти описували, як російські машини ламалися, як вони лежали безсилі в ровах, бо в наступаючій російській армії не було досить механіків, що вміли би їх направити. Треба було аж в Москву кликати за такими механіками.

Робить літак велику революцію й морській війні. Досі головною основою морської сили був великий боевий корабель, „дреднот”. Підводні човни кинули визов цим великанам і хто-зна, чи підводні човни не переможуть. Підчас коли підводний човен грозить „дреднотові” зпід поверхні води, знад води грозить йому літак з бомбами. Кажуть деякі знавці воєнного летунства, що бомбовий літак може затопити й найбільший воєнний корабель. Якщо це покажеться правдою, можемо представити собі, яке велике значіння буде мати ця переміна для британської імперії, котра спиралася досі на найсильнішу й найсправнішу флоту в світі: коли ця флоту не зможе вже боронити Англії, що станеться з імперією, над котрою Англія панує?

Перевіз військ.

Заведення моторових возів немов би зовсім перемінило війну. Воно війну зреволюціонізувало так, як це свого часу зробила залізниця. В порівнянні зо старими арміями модерна армія досить мало рухома, та моторовий віз дає ко-

РАДІОВА СВІТЛИНА АНГЛІЙСЬКОГО ТАБОРУ ДЛЯ ВОЄННИХ БРАНЦІВ. На переді озброєний жовнір. За колочими дротами німецькі громадяни, що їх інтернував англійський уряд з вибухом війни на час її тривання.

мандантові можливість вдаряти зовсім несподівано. Цей модерний спосіб перевозу примінено так до перевозу жовнів, як до перевозу військових матеріалів.

Перевіз самих жовнів є нелегке питання. Представмо собі команданта, що потребує до скорої операції в якомусь місці 6,000 піхотинців, які покищо знаходяться 75 миль від цього місця. Щоби всадити 1,000 жовнів на 80 американських перевозових троків, треба всего 20 до 30 хвилин. Одначе, щоби мати ці вози в відповіднім місці, на певний час і мати там жовнів, на це треба справної організації.

Щодо перевозу військових матеріалів, то завдання в модерній війні так само великі. Підчас світової війни французькі команданти обчислили, що одна дивізія війська потребує підчас військових операцій пересічно 200 тон військового матеріалу (поживи й амуніції) денно! Скільки треба підвод, щоби підвезти військового матеріалу для 100,000-ної армії через один місяць?

У звязку з цією справою треба ще пам'ятати й те, що правильне ведення війни вимагає не лише возів, але й доріг, по яких комунікація має йти. Дороги через уживання нищаться скоро, а дороги, по котрих їдуть важкі військові моторні вози, ще скорше. Зрештою, якби на всі дороги пустити всяку комунікацію, могло би наступити повне затамвання комунікації. Отже треба дороги постійно направляти й треба деякі дороги застерігати для певних ужитків.

Війна без виповідження.

Зо зміною самої техніки воювання змінюється теж і підготування військових кроків. Останніми віками виробилися між державами прийняті форми для виповіджування війни. Хоча війну можна було виповідати й самими військовими кроками, всеж такі публична опінія не дозволяла державам цього роботи й немовби заставляла їх виповідати війну відповідною заявою, ставлячи вперед противникові певні домагання та жадаючи їх виконання в короткім речинці. Цей речинець одної, двох або трьох діб нині став за великим, щоби його брати під увагу: нині за одну добу можна дістатися не лише до границі ворожої держави, але й збомбардувати її столицю й вернутися назад. Через те нині вся практика виповіджування війни перемінилася. Властиве виповідження практикується рідко. Звичайно мир переходить у війну без ніякого офіційного виповідження. Властиво кажучи, мира нема. Мир це хіба війна без військових кроків. Так принаймні розуміють політику деякі держави, що вважають себе оточеними вічними ворогами.

Не дивлячись на таке наставлення деяких держав, яке зовсім природньо мусить штовхати їх до скорого поривання на війну, навіть у тих державах панує певна обережність: на війну пориваються, здається, легко, але почавши її, не кидаються до неї без пам'яті, а поступають обережно, майже

боязко, немов би боячися робити всю ту шкоду, яку можуть зробити модерними механічними засобами. Всяко поясняють це вагання, але найбільше даних промовляє за те, що його джерелом є страх перед впливом великих жертв, страх перед власним народом. Колиж справді так, коли справді уряди бояться великих утрат, бо власні його люди такий уряд завалили би, то чи немає тут показів ще більше основних перемін у взаємних відносинах між людьми, народами й державами?

ЗМЕХАНІЗОВАНА ПІХОТА.

Лаштунок жовніра першої „розслідної ескадри” американської армії. Жовнір стріляє з малого машинного кріса.

МІСТЕР ФЛІС

(З історії одної необхідної американської встанови).

УКРАЇНСЬКИХ ГАЗЕТАХ в Америці, як і в газетах, писаних іншими „чужими” мовами, можна часто стрінути статті, підписані для багатьох людей загадочними буквами: ФЛІС.

З огляду на те, що такі статті подають звичайно позитивні відомості, різні люди, які потребують подібних даних, згадували на цей підпис і звичайно розпитувалися по газетах, хто це той пан Фліс, питалися його адреси або просто писали на його адресу запити в різних справах. Ці обставини вказують, що за цим „криптонімом” (себто „скритойменням”) криється якийсь позитивний чинник, якого всякому імігрантові варта пізнати.

Отже ФЛІС це зовсім не особа, а встанова, себто ціла організація. ФЛІС це перші букви назви організації, котра вповні звучить: Форен Ленгвидж Інформейшен Сервіс, себто Інформаційна служба для чужих мов. Повстала вона підчас світової війни, в час, як Америка вже приступила до війни. Як знаємо, це були часи, коли американський уряд потребував безпосереднього контакту з тими різними національними групами, що зажили в Америці. По закінченні війни цю службу, яка показалася дуже корисною для уряду, продовжувано далі, але вже в інтересі американського громадянства та самих імігрантів.

Недоварений народ.

Потреба такої встанови виростає зо самого складу американського населення. Не дивлячися на те, що іміграцію до Злучених Держав просто здержано, серед американського населення є велике число людей імігрантського походження. Коло сорок мільйонів осіб є або імігрантами або дітьми імігрантів. Американський перепис населення в 1930. році виказав, що вчас того перепису було в Америці більше людей, роджених поза границями Америки, ніж колинебудь передтим. З них шість і чверть мільйона осіб ще не стало громадянами Америки. Навіть з тих, що стали ними, багато не володіє свobodно англійською мовою, має лише поверховне поняття про американські встанови й живе відрубно в своїй групі, мало зносячися з людьми зпоза неї.

Ці обставини відразу вказують на потребу встанови, яка мала би зайнятися розв'язуванням проблем, що виринають з таких обставин. Співжиття зо собою людей, що походять зо старого американського роду, з людьми, що лише недавно

ОБІД НА ПІДВОДНІМ ЧОВНІ

Служба в підводнім човні належить до найважчих родів військової служби. Кілька тижнів такої служби напружує людину до того, що обслуга мусить іти на довший відпочинок. Цього однак не видно з цієї спокійної сцени обіду на покладі німецького підводного човна. На дальшому плані більше таких човнів.

прибули до Америки, або їх дітей є такою поважною проблемою. Америка голосить засади терпимости, рівної нагоди для всіх, демократії, Америка каже, що вона держиться цих засад традиційно, себто з покоління в покоління. Америка збагатила своє життя завдяки тим невидимим скарбам культури, які сюди принесли зо собою імігранти з кожного народу. Досить природно, цей ідеал не все годився з дійсністю, в Америці теж було багато людей, які дивилися на свою національність і культуру як на вищу від інших на нищу. Є ще тут люди, які кажуть, що провідництво в Америці повинно належати лише до найстарших або старших груп або до людей англо-саксонської культури.

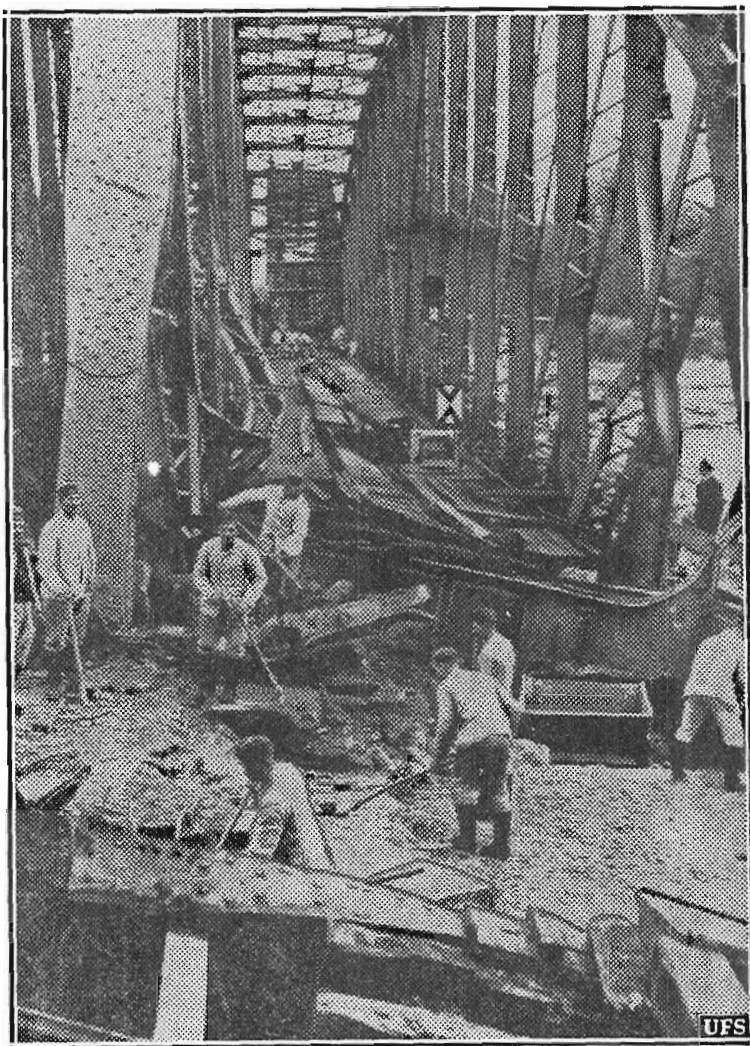
Осторога старим американам.

Проти таких поглядів і течій ФЛІС виступив всею силою, на яку його стати. Він виказував, що американський народ знаходиться щойно в процесі творення та що він має бути створений з усіх імігрантських груп. Американська культура повинна бути впливом гарних вартостей усіх національних культур, що їх принесено до Америки. Це вимагає пізнання цих культур. ФЛІС усе остерігав перед підшептаними з Європи упередженнями одної групи до одної. Він показував, що взаємні упередження груп і культур до себе мусять розділити населення Америки на відділені від себе групи. Цього роду розбиття мусить остаточно відбитися на добробуті всіх.

Імігрант пізнає приятеля в біді.

ФЛІС часто стикався з конкретними, реальними прикладами упередження старих груп до нових. Приходили до нього люди за порадами, коли їх викидали з роботи за те лише, що вони „форинери”, як їм не давали рівних прав, належних по закону, і ФЛІС робив так само конкретні, реальні кроки, щоби добитися для покривджених належних прав.

Дуже часто кривда виходила з того, що або старі американці або імігранти не знали законів, мови, звичаїв, і в таких випадках ФЛІС брав на себе достарчити те, чого не було, щоби в цей спосіб усунути наслідки цього незнання, упередження й кривдження. Часто імігрант не може добути собі громадянських паперів з причини, яку може найти лише людина, що знає добре його мову. Часто людині грозить навіть через таку причину депортація. Інколи імігрантові грозить утрата маєтку, фарми, дому, ошадностей через просте незнання законів або через просту нездібність відкрити сутні для справи факти. В усіх таких справах люди, що вдавалися до Містера Фліса, находили там людей, що знаються на законах, а при тому знають рідню мову імігранта та мають досить життєвого досвіду з життям, щоби найти,

ПОЛЯКИ НА ПРИМУСОВИХ РОБОТАХ.

Польські жовніри, що попали в німецький полон, мусять працювати коло направи мосту коло міста Торну, котрий розвалили динамітом польські відділи підчас відступу.

в чому причина лиха, а до того знали, якими способами допомогти, до яких установ їх післати, де вживати американського уряду, тощо.

Законодатна робота.

Особливо від часу депресії повіяло в Америці духом, нетерпимим до „чужинців”. Траплялося багато фактів відправлення „форинерів” з роботи, не допускали їх до допомоги, не давали робіт, не пускали до урядів. В газетах почалися агітації, що, мовляв, чужинці використовують й грабують американські встанови, а на тлі цієї агітації почалася кампанія за ухвалення відповідних законів, щоби такі упередження до „чужинців” узаконнити. Пішла агітація за загострення законів про іміграцію й депортацію, за введення закону про реєстрацію імігрантів, за утруднення натуралізації й таке інше.

У короткім часі, бо до кінця 1932. року, 18 стейтів уже мали закони проти приймання імігрантів на публичні роботи. Багато підприємств без закону відправляли людей, що не мали других або перших паперів. Обмежували права до пенсії на старі роки.

Які наслідки такі закони мали на людей, діткнених виконанням цих законів, було ясно, але вони мали вплив і на людей, які безпосередно не були цим діткнені. Серед імігрантів виросло почуття ріжниці, з того почуття кривди, з цього почуття обурення, часто почуття бунту, звичайно почуття байдужности до нового краю. Такою поведінкою зіпсуто багато літ розвою імігранта на повного громадянина нового краю. Терпіли отже не лише імігранти, але ціле американське громадянство. ФЛІС-ові належить признання за те, що він виступив явно перед американським громадянством і звернув йому увагу на те, чим така робота може скінчитися.

Нова встанова, старі дороги.

Хоча ФЛІС робив багато нової роботи, якої досі або ніхто не робив, або робив лише доривочно й несистематично, не можна сказати, що ФЛІС придумав щось зовсім радикально нове.

Передовсім, щоби подавати всякі інформації імігрантам про різні закони, права, обставини, ФЛІС висилає свої статті до неанглійських часописів, котрих в Америці є понад тисячу й котрі пишуться в майже двадцяти різних мовах. У цих статтях, котрих приклади наші читачі певно памятають і з українських часописів і котрих приклади вони можуть найти й в цьому календарі, ФЛІС подавав усяке потрібне знання про американське життя, встанови, історію, уряд, громадянство, заняття, здоровля, господарські проблеми, школи й виховання, опіку дітей, — і просто про всяке інше питання, яке лише може обходити імігранта. ФЛІС обчи-

НЕ ВСЕ НА ВІЙНІ СТІЛЯЮТЬ

Французький жовнір на німецькому фронті під час перерви в воюванні залицяється до французької фармерки.

сляє, що за десять літ свого існування він досягнув 9 мільонів людей, а його статті печатано коло 50,000 разів.

Для пояснення імігрантові, що це таке Америка, ФЛІС уживає далі власних товариств імігранта, з котрими ФЛІС удержує постійні звязки через листи, особисті конференції, участь на зіздах і т. і. ФЛІС помагає таким організаціям влаштовувати освітні курси про Америку й на їх бажання висилає своїх лекторів, дає потрібні інформації, навязує контакти з іншими американськими встановами. Все це ФЛІС може робити легко, скоро, дешево, часто даром, а все справно, бо ФЛІС має в собі людей, досвідчених в американському житті, які докладно знають обставини в краю й знають, до якої організації в кожній справі треба віднестися, яка би це справа не була, чи йде за врятування імігранта перед депортацією, чи за врятування йому фарми, чи за запобіження ухваленні протиімігрантського закону.

В своїх порадах для імігрантів ФЛІС добув собі повне довіря передовсім тим, що він не є урядовою встановою. Тому його урядовці не обов'язані робити ніякого урядового вжитку з поданих їм інформацій. Кожний, що потребує помочі, може віднестися до ФЛІСА за порадою без страху, що подані ним інформації будуть зужиті проти нього. Якщо він боїться подати своє ймення, при запиті, він може питатися листовно або устно зовсім анонімово, себто не подаючи свого ймення. Навіть, як він подасть, він може бути певний, що йому лише подадуть інформацію, але на нього ніхто не донесе. ФЛІС розуміє, що він робить таку роботу, яка може вдатися повні лише тоді, як потребуючі її можуть віднестися до нього з безмежним довірям.

Для поширення своєї діяльності ФЛІС видав цілу низку публікацій. З них, зовсім природно, найпопулярнішою є його книжка про те, як стати американським громадянином, книжка, що доведена до останніх законів і коштує лише 25 центів.

Підчас війни ФЛІС-а удержував уряд. По війні він перейшов на удержання людей, що є правильними членами організації, та людей, які знають його роботу й признають її так корисною, що вважають потрібним її піддержувати добровільними довільними жертвами. Українські допомогові встанови знають добре позиточну роботу ФЛІСА й по можности його підтримують.

Фата моргани або повітряні мани у Південній Африці є такі виразні, що спричиняються до того, що звірята спішать, щоби напиться води з привиджених оазних джерел.

СЛОВО ЗАМІСЦЬ КУЛЬ

Між новостями модерної війни визначне місце займає новочасна пропаганда.

Без сумніву люди все вживали пропаганди в війні для зломання настроїв противника. Навіть звірина вживає „пропаганди“, коли, пригтовляючися до бійки з ворогом, видає зо себе голосні звуки, робиться великим, показує свою силу.

Модерна людина ріжниться від первісної передовсім засобами. Старинні греки й троянці, що, кажуть, воювали зо собою коло Трої, в Малій Азії, яких 1,200 років перед Христом, перед боем називали своїх противників ріжними погордливими визвистками. Модерні народи вживають для цього вже писаного слова: на початку німецької війни в 1939. році англійські летуни розкидали по Німеччині летючки проти Гітлера. В модерних босвих окопах уставляється голосники для говореної пропаганди.

На образку уставляють два німецькі жовніри таку машину, з котрої за хвилю посиплються на французів не кулі, а музика, а потім пропаганда, що, мовляв, французам нічого воювати проти німців, що це французький уряд їх запродав англійцям, і таке інше. Французи признали, що їх жовніри музики слухають і до неї танцюють. Яке вражіння робить говорена пропаганда, очевидно не сказано.

ЯКІ ФУНКЦІЇ ПУБЛИЧНОГО НОТАРЯ В АМЕРИЦІ?

Секретар стейту Нью Йорк і голова підкомітету при товаристві адвокатів ньюйорського повіту для слідження за незаконним практикуванням права видали свого часу спільну остерогу до публичних нотарів, які не мають правничої освіти, остерогу, щоби вони не практикували права безправно. У цій остерозі було теж сказано, що ті публичні нотарі, які рівночасно не є адвокатами, після закона повинні ограничати свій обсяг ділання до переводжування присяги, зладжування зізнань і посвідчування документів.

Багато чужородців думає, що публичний нотар в Америці має такі самі права, як в деяких краях Европи, де він часто являється одиноким авторитетом у зладжуванню контрактів, скриптів, спадкових документів, тощо. Через те, що багато людей має цілком мильний погляд на функції публичного нотаря в Америці, їх деякі нотарі використовують.

В стейті Нью Йорк закон забороняє публичним нотарам практикувати право і давати правні поради. Як публичний нотар не є рівночасно адвокатом, або не має дозволу займатись адвокатурою в цім стейті, то він не має права виробляти такі легальні документи, як: тестаменти, папери власности, скрипти, контракти, договори, корпораційні папери, тощо. Йому не вільно ділитися своєю платнею з адвокатом ні приймати від адвоката частину його гонорара, одержаного титулом належности за виконання правничих обовязків. Публичним нотарам у стейті Нью Йорк заборонено оголошуватись в газетах, що вони дають правні поради або зладжують легальні документи.

Законы Злучених Держав уповажняють публичного нотаря до відбирання присяг, зладжування зізнань чи „афідейвітів”, потвердження тотожности особи підписуючої договір чи інший писаний документ. За такі підписи у стейті Нью Йорку йому після закона належиться брати по 25 центів. Як він домагається або дістає більше приписаної суми, то робить це незаконно і може бути оскаржений.

В деяких стейтах, як: Конектикат, Род Айленд і Нью Гемпшир, публичні нотарі мають право відбирати зізнання, й одобрувати документи, що мають таке саме значіння, якби це робили мирові судді. Але в загальному значінню, функції публичних нотарів в цім краю є дуже ограничені. Це управлені повітовою владою одиниці з правом переводжування присяг для того, щоби підписані документи мали легальну вартість.

Право на сповнювання функцій публичного нотаря на протяг двох років, дає звичайно секретар стейту на поручення місцевого судді. Нотарі мусять бути громадянами Злучених Держав, але правничого знання від них не вимагається.

Як нотар, який zarazом не є адвокатом, приймає на себе обов'язок виробляти правні документи, то він може в кожному разі втратити право нотаря і може бути потягнений за свої діла до судової відповідальності.

Тому, як вам потрібно правної поради, або зладити договір купна-продажі, скрипт довжний „морґедж”, договір найму, списати контракт, завіщання чи який інший правний документ, то вдавайтесь за порадою до компетентного адвоката. Нерозумно поступає той, хто шукає правної поради у публичного нотаря, що не є адвокатом, навіть тоді, як такий нотар говорить, що він є компетентний давати правні поради. Досвід показує, що немаючі правничої освіти нотарі наражують людей на великі грошові втрати, бо вони виробляють правні документи зовсім не так, як вимагають приписи законів.

ФЛІС.

ЦЕРТИФІКАТИ РЕЄСТРАЦІЇ ДЛЯ БЕЗПРАВНИХ ІМІГРАНТІВ

Дня 7. серпня 1939. року президент Рузвелт підписав поправку до закону про сертифікат реєстрації (Certificate of Registry Act). Цей закон відноситься лише до тих чужинців, що прийшли до Злучених Держав у часі між днем 3. червня 1921. року й днем 1. липня 1924. року, про правність свого приходу на постійний побут тут не мають ніякого рекорду, а хотіли би цей побут у Злучених Державах легалізувати (узаконнити).

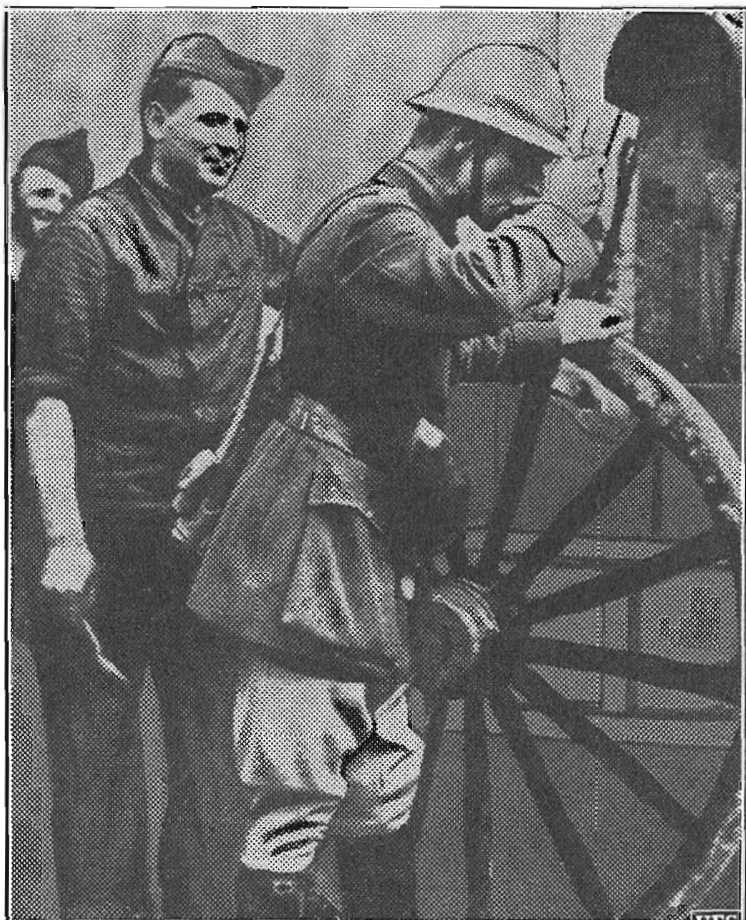
Попередний закон дозволяв таку легалізацію лише для тих чужинців, що прибули до Злучених Держав перед 3. червня 1921. року, а способом до такої легалізації було набуття „сертифікату реєстрації” (“certificate of registry”), на осові котрого вони могли подаватися за громадянські папери.

Хто прибув до Злучених Держав перед 1. липня 1924. року, той може податися за сертифікат реєстрації, а подання робиться на так званім формулярі ч. 659 (Form 639), котрого виповняється два примірники. Дістати їх можна в якимнебудь іміграційнім і натуралізаційнім уряді. За блянки не платиться нічого. По виповненні прозьби подається її урядові разом з двома фотографіями й „моні ордером” на \$10.

Щоби можна скористати з цього закону, імігрант має могли доказати, що: 1) він прибув до Злучених Держав перед 1. липня 1924. року; 2) жив у Злучених Державах від того приїзду; 3) є особою морального поведіння; та 4) не підлягає депортації.

З закону виразно видно, що з нього не можуть користати ті імігранти, що прибули сюди нелегально (незаконно) по дні 1. липня 1924. року. Якщо така особа попаде в руки іміграційних урядників, її можуть депортувати.

ФЛІС.

„ПОДАЙ ЛОЖКУ!”

„Жовнір” — сказав французький цісар Наполеон, один з найбільших вояків світа, „воює на шлунку”. Себто голодний чоловік — злий жовнір. Знають це добре командири всіх армій і тому добре дбають за провіант для жовнірів.

Доставка поживи, та ще свіжої, до кожної частини армії не така проста справа, а в воєнній операції вона ще складніша. Є це властиво спеціальна вітка загальної військової науки.

Світлина представляє досить звичайну сцену в військовій рутині, коли днжурний офіцер приходить до кухаря й каже собі подати ложку, щоби спробувати жовнірської їжі.

Світлина нагадує відому анекдоту про великого князя Миколу Миколаєвича Романова, що на початку світової війни був головним командантом російських військ. Великий князь Микола любив дуже показувати, що він дбає за простих жовнірів. Він любив нагло, себто без попереднього заповідження, набігати на салдатські казарми, і ловити недбалих офіцерів і злодійкуватих кухарів. Одного разу набіг він так на казарму й, заборонивши сторожеві при брамі давати сигнал про його прихід, побіг подвірям до казарми. Стрінув тут двох салдатів, видно кухарів, що несли з поспіхом великий казан, з котрого бухала пара. Казав їм задержатися й приказав: „Подай ложку!”

Один з салдатів подав ложку, але салотуючи, сказав: „Ваше превосходительство...” Заки далі сказав, князь розкричався на нього: „Малчать!”

Зачеркнув князь ложкою з казану й поніс до уст. Скористав салдат з того, що князь став думи на ложку, і знову став говорити: „Ваше превосходительство, ето...”

Князь знову закричав: „Малчать!” і ковтнув все, що було в ложці. Та відразу сплунув і розкричався на кухарів:

„Що! Цеж свинням давати! Не салдатам!”

„Так, точно, ваше високородіє!” — простогнав салдат. „Свинням і несемо!”

ЯК ЗАБЕЗПЕЧИТИ СВІЙ ВИНАХІД.

Свій великий промисловий розвій завдячує Америка передовсім своєму великому природному багатству: великим просторам урожайної землі, великим лісам, великим покладам всяких мінералів. Одначе ці всі природні багатства не дали би великого промислового розвою, якби тут не було людей, що й хочуть і мають можливість ці багатства використовувати для свого збогачення. Америка має багато таких людей, бо заселені простори краю притягнули сюди якраз людей, охочих використовувати нерозвинені природні багатства для збогачення.

Це все стало можливим між іншим завдяки американському патентовому закону, що побуджує нарід Америки винаходити різні нові засоби користування природних багатств краю. Сама конституція Злучених Держав каже, що конгрес має право „розвивати поступ науки й пожиточних штук, надаючи на певний означений час авторам і винахідникам виключне право на їх писання й відкриття”. На основі цьої постанови конституції конгрес видав патентовий закон про надання патентів. Цей закон постановляє, що винахідник чи відкривець може дістати право виключного користування свого винаходу чи відкриття. Щоби набути таке право, одначе, він має постаратися за патент.

Патентовий закон надає відкривцеві чи винахідникові виключне право використовувати його відкриття чи винахід через 17 літ. На той час він має виключне право, себто ніхто інший такого права не має й він може всякого від такого права відсунути. Лише він один має через той час право вирабляти, уживати чи продавати свій винахід.

Таке право надає уряд під умовою, що винахідник публично виявить, у чому лежить його винахід чи відкриття. Як він цього не розкриє, він тратить патент. По упливі 17 літ від набуття патенту він перестає бути його виключною власністю і від того часу вже всякий може цей винахід використовувати, не питаючи дозволу винахідника.

Одержання патенту це досить замотана справа, до зрозуміння котрої треба мати багато знання, правного й технічного. Тому у всякому випадку винахідникові чи відкривцеві порадно віднести за патентом до відповідного патентового адвоката, який уже скаже, яку аплікацію випловнити, які подати специфікації щодо винаходу, яку присягу треба при тому зложити. З першою прозьбою платиться першу оплату, а при одержанні патенту другу. Крім них є ще менчі видатки, за фотографії, тощо. Коли Патентовий Уряд (Петент офіс) дістане таку аплікацію, він рішить, чи винахід є новий, чи він відповдає вимогам патенту, чи він є пожиточний. З останньої причини Патентовий Уряд правильно відкидає прозьби надання патенту на „перпетуум мобіле”, себто вічно рушаючуся машину.

ХОВАЮТЬ ВЕНЕРУ

З загрозою війни французький уряд приказав сховати в глибокі пивниці дорогі твори штуки, що були виставлені в державних музеях. На образку робітники забирають в безпечне місце славну старинну статую грецької богині краси, так звану Мільонську Венеру.

АМЕРИКАНЦІ ВСІ --- ІМІГРАНТИ ВСІ

Федеральний комітет для радіової освіти видав в порозумінні з Урядом Освіти Злучених Держав замітну книжечку. Назвати цю книжечку треба замітною вже хочби для її небувалого наголовку: „Американці всі — імігранти всі!“*). Каже цей наголовок не менше, лише що всі ми, що називаємося американцями, є імігрантами, що ми всі прибули з чужих країв, споza Америки. Цей наголовок відкидає звичайне відріжнювання, яке роблять люди, що родилися в Америці, що мовляв, вони ріжняться від людей, що родилися поза Америкою. Наголовок книжечки дає до розуміння, що коли вони чванькаються цим, що вони родилися в Америці, то супроти них є ще інші, яких батьки родилися в Америці, а супроти цих є ще такі, яких діди родилися в Америці, і так далі. В остаточній лінії ніхто з білих людей не є тубильцем в Америці. Кожний білий чоловік в Америці є властиво не американського роду. Кожний з них має десь батьків, які були імігрантами. Кожний з них або є самий імігрантом або є нащадком імігрантів. Отже ніхто з білих не має причини виноситися своїм американським походженням понад інших білих американців: кожний з нас є імігрантського роду. Словом: „Американці всі — імігранти всі“.

Коли ми прийшли?

Почали білі люди йти в Америку аж тоді, як Колумб відкрив її для білого чоловіка в 1492. році. Правда, кажуть, що один скандинавський козарлюга добився до Америки ще перед Колумбом, але він не вернувся з вісткою про своє відкриття до Європи й через те його відкриття не мало значіння для білих людей в Європі. Аж вістка про мало заселені, а багаті краї, яку приніс Колумб, потягнула людей до того Нового Світу.

Колумб був на службі еспанського уряду й очевидно еспанці були першим народом, що почав користати з відкриття. За ним скоро пішли тодішні конкуренти Еспанії: французі, голландці, португальці, англійці, шведи. Всі вони потягнули в Новий Світ, як птиці у вирій. Кожний з тих народів шукав при тому допомоги своєї держави й, осівши в Америці, піддавав свої оселі під панування свого рідного краю. Ось так еспанці осіли в нинішній Флориді, Каліфорнії

*) AMERIKANS ALL—IMMIGRANTS ALL. A Handbook for Listeners by J. Morris Jones. Published by the Federal Radio Education Committee in cooperation with the United States Office of Education, Washington, D. C. 25 cents. (Write to: Educational Radio Script Exchange, Office of Education, Washington, D. C.)

й полуднево-західніх стеях; французи пішли в долину ріки Св. Лаврентія, в краї на північ від Великих Озер і в долину ріки Місісіпі. Здовж побережа Атлантику осіли англійці, голляндці, шведи, фіни й інші. Голляндці наприклад заняли остров Мангетен, де нині стоїть Нью Йорк, але мусіли незадовго віддати цей край англійцям. Між державами, що мали колонії в Америці, йшла за них постійна боротьба. Коло середини 18. віку головними суперницями в Америці були Англія й Франція. Дальша боротьба між ними випала на перемогу Англії, а Франція втратила в Америці силу.

Одначе в англійських колоніях почав зростати дух незалежности від Англії. До того до них прийшло багато виходців з Німеччини, Польщі, Ірляндії, Валії і інших країв. Дійшло нарешті до воєн англійських колоній проти Англії. В цих війнах колоністи мали перемогу, і колонії стали незалежними від Англії як Злучені Держави Америки. Нова держава посувалася далі й далі на захід, то купуючи край від французів, то добуваючи нові краї від еспанців і індіан, то колонізуючи незаселені простори. На вістку про ці широкі простори прийшли до Америки нові імігранти. Еміграція обхоплювала в Європі щораз дальші краї, поки не дійшло, що просто кожний край Європи післав до Америки своїх імігрантів.

Що нас сюди привело?

Відколи писалася людська історія, від тоді людина ніколи на місці не сиділа, а все мандрувала, шукаючи кращого місця. Втікав чоловік перед ріжними недостачами й нещастями й недолями, і шукав він усе чогось кращого. В ріжні часи ріжні народи чого іншого шукали, але всі вони шукали кращого життя.

Деколи вони шукали релігійної свободи. Це були люди, котрих душили в ріднім краю за їх релігію. Деколи вони шукали особистої або політичної свободи. Інколи шукали господарської свободи, коли їм не дозволяли вживати своєї сили, тілесної й умової, для поправи свого матеріяльного життя. Інколи духової свободи, — коли в ріднім краю їм не давали вживати свободно свого слова. Інколи шукали культурної свободи, коли їм не дозволяли держатися їхніх давних звичаїв і обичаїв.

Шукаючи за релігійною, особистою, політичною, економічною, умовою й культурною свободою, білі люди дали Америці 130 мільонів душ населення. Ці люди можуть різнитися від себе під ріжними оглядами, але за них усіх можна сказати, що спільною признакою їх усіх є шукання за свободою.

Америка є справді країною релігійної свободи: тут кожний може визнавати таку релігію, яка йому подобається. І є в Америці, якщо не в кожній більшій громаді, представники мало що не кожної віри під сонцем.

Є теж Америка країною особистої й політичної свободи. Тут нема гнету й утиску. Як де такий трапиться, люди мають політичні засоби, щоби проти цього виступити.

Америка є країною господарської свободи: кожний може уживати своєї сили, й енергії й проворности, щоби здобути собі життя, поправити рівень свого існування, збагатитися.

Америка є країною інтелектуальної свободи: кожний може висказувати свої погляди словом, письмом, на зборах.

Америка є країною культурної свободи: кожний нарід може держатися тут таких звичаїв і обичаїв, які йому подобаються, а інші культурні люди його не то що за це не осуджують, але находять такі ріжнородні обичаї дуже цікавим причинком до збагачення спільної американської культури.

Що ми дали Америці?

Кожний нарід, що прийшов до Америки, дав Америці щось доброго. Звісно, не кожний нарід давав те саме. Нарід, з котрого в Америку пішли жовніри, моряки або купці, давав що іншого, як давав нарід, з котрого в Америку йшли робітники й селяни, а ще щось інше, як давав нарід, з котрого в Америку йшли професіоналісти. Одначе, кожний нарід давав усе, що міг дати. Америка не є витвором ні одного якогось народу, а витвором усіх народів, що прийшли до Америки. Через те й ні один нарід не повинен хвалитися виключними або хочби надзвичайними заслугами для Америки, а ще менче має він слушности домагатися на тій основі спеціальних прав і впливів. Всі люди, що прибули до Америки, хочуть в ній жити чесно й мирно, хочуть її збагачувати маєтково, умово, культурно, є однаково вартісними синами прибраної вітчизни.

Американці всі — Імігранти всі.

Відповідно до стверджень окулістів, шість або сім осіб, на кожних десять, потребує лікування для поправи свого зору, але тільки дві на 10 одержують таке лікування.

—o—

Колізей, себто великий будинок на ігрища у стариннім Римі, міг помістити 100,000 глядачів, з котрих 87,000 могли видіти. Його арена виносила 182 стіп від одної до другої сторони, а 285 стіп від одного до одного кінця.

—o—

В американських банках є занятих більше як 47,000 жінок.

—o—

У 1938. році втопились у водах Злучених Держав при-
близно 7,500 осіб.

НІМЕЦЬКИЙ ГОЛОВНИЙ КОМАНДАНТ

Генерал Вальтер фон Бравхіц, начальний командант німецьких військ, в розмові з командантом західнього фронту.

Через брак місця.

Батько: Синку! Чую, що ти є останній в школі. Чи не можеш видобутись на інше місце?

Син: Усі місця заняли інші.

Микола Мурашко.

СКІЛЬКИ ВПЛАЧУЮТЬ ЧЛЕНИ, А СКІЛЬКИ У. Н. СОЮЗ ВИПЛАЧУЄ?

Для охорони себе й родин, на випадок якогось нещастя, люди тепер мають різні організації для життєвого забезпечення. Одною з найвідповідніших організацій життєвого забезпечення є наша власна, нами самими збудована, допомогова організація. Про це вже знають усі члени, що будували й досі будують У. Н. Союз. Вони знають, що за забезпечення вони платять певну і означену суму місячно чи річно, щоби своє забезпечення вдержати. Вони знають, що таке забезпечення У. Н. Союз виплачує по їхній смерті їхнім родинам і спадкоємцям. Члени теж знають, що забезпечення в У. Н. Союзі дає їм і їхнім родинам ще багато інших цінних користей і привілеїв. Але не всі члени У. Н. Союзу ще знають, як довго вони мусілиб У. Н. Союзові платити за своє забезпечення, щоб наскладати в У. Н. Союзі таку суму, яку вони ще самі, або їхні родини від У. Н. Союзу одержуть. Над тим питанням члени У. Н. Союзу часто застановляються і дискутують на зборах, або поодинокі між собою.

Багатьом з нас траплялось уже нераз, давніше й тепер, почути від деяких членів твердження, що мовляв я вже вплатив до організації більше як \$500 чи \$1,000. Чуючи таке твердження дехто з членів, що не знає, як довго такий член належить до організації, міг подумати, що це є правда. Тим більше, що в нас, українців, є мабуть найбільше охоти до нарікання на все, що своє. Щоби всі члени У. Н. Союзу могли розумно над тим питанням застановлятися й дискутувати, треба їм хоч приблизно знати пересічну припускальну довготу життя члена від дня його забезпечення. Бо щойно на підставі цього члени зможуть визнатись, чи такий член, що говорив, що він уже „вплатив більше”, знав, що він говорить, і, чи говорив він правду.

Якаж є припускальна довгота життя пересічного члена організації? Тому, що подавання тут припускальної довготи життя членів кожного віку забрало би нам багато місця, обмежуємось лише до кількох прикладів. „Американська Досвідна Табеля Смертності”, яку вживає більшість допомогових організацій і асекураційних компаній в Америці, виказує, що припускальна довгота життя пересічного 20-літнього члена, від дня його забезпечення, є приблизно 42 роки. А припускальна довгота життя пересічного 35-літнього члена є приблизно 32 роки. Знова припускальна довгота життя пересічного 45-літнього члена є приблизно 24 роки.

В У. Н. Союзі найбільше членів забезпечують себе в звичайнім забезпеченню, платім по смерті, з вкладками до кінця життя. Отже як довго вони повинніб платити за своє забезпечення, щоб вплатити У. Н. Союзові таку суму, на яку вони себе забезпечили? У таблиці вкладок цього роду забезпечення ми знайдемо, що пересічний 20-літній член, що забезпечив себе на \$1,000, платить річно за своє забезпечення, крім інших фондів, \$16,56. Цю суму член мусів би платити, щоби вплатити до організації \$1,000, приблизно 60 літ, а припускальна довгота життя 20-літнього члена, як ми вже знаємо, є лише 42 роки. Знова 35-літній пересічний член, який забезпечив себе на \$1,000, у тім самім роді, платить річно за своє забезпечення, крім інших фондів, \$24.78. Цю суму він мусів би платити, щоби вплатити до організації \$1,000, приблизно 40 років, а припускальна довгота життя 35-літнього члена є лише 32 роки. Пересічний 45-літній член, який забезпечив себе на \$1,000, теж у тій самій класі, платить річно за своє забезпечення, крім інших фондів, \$35.59. Цю суму він мусів би платити, щоби вплатити до організації \$1,000, впродовж 28 літ, а припускальна довгота життя 45-літнього члена є лише 24 роки.

З цих кількох прикладів про припускальну довготу життя членів, у певно означенім віці, ми можемо пізнати, що припускальна довгота життя в кожному віці є коротша, як потрібно кожному членові на те, щоби вплатити до організації таку суму, на яку член себе забезпечив. Навіть у такім роді забезпечення як „Ендавмент”, в яким член може вплатити суму, на яку себе забезпечив, коли він платить за цей рід забезпечення згори означену суму річно впродовж 15 чи 20 років, не всі члени вплачують до організації таку суму, на яку себе забезпечили, бо не всі доживуть того речинця, в яким кінчиться плачення за їхнє забезпечення.

Реєстр У. Н. Союзу виказує, що від початку його існування по кінець жовтня 1939. року померло 5,603 членів. У. Н. Союз виплатив родинам і спадкоємцям тих померлих членів \$4,349,730, а всі ті померлі члени вплатили до У. Н. Союзу на цю суму лише \$659,906.93. Ця сума вплачена членами, що померли, вказує, що припускальна довгота життя всіх померлих членів У. Н. Союзу була коротша, бо не вплачено У. Н. Союзові \$4,349,730, які виплачено родинам і спадкоємцям померлих членів, а вплачено лише \$659,906.93. Отже тому, що припускальна довгота життя померлих членів була коротша, У. Н. Союз виплатив \$3,689,823 більше, ніж усі померлі члени до У. Н. Союзу вплатили. Це члени У. Н. Союзу повинні завжди мати на увазі, коли вони дискутують між собою про те, чи вони вплачують до У. Н. Союзу більше, як виплачує У. Н. Союз як добре загосподарена запомогова організація.

Роман Слободян.

МАЙНО УКР. НАРОД. СОЮЗУ ЯК ПЕВНА ПОРУКА ЧЛЕНСЬКИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Всі американські асекураційні й запомогові організації обезпечують своїх членів на СТО ДЕСЯТЬ БІЛІОНІВ ДОЛЯРІВ. Це є найбільше суспільне обезпечення в історії світу. Є це для обезпечених модерна, практична і трівка інвестиція. Ми можемо щадити й іншими методами, однак для більшості людей ця інвестиція є одинокою, приступною і можливою для переведення в життя. До цієї інвестиції заставляє кожного обов'язок і любов до своїх рідних і найближчих їхньому серцю.

Ми знаємо, що мусимо вмерти, а проте смерть викликає в родині трагедію, викликає глибокий біль і смуток. Смерть скоріше чи пізніше загостить і забере свою жертву, а родина переживатиме потрібну трагедію. Смерть забирає дорогу людину, мужа, батька, господаря дому, забирає того, що своїм заробітком утримував дорогих йому людей. Смерть оставляє біль і жаль за догорою страченою людиною, а далше остаються жінка і діти, які потребують дому, поживи і помочи на фізичне і культурне виховання осталої рідні.

Обезпечення не верне живого мужа і батька, але може обезпечити родину від розірвання родинного гнізда, дасть поживу й освіту для дітей, а ці діти з вдячністю і пошануванням будуть згадувати свого добродія і вдячними будуть для тих приятелів, що таку інвестицію їх батькові помогли перевести в життя.

Людина, що хоче мати добру і певну інвестицію, провірює історію і маєтковий стан даної інституції. Наприклад, при закупні муніципальних бондів інвестуючий провірює, чи місто точно виплачувало свої зобов'язання, чи є солідна господарка, скільки є виданих бондів, яка оцінка оподаткованих реальностей, як високі податки та які вигляди має місто на дальший розвій. При закупні бондів публичної вжиточности інвестуючий провірює, який бізнесовий оборот мала корпорація, скільки осталося чистого приходу, на яку

суму вона обдovжена і які можливості ця бізнесова корпорація має на майбутній розвиток.

При виборі інвестиції в асекураційній чи заповоговій організації інвестуючий повинен звернути увагу на певність і солідність даної організації. Зовсім природньо, що український емігрант буде дивитися в першу чергу за певністю й солідністю українських організацій. Між ними на першому місці стоїть УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ, найстарша, найбільша і найбагатша українська заповогова організація в Злучених Держасах і Канаді. У. Н. Союз має за собою 45 літ існування, виплатив приблизно \$4,500,000 (чотири і пів мільона долярів) посмертних заповог, а \$400,000 (чотириста тисяч долярів) для калік і невилікувально хорих членів. П'ять і пів мільонів майно Українського Народного Союзу є певною порукою членської інвестиції. Оцінка грамот членів з кінцем 1938 року була 155.4%, або іншим порівнянням, надвишка резерви понад статутове мірило (55.4%) є на суму \$1,563,896.94. Солідна господарка і низька смертність між членами дали цей корисний вислід, що У. Н. Союз виплатив членам п'ять дивіденд на суму \$121,944.18.

Як зростав фінансово Український Народний Союз.

			Приріст майна	Загальні замкнення білансу з кінцем року
Від	1894 до 1899	-----	\$ 6,887.08	\$ 6,887.08
„	1899 „ 1904	-----	11,106.26	17,993.34
„	1904 „ 1909	-----	48,131.37	66,124.71
„	1909 „ 1914	-----	195,604.75	261,729.46
„	1914 „ 1919	-----	258,127.13	519,856.59
„	1919 „ 1924	-----	689,208.07	1,209,064.66
„	1924 „ 1929	-----	1,181,977.31	2,391,041.97
„	1929 „ 1934	-----	1,356,809.63	3,747,851.60
„	*)1934 „ 1939	-----	1,824,899.50	5,572,751.10
			\$5,572,751.10	\$5,572,751.10

Подані факти про розвій і маєтковий стан Українського Народного Союзу повинні переконати кожного українця, що, вписуючися в члени цієї організації, він вибирає добру і солідну інвестицію.

*) Приріст майна поданий що п'ять років з винятком останньої позиції, яка є подана за чотири роки і десять місяців.

Дмитро Галичин.

УКРАЇНСЬКА ТВЕРДИНЯ В АМЕРИЦІ

Український Народний Союз існує вже 46 років. Упродовж тих 46 років він був провідною народною організацією серед української іміграції в Америці. Як провідник, він дбав про розвиток цілого нашого життя на всіх його ділянках. Не було такої праці, не було такої акції, яка була на часі і якої вимагало загальне добро українського народу, щоб У. Н. Союз відмовився її колинебудь виконати, без огляду на те, чи та праця була звернена до розбудови нашого життя тут в Америці, чи то матеріальної або моральної підмоги визвольним змаганням українського народу. У. Н. Союз був завжди готовий до такої праці і її радо виконував.

У тому самому часі У. Н. Союз дбав також і про свій власний бізнес і виконував надзвичайно ретельно й точно всі зобов'язання супроти членів, даючи їм певне забезпечення, а також дбаючи про їх духове та національне освідومлення.

Багато можна би писати про довгий пройдений шлях, про історію У. Н. Союзу. Ця історія зібрана у великій Пропагандній Книзі, яку видано з нагоди 40-ліття існування У. Н. Союзу. Тому й обмежуся головню до найновіших часів і задержусь тільки на останнім десятилітті історії нашої організації, наводячи деякі факти, які вказують, що живучість і сила У. Н. Союзу зростають та кріпшають з кожним новим роком. Беру під увагу останнє десятиліття, бо саме в ньому ціла Америка переживала найбільшу економічну кризу. Тому кожна організація, що вийшла переможно з цієї кризи, заслуговує на особливу увагу. Саме такою організацією є У. Н. Союз. Бо хоч безробіття та получена з ним економічна депресія тривають з малими перервами вже 10 років, то проте У. Н. Союз виходить з цієї економічної кризи не тільки без утрат, але ще скріплений матеріально й новими кадрами членства. Це набирає особливого значіння і ваги, коли взяти під увагу, що саме в цім десятилітті, в часах найбільшого безробіття, У. Н. Союз переводив основну реорганізацію, одну з найважливіших реформ за весь час свого існування. І хоча ця реформа, а саме виміна грамот зо старого до нового роду обезпечення, вимагала від членів вкладки вищої, як вони досі платили, то всетаки цілу реформу переведено з успіхом. Вона була успішна на 99 відсотків, як зважимо, що реформа з 1914 року, коли то заведено систему плачення вкладок за

віком вступу, потягнула за собою втрату 14,000 членів. А теперішня реформа не спричинила втрати навіть кілька сот членів! Ось тому можемо говорити про повний успіх теперішньої реформи.

До цього треба ще додати, що нова реорганізація У. Н. Союзу поставила його на перше видне місце між усіма допомогливими організаціями.

І це є також характеристичне, що У. Н. Союз саме в тяжких часах десятилітньої депресії зріс у найбільшу силу — в членах і маєтку. Хоч упродовж кількох перших років депресії він утратив був певне число членів, то в останніх трьох роках він уже відзискав тут втрату, так, що тепер його загальне число повнолітніх членів і дітей виносить уже 35,000. А маєток У. Н. Союзу в останнім десятилітті більше як подвоївся, бо зріс з \$2,400,000 до \$5,600,000.

Не зважаючи на згадану кризу, У. Н. Союз збільшився також на 80 нових відділів, на 80 нових зорганізованих одиниць для ведення Союзової і громадянської праці. І найважливіше те, що з тих 80 нових відділів є вище 60 відділів, яких членство є зложене з самої тут родженої молоді, яка буде продовжувати працю старших членів, своїх батьків.

Останнє десятиліття є записане в історії У. Н. Союзу ще й тим відрадним фактом, що саме тепер у тяжких часах зроблено першу спробу до злуки українських допомогливих організацій. Почин до цього дала олифантська Згода Братств, яка злучилася з У. Н. Союзом у 1938 році. І хоча ця організація в часі злуки начисляла всього кількесот членів та посідала тільки незначний маєток, то однак ця злука має інше значіння. Вона вказала ту дорогу, якою повинен прямувати український допомогливий рух, якщо він має запевнити собі тривалий і певний поступ набудуче.

Останнє десятиліття зазначилось також великим вкладом праці зо сторони У. Н. Союзу в користь розбудови нашого життя тут на іміграції, а також у користь усього українського народу. Збільшені матеріяльні жертви на поміч українському народові на його рідних землях, величаві маніфестації, протестаційні віча проти всіх окупантів українського народу — це загально українська сторінка діяльності У. Н. Союзу. Культурна праця для освідомлення і обзнайомлювання молодого тут родженого покоління про український нарід, про його положення, його історію, традицію — це знову сторінка діяльності У. Н. Союзу в користь розбудови нашого життя тут в Америці. Бо саме в останнім десятилітті У. Н. Союз вложив якнайбільше праці і грошей для культурної й освідомлюючої акції в користь молодого покоління. У тій цілі У. Н. Союз почав видавати часопис англійською мовою, „Юк-

рейнієн Віклі", поміг видати англійською мовою такі книжки, як „Спирит оф Юкрейн", „Поліш Атроситис". Вкінці з нагоди 45-ліття свого існування У. Н. Союз видає англійською мовою велику й монументальну річ — Історію України.

У. Н. Союз був виставлений за останнє десятиліття на велику спробу, на спробу щодо його певности, тривалости, живучости. Не зважаючи на найбільшу матеріальну кризу, він вдержав ту спробу з повним успіхом. Він зріс у членах і маєтку. Він поширив свою діяльність на багато нових громад, у яких живе наша імміграція. Він обєднав під своїм прапором значне число молодого покоління. Він переорганізував себе в самих основах та станув у перші ряди модерних асекураційних підприємств. Це все він зробив і досягнув саме у найтяжчих часах.

Тому ці факти, випробувані й загартовані в часах кризи, дають нам якнайкращі докази великої життєвої сили У. Н. Союзу. Тому ці факти дають нам запоруку та проречисто вказують нам, що У. Н. Союз — це дійсно кріпка українська організаційна, духова, матеріальна і добродійна твердиня.

Про розум не ходить!

До подружого бюро приходить молодець і каже, що шукає жінки, щоб одружитись. Директор бюро питає: „Якого роду жінку хочете мати, з якими прикметами?"

Молодець відповідає: „Мусить бути гарна, вчена, вміти по англійськи, походити з порядної й шанованої родини, а крім того мусить бути чесною і дійсно панною, та ще й багатою".

Вислухавши те директор відповідає: „Чоловіче, коли є така дівчина, що має ті всі крикмети, то мусілаб бути цілком дурною, щоб піти за тебе".

„Дурною може бути, мені на тім не залежить", відповів молодець.

Дістав.

Штіф: А ходив ти, Бойко,
по гроші?
Бойко: Ходив!
Штіф: А дістав?

Бойко: Ну, дістав.
Штіф: А скільки?
Бойко: Два рази в лице, а
раз поза вуха.

Порадив.

Вона: Який є лік, пане доктор, на нерви мого мужа?
Лікар: Виїдьте обидвое.

Вона: Куди?

Лікар: В противні сторони.

WILKES-BARRE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION BASEBALL CHAMPIONS

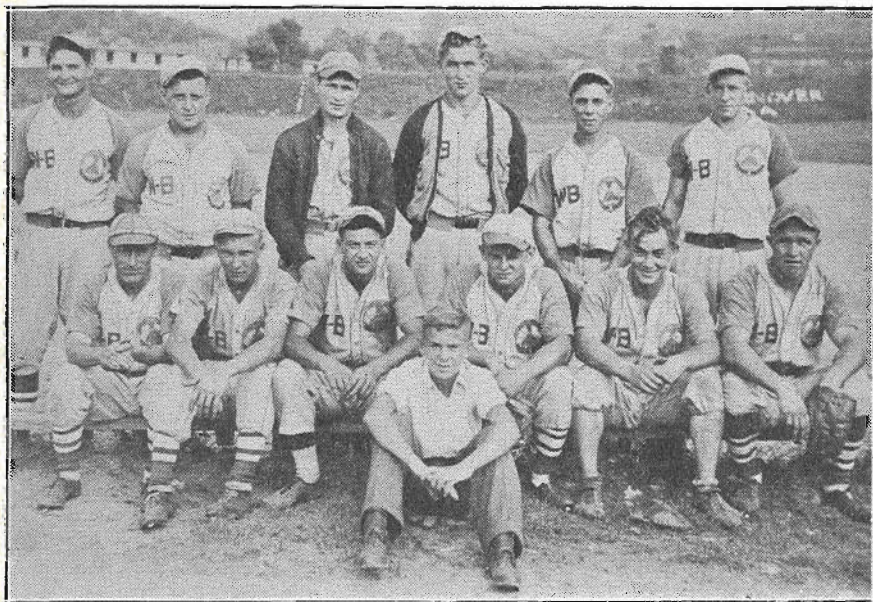
The Wilkes-Barre Ukrainian National Association Baseball team was organized in the spring of 1938.

The officers then were: John Zwarycz, president and business manager; Alex Leciston, secretary; Michael Leciston, treasurer; William Proch, manager; Harry Hrenenko, captain.

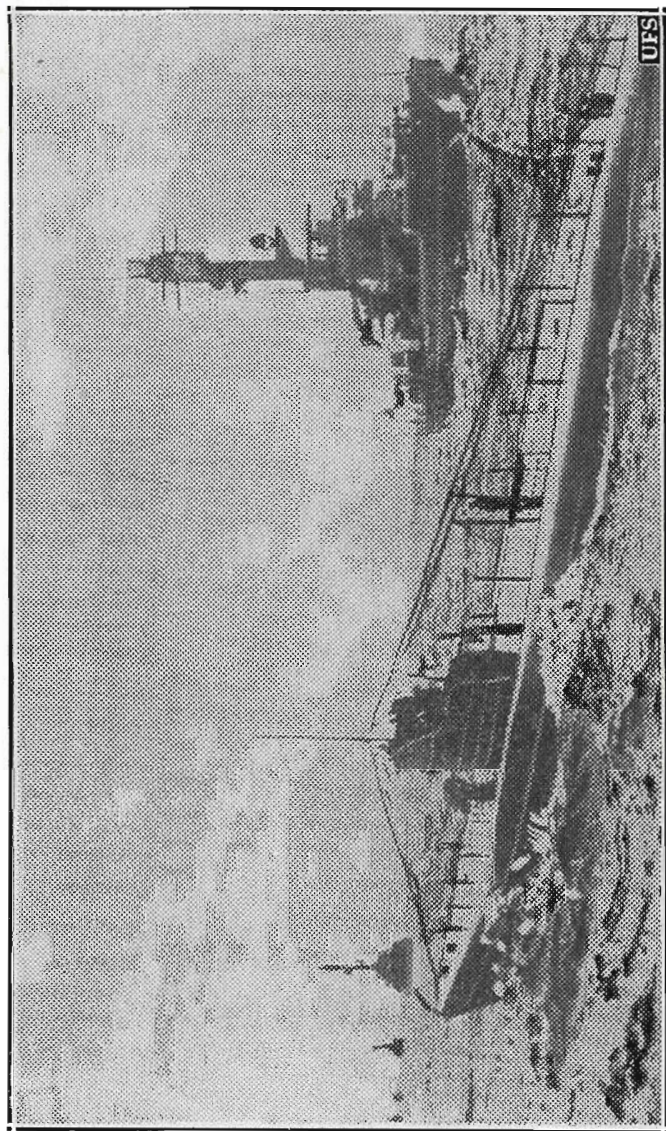
The team won the U. N. A. National title in 1938 by defeating the New York U. N. A. team.

The team took to the field with the same officers this season, with Harry Hrenenko, manager; William Proch, co-captain; Joseph Katulka, co-captain.

The team won 9 out of 10 games in its division, suffering its only loss at the hands of St. Clair, and took 2 out of 2 from Newark to win the U. N. A. title for the second consecutive time.

HERE Are the 1938 and 1939 National Champions of the Ukrainian National Association Baseball League (seated left to right): Michael Narbecki, Alexander Kozemka, Zachary Skwarlo, Mascot Joseph Zwarycz, William Proch, John Hawryshko, Michael Swokla. (Standing): Michael Leciston, Humphrey Tranzulak, Stephen Lucas, Michael Sluzar, Joseph Katulka, Charles Zwarycz. Manager Harry Hrenenko and business manager John Zwarycz are not in the picture.

ФІНЛЯНДСЬКІ КОРАБЛІ.

На переді підводний човен, далі боевик.

Б. Р.

З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ

Всі знаємо, яке велике значіння має преса в поступі людства та розвитку культури. Преса є тим дзеркалом, що відбиває громадське та політичне життя народів і держав, а разом з цим є головним засобом пропаганди ідей, проєктів, стремлінь. Розвиток преси виказує наглядно, наскільки даний нарід відчуває її потребу та яку вагу до неї прикладає.

Всі причини складаються на те, що преса в історичному своєму розвитку є надзвичайно цікавим явищем, над яким цікаво зупинитися. Простежити в історичній перспективі розвиток преси, це все одно, що простежити життя цілого народу з його суспільно-політичним рухом, — цебто накреслити той шлях, по якому йшли думки цілого громадянства, народу, в усіх їх фазах, перемінах, здобутках і не-успіхах.

Перший часопис на території України.

Преса на наших землях значно випередила українську національну пресу. Тому при литанні історії преси в Україні приходиться починати з не-української преси.

Періодична преса на українських землях починається в 18. столітті у Львові. Починається вона з львівського часопису "GAZETTE DE LEOPOL", що вийшов у світ 1. січня 1776 року. Був це тижневик і виходив французькою мовою. Газету заповняють головні вісті з усіх визначніших міст Європи, політичного і приватного характеру.

В дальших числах цієї газети стрічаємо вже статті, що торкаються теж українського побуту. І так наприклад у 5 ч. з 31. січня читаємо цікаві вісті про львівські „контракти” (торги).

Решта вісток того часопису торкається різних торжеств, як напр. імянин цісаря Йосифа, цісареві Марії Тереси, опис коронації образу Богоматері, тощо.

Находимо також ряд вісток, що торкаються Придніпрянської України. Сюди відноситься в першу чергу дуже цікава записка про плавбу по Чорнім морі, про Дніпро, московську торгівлю й Запорожців. Ця стаття написана, якимсь московським дописувачем, який між іншим насвітлює своєрідно причини зруйнування Січі. Ось уривок:

„З Петербургу, 1. вересня.

„Продовження російської записки про плавбу по Чорному морі...

„Кількома відповідними зарядженнями можна відбудувати знамениту пристань біля твердині Петровская, недалеко від уста Берди на Азовському морі”. Море там дуже глибоке і там самим вітром

В 1785. році нема знову ніякої газети у Львові, але вже з початком 1786. року жінка львівського друкаря Піллера видає аж дві газети — німецьку й польську. В 1787. році польська газета припиняється, а виходить лише німецька, що існує цілих 10 літ аж до кінця 1795. року. Це „Лемберг Вехентліхе Анцайген” („Львівські Тижневі Вісті”). Це була газета чисто інформаційна.

Від вересня 1792 року почав виходити у Львові з малими перервами „Дзеннік патріотичних політикуф”. Зразу виходив як тижневик, а від квітня 1794. року як щоденник. Це був перший взагалі щоденник не тільки в Галичині, але й у цілій Україні. „Дзеннік”, що був під кожним оглядом польською газетою, видавав і редагував... визначний пізніше український діяч і патріот о. Михайло Гарасевич.

З початком 1795. року появляється у Львові перший улюстрований літературно-науковий місячник п. н. „Збюр Пісм Цекавих, служонци до познання ружних народуф і краюф, виенти з Дзеннікуф і інних дзел періодичних”.

З початком 19. століття появляються у Львові вже й фахові часописи, як напр. „Мілітеріше Цайтшріфт”, тобто „Військовий часопис” і правничі річники. Щойно в 1811. році виходить уперше „Газета Львовска”, що від того року виходить безпереривно до упадку польського панування над Львовом. Це найстарша газета на наших землях.

Преса на Великій Україні.

Велика Україна довго не мала власної преси. Перша газета появляється в Харкові, що був тоді одиноким університетським містом цілої Великої України.

В 1812. році появляється в Харкові тижневик „Харковскій Єженедельнік”, що був дуже тісно звязаний з тим першим університетом Великої України. „Єженедельнік” був ніби органом місцевого життя Слобожанщини. Його інформаційний матеріал відзеркалює дуже виразно місцевий побут так, що цю газету, з огляду на її характер, можна би назвати першою українською газетою. Але тому, що він писаний московською мовою, уважають його лише першим часописом в Україні.

У 1816. році, тобто перед 12 роками, появляються в Харкові два часописи: „Український Вістник”, що одним з його редакторів був наш письменник Гр. Квітка Основяненко, і „Харьковскій Демокрит”. Головний зміст часопису — історія, географія, етнографія України. Пізнати рідний край та познайомити з ним читачів було змаганням і завданням усіх його редакторів і співробітників. Тут теж друкували свої твори Артемовський-Гулак і Григорій Квітка під псевдонімом Фамалей Повинухін.

можна переїздити через пролив Генікале. Цю твердиню збудовано підчас останньої війни.

Горішня частина Дніпра, особливо декотрі його допливи, достарчають знамениті шогли й дубове дерево, що надається до будування кораблів. Ці матеріяли можна сплавляти рікою і навіть через пороги. Недалеко звідти, трохи нижче, біля твердині Александровская, можнаб було будувати великі торговельні кораблі, в Кимбурні малиб певну пристань і разом з тим вигідний склад для тих товарів, що їх вивантажать.

„Взагалі Дніпро і багато його допливів дуже надаються до плавби на плоских баркасах. Пороги, що знаходяться на їх шляху, примушують робити частину дороги з крамом, біля 70 верст, суходолом; але нічого легшого, як іти вигідною дорогою. Її Імператорська Величність, що сприяє торгівлі в цім краю, щоб зробити шлях безпечним, перенесла старовинних запорізьких козаків куди інде, бо вони могли шкодити плавбі”...

Дальше находимо тут вісти про займенування графа Румянцева київським генерал-губернатором:

„Фельдмаршал граф Румянцев, що вже обіймав Генеральне Губернаторство України, обняв такеж становище на Київщині, з якого уступив генерал Воейков, що залишає службу”.

Друга вістка торкається про того самого Румянцева, що переніс свою резиденцію до Києва:

„Граф Румянцев, якого передше призначено генерал-губернатором Малоросії, буде резидувати в Києві. Тому він наказав всі колеї й канцелярії, що досі находилися в Глухові, перенести до Києва, аби ця столицю підняти до повного розквіту”.

Цю першу львівську газету видавав якийсь Осуді. Мусів це бути якийсь особливо рухливий чолов'яга, бо вже в 1773 році запропонував австрійському урядові заснувати у Львові „Академію мистецтва й ремесла”. Уряд проекту не прийняв, а Осуді зараз на другий рік прохає дозволу від імени якогось львівського „Гезельшафту”, видавати в Галичині часопис і інформаційний листок. На це дістав дозвіл аж з кінцем 1775. році, а 1. січня 1776. року зачала саме виходити „GAZETTE DE LEOPOL”, але прожила вона ледви один рік.

Такий був початок. Від цього часу преса на наших землях появляється постійно з малими перервами. Головнож у Галичині, у Львові. Львів аж до 1812. року був самотнім на всю Україну містом, де раз-у-раз появлялися часописи. Львів випередив інші українські міста на 35 літ.

Друга газета на території України.

Колиж перестала виходити „GAZETTE DE LEOPOL”, Львів був шість років без газети. Щойно в 1783 році львівський німець Франц Шіц починає видавати у Львові новий часопис, тижневик у польській мові п. н. „Пісмо Ув'ядаміяйонце Галіції”. В 1784 році ця Газета змінює назву на „Львовске пісмо Ув'ядаміяйонце”, що появляється до кінця тогож року (1784).

„Харківський Демокрит” — сатиричний місячник, виходив усього один рік. В ньому також писав Артемовський свої вірші. Недовго пізніше, бо 1817. року харківський університет видає під редакцією Вербицького тижневик „Харковскія Известія”, що виходив до 1822. року, а проф. Пільгер „Українського Домовода”. Тоді також появилися в Харкові „Труди Общества Наук”, щось на зразок наших Записків Наукового Товариства ім. Шевченка.

Все це часописи писані московською мовою, але своїм змістом та редакційним складом вони чисто українські часописи.

Потім, в 1824. році, виходить у Харкові „Український Журнал”, що його редактором був зразу Артемовський, а опісля Склабовський. „Український Журнал” мав славу кращого провінціального журналу. Виходив до 1826. року.

За Харковом іде Одеса. Тут, в 1820. році виходить один часопис у французькій мові, а від 1821. р. у московській: „Вестник Южной Росии”.

Щоденник появляється в Одесі аж 1828. року і має назву „Одеський Вістник”. Виходив 56 років (до 1892). Це перший щоденник у Великій Україні.

100 ЛІТ ПЕРШОЇ ГАЗЕТИ В КИЄВІ.

Щойно опісля приходить черга на Київ, що дже запізнився видавати газету. Аж в 1835. році появляється в Києві газета „Київскія Объявленія”, а два роки пізніше виходять тут ще „Воскресное чтение”.

В 1838. році московський уряд видав наказ видавати в губерніях т. зв. „Губернскія Ведомості”. Тоді саме стали у Великій Україні виходити „Гебернскія Відомости” — Волинські, Катеринославські, Київські, Подільські, Полтавські, Харківські і ін. Вони виходили аж до 1917. року.

Повертаючись до західних земель, згадаємо, що Львів відіграв особливу роль в історії преси на наших землях. Від 1812—1848 рр. Львів є самотнім містом наших західних земель, що мало власну пресу.

Не будемо згадувати про різні „Газети Львовске”, „Дзєннікі Народове”, „Ради Народове” і інші, де співробітниками було чимало спольщених і неспольщених Українців. В даному випадку польська преса нас менше цікавить, зате цікаво, як прийшло в нас до появи першої взагалі української газети.

Перша газета в українській мові.

Думка видавати газету в українській мові, не давала звесь час спокою Маркіянові Шашкевичеві ще в 1832. році. Він і робив довго всякі заходи в тому напрямі, але даремно. Був час, що австрійський уряд задумував видавати у Відні

український літературний журнал в українській народній мові, але латинкою. Та на задумі скінчилося.

Перший український національний часопис в рідній мові у Львові й у всій Україні появився 15. травня 1848. року. Це була: „Зоря Галицька”.

Як вона повстала й чого вона хотіла, пояснить нам. відозва, поміщена в її першому числі. Ось вона:

Братя Русини!

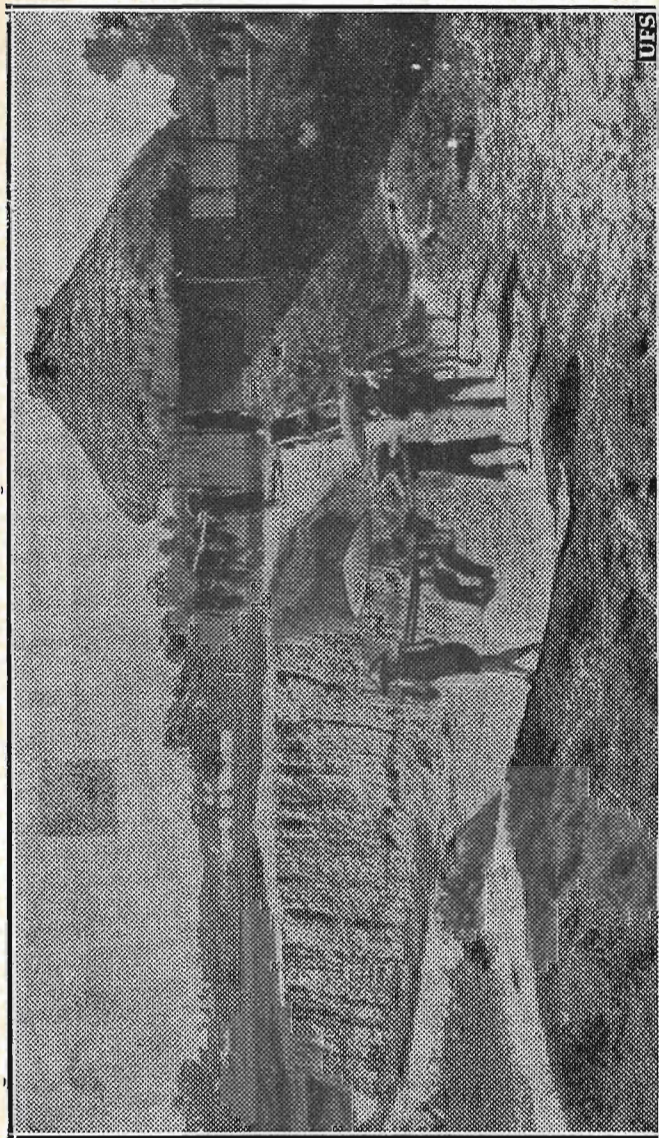
...І всі європейські народи від давна пожиткують з rozmaїтих письм часових; тільки наш нарід руский на землі Галицькій, котрий так тяженько підупав, до того часу не міг ся на письмо часове здобути. Єще від осени ту ві Львові мужі світлі, нарід свій руский шире люблящий і его щасливість на сердци мающій, особливе Інститут Ставропігійанській (Брацтво Церкви Успенія Пресвятої Діви Богородиці ілі Волоскої церкви), котрий від давна в справі рускій покладав заслуги, зачали старатися і подали о тое, аби для пожитку нашого народу письмо часове вілно нам було видавати, що і Декретом губерніяльного предсідательства з дня 16. марця того року зізволено зістало. Але тим часом змінився наш стан політичний, подали нам Найясніший Наш цісар конституцію і волнії свободи; тепер уже і наш нарід іншим житем жити повинен і жити мусить; тепер єму, як і кождому вільному народови тим більшої освіти потреба, і без письма часового уже ся обійти не може. Зо широй любови і прихильности до народу нашого зібрало ся ту ві Львові десять нас добрих Русинів так з духовного як і зо свіцького стану і тії освідчили, що своєв працев письмо часове руске засилати будуть...

„І в тім письмі будемо милому нашому народови подавати тое, що Русина, яко чоловіка, Русина і члена краю обходити може. Буде в нем уміщено, що Рада Народна Руска для просвіщенія і добра свого народу урадила і учинила; будуть в нем розправи і розговори о житю нашим народнім і політичнім (о справах краю нашого), о нашім народі, его історії, его язичі, релігії, обичаях, житю домовім... будемо вам вказувати дорогу, котров і як в новім житю конституційнім поступатит маєте, аби собі чим не зашкодити, але і якнайбільші узискати користи, котрії з конституції випливають”.

„Также в нашім господарстві звиклисьте були так поступати, як ваші Тати і Діди поступали; а то незавше було добре...; у других народів поступила вище освіта і свобода, поступило і господарство, з ним і заможність. То все, що уже у нас або у других народів в господарстві за добре досвідчено, що доброго відкрито, що і для піднесенія вашого господарства, вашого доброго биту і вашой заможности причинитися може, буде тое письмо наше в собі замикати...” і т. д.

Всіх чисел „Зорі” вийшло 33. Останнє число появилося 9. квітня 1857. року. За весь час свого існування „Зоря” зміняла кілька разів свій напрямок, відповідно до політичних поглядів редактора. Якщо редактором ставав москвофіл (Гушалевич, Дідицький), то й „Зоря” звертається в ту сторону, — й навпаки. Спочатку „Зоря” була політичною газетою, а згодом (від 1852. р.) літературно-забавово-господарською.

Крім „Зорі Галицької”, що була органом головної Руської Ради, виходив у Львові ще писаний латинкою і гражданкою „Дневник Русскій”, орган „Собору Руського”, політичного товариства, заснованого спольщеними українцями, щоби протиставитись змаганням Головної Руської Ради.

КОЛИ НЕМА ДОРІГ. Знаючи, що дорога є важною передумовою успішної акції великої модерної армії, китайці стараються нищити дороги перед наступаючими японськими військами. Через це японці не можуть підвозити ні повзів ні великих гармат. На світліні сценка недалеко від китайського міста Чангша, де подорожні мусять цілі милі або бити пішком або, коли їх на це стати, дати себе нести носіям.

Пізніше появляються у Львові такі часописи, як „Галичो-Русскій Вістник” під редакцією Миколи Устияновича, „Новини” (політична газета Гушалевича), „Пчола”, перший український періодичний літературно-науковий журнал у Галичині й взагалі в усій Україні, та інші, що їх субвенціонував, нарівні з деякими польськими газетами австрійський уряд.

Перша українська газета на Великій Україні в українській мові.

Третій, скажімо, — період розвитку преси у Великій Україні починається з повної волі друку в Росії, цебто від 1905. року.

Українська преса східно-українських земель на провесні московської революції, розпочала свій буйний зріст та розцвіт, але без практики життєвої боротьби, без широко організованих мас. Вслід за цим, не здобувши позицій серед читаючого громадянства, тяжко було утворити багату пресу без фінансової підтримки, тимбільше, що уряд всіма силами намагався задушити, припинити перші її початки. Та боротьба велась уперто з великою самовідданістю та матеріальними жертвами окремих гуртів, а то й осіб.

Першою українською газетою в цьому періоді, як взагалі першою газетою на східно-українських землях писаною в українській мові є тижневик „Хлібороб”, що його перше число показалося 12. грудня 1905. року. „Хлібороба” видавав гурт свідомих громадян у Лубнах на Полтавщині, під керівництвом братів Шеметів. На жаль, „Хлібороба” вийшло тільки 5 чисел, причому 4. було skonфісковане. На 5. числі газету заборонено видавати.

Цікаво буде приглянутися, як ця газета виглядала, коли видалася царському урядові аж так небезпечною.

На першій зараз сторінці поміщений царський маніфест з 3. грудня 1905. року, де цар удає великого приятеля селян, та хотів би для них Бог-зна якого добра та щастя:

ЦАРСЬКИЙ МАНІФЕСТ

від 3-го грудня (ноября).

„Ознаймуємо усім нашим підданцям вірним. Тута велика сповняє серце Наше, бо і по селах, по деяких повітах почали вже бунтуватись селяне, чинючи надси́льства по економиях панських. Ніяке свавілля й надси́льство терпіти не можна, і через те наказано начальствам від Нас настановленим військовим і не військовим, аби вони усіма способами упереджали та зупиняли ті непорядки, караючи винуватих. Ми не можемо забути потре́б селянських, бо вони дорогі сердцеві Нашому. Отже наси́льства і злочинства не допоможуть селянам жити краще. Але за те вони можуть багато нашкодити краєві рідному. Тільки мирними та законними способами можна покращати життя селянське, Ми розураз най-більше про те дбали, щоб полегшити становище селян.

Останніми часами Ми загадали позбирати та подати Нам відомости, якими саме способами можна зараз допомогти селянству. Роздивившись

Ще в томуж таки (1905) році виходила в Києві щоденна газета „Громадська Думка“, а в Полтаві вийшло одне число тижневика „Рідний Край“.

Оце й усе, що дали великі зусилля почавши з досвідку революції, аж до кінця року. Причиною того малого успіху було те, що урядовий гніт дуже міцно придушував українське друковане слово, не дивлячись на всі т. зв. революційні вольності...

Рік 1906. є роком упертої боротьби за існування й розвиток української преси на наших східних землях та роком повільного розвитку преси на західних. Ця боротьба ведеться зі все більшим успіхом. Забороняють якусь газету чи журнал, — на його місце виростає під іншою назвою другий; міняються назви, редактори, видавці, зовнішня форма, але поступ творчости не зупиняється. Розвиток преси йде далі й вона охоплює все нові міста, території, організує й скупчує біля себе молоду сімю працівників на літературній, політичній та громадській ниві, росте, врешті поволі завойовує читача, стаючи разом з тим необхідною потребою для громадянства”.

І тому, без огляду на репресії, виходило в 1906. році — 23 пресові оргаяни на Великій Україні, з чого 9 було припинено, а частину мусіла під натиском великих кар (200—300 рублів), закритися.

Реакція йшла переможно своїм шляхом. Те, що на початку революції було можливе й легальне, — через пів року ставало вже протидержавним. Так було до 1914. року. В 1914. році розпочався новий наступ на українську пресу, що був негірший від обох попередніх з 1863. і 1876. рр. Від 1914. до 1917. українське друковане слово було заборонене, а культурно-національне життя придушене.

Перед початком війни вся преса українською мовою нараховувала 42 назви: у Великій Україні 16, в Галичині та Буковині 16, а поза нашими етнографічними межами — 10.

З початком війни московський уряд заводить військову цензуру, а разом з тим заборону українського друкованого слова. Тоді замовкає вся українська преса на східно-українських землях. Щойно в 1917. році починається п'ятий період розвитку української преси. В 1919. році було в Україні 154 часописів і 39 журналів.

Думала, що то він...

Жінка до чоловіка, що вернувся з відпочинку над морем: Дякувати Богу, що ти вернувся живим та здоровим, а то я вичитала, що там якийсь божевільний кинувся зі скелі в море, та завжди мала на думці, що то ти.

добре, Ми постановили: 1) скинути з 1. січня 1906. р. половину викупних платежів з крестян, бувших панських, державних (государственных) і удільних, а з 1. січня 1907. року зовсім тих платежів не брати ніколи; 2) дати можливість Селянському Банкові більше і краще допомагати, щоб малоземельні селяни мали спромогу більше купувати собі землю у земельних властителів, а для цього побільшати кошти (капітали) Банку і завести такі правила, щоб у Селянському Банку легше було позичати. Щоб усе це було виконане, видали ми особливий наказ. Віримо, що потім спільною працею Нашою і кращих виборних людей російської землі, які повинні бути вільно обібрані і селянами нарівні з другими підданими Нашими, пошастить задовольнити і на далі потреби селянські без ніякої шкоди для інших властителів.

Сподіваємося, що дороге задля Нашого серця селянство, пильнуючи християнської заповіді добра та любови, почує Царський поклик Наш, дбатиме про мир та спокій і не зачіпатиме законних прав других людей”.

Даний у Царському Селі, грудня у 3-й день. Року Божого 1905. Царюванняж Нашого літа одинадцятого.

На правдивому, власною Його Царського Величества рукою, підписано.
„Николай”.

Зміст цього першого числа дуже цікавий. Побіч наведеного маніфесту знаходимо дуже цікаву статтю про „громадські волнності”, де автор підкреслює також важне значіння народньої преси:

„Український нарід з давніх давен уважав, що без волі слова й друкування не може бути ані науки ані освіти.

Через те колись на Україні вільне було кожному обговорювати усякі громадські та й політичні діла, а також вільне було мовою українською друкувати усякі книги чи про віру, чи про науку чи про політику. Ніхто нікому того не забороняв, ніяких перешкод не робив.

Отже так було олись давно.

А ось вже мало не двісті літ як панує у нас на Україні зовсім інший лад, інші закони, інші звичаї.

Ще року 1720 виданий був перший наказ проти української мови. Видав його цар Петро I. А писалося в тому наказі те, щоб начальство пильно дивилося, аби по друкарнях, які були тоді на Україні, ніяким побитом не друкувалося ніяких книжок українською мовою; щоб у книжках друкованих на Україні була така сама мова, як і у тих, що друковані у Москві, щоб, одно слово, ніякої різниці між ними не було.

Як буває іноді мороз на весні побе цвіт на дереві, так отой наказ приголомшив був українську науку і просвіту народню на Україні.

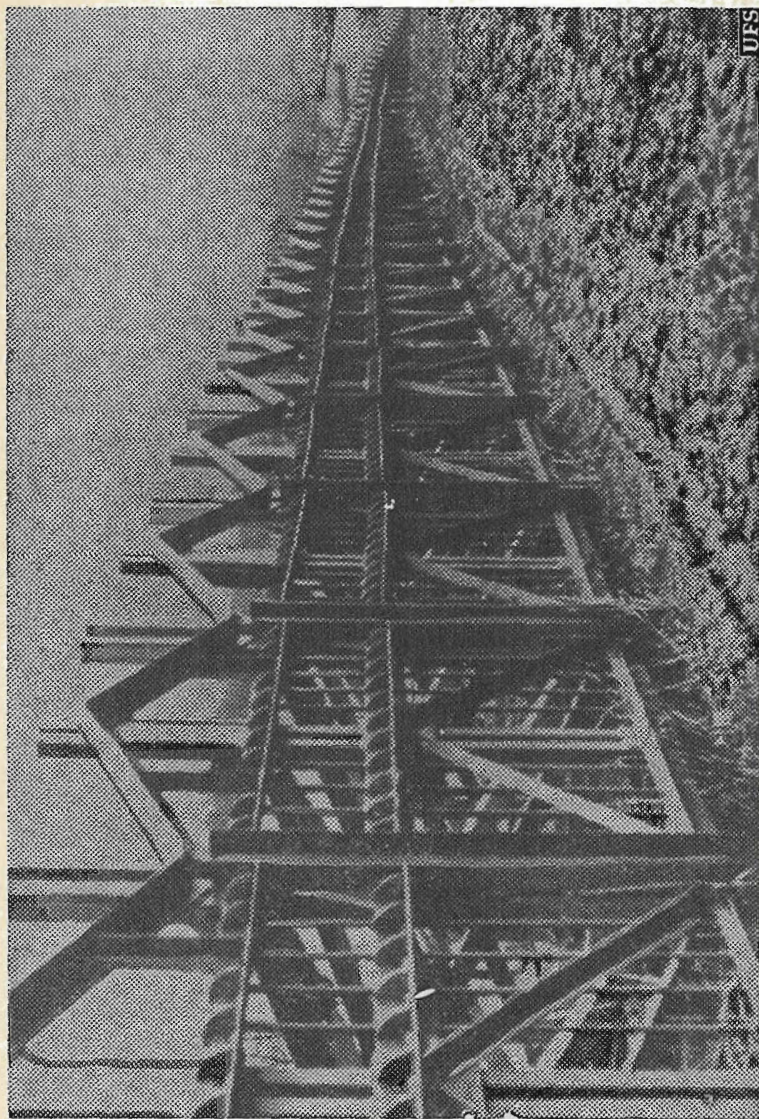
Морок та темрява почали з того часу обгортати народ наш український, а разом з тим занепадати почав економічний добробут його.

Так тяглося мало не півтораєста літ...

Аж ось надійшли були так звані шостидесяті роки. Зворушилося усе після кримської війни. Зкасоване було ненависне кріпацтво. Прихильники народні по усій Росії почали дбати про народню просвіту, зявлялося багатько усяких газет на російській мові. Підняли були трохи голову й Українці. Почали й вони заходитись біля свого рідного письменства, та просвіти народньої...”

Дальше знаходимо в числі інформаційну статтю про виборче право і ріжні вістки, як на пр. з Одеси, Петербургу, з Польщі, з Києва, з Галичини (говориться про галицьке політичне життя) і т. п.

Не менш цікаві були й дальші числа, в яких редактори бажали подавати своїм читачам найважливіші відомості з усіх ділянок життя.

УРС

НОВИЙ КИТАЙСЬКИЙ МУР. Китайський муром називається справжня велика мурована стіна, що її вважають найбільшою оборонною будівлею людської історії. Виставили її китайські царі між власним Китаєм і Монголією в третьому столітті перед Христом для оборони проти нападів татар. Коли на китайські престолі засів цар з роду Манчжун, цей мур значав як військова оборона, а став служити лише як миттова границя. Мав він заввишки 22 стопи висоти, 20 стопи товщини і тягнеться понад 1,500 миль. Очевидно проти модерної артилерії така стіна не може вдержатися й тому в модерній війні проти Японії вживають уже нових заборон, з заліза й цементу. — Подібним китайський муром оточила себе й Бельгія для охорони перед нападом з боку Німеччини. Є це рухомі сталеві брами на колісцях. Мають вони спеціальну місію — охороняти перед нападом новиз.

ПРАВИЛА ПРО ПРАЦЮ МАЛОЛІТКІВ

У 1938 р. ухвалив конгрес закон "FAIR LABOR STANDARDS ACT" себто „закон про слушні мірила праці”, котрий між іншим нормує працю малолітніх осіб.

Закон цей установив різні кари за порушення цих постанов, а передовсім заборонив пересилати з одного стейту в інші товари, при виробі котрих поломано цей закон.

До нагляду над виконанням закону уповноважено Дитяче Бюро при Федеральнім Департаменті Праці в Вашингтоні.

Закон установив як основний вік для праці в промислі 16 літ.

Діти в віці 14 і 15 літ мають право працювати для своїх родичів або при таких роботах, що не загрожують їх здоров'ю, їх ходженні до школи й їх добробуту. Чи в даному випадку якась робота сповняє ці вимоги, про це має рішати Дитяче Бюро.

Діти в віці 16 і 17 літ не мають права працювати при тих роботах, що є спеціально шкідливі для їх здоров'я або добробуту.

Ці постанови відносяться, як сказано лише до промислів, які виробляють товари для міжстейтової торгівлі. Вони не відносяться до тих промислів, що вирабляють товари для збуту в тому самому стейті. В тих промислах працюючі діти не мають правової охорони федерального закону.

Обов'язують у таких випадках закони стейтів, і деякі стейти мають відповідні закони про дитячу працю. І так наприклад у 10 стейтах, між котрими є Конетикот, Нью Йорк, Пенсилвенія, Огайо й Вискансин, обмежують працю дітей в фабриках і крамницях до 16 літ; себто лише дитина, що скінчила цей вік, може працювати в фабриці або крамниці. У Каліфорнії, Мейн, Мішіген і Тексас мінімальний вік дитячої праці 15 літ, а в 38 інших стейтах 14 літ.

Клопоти, що виходять з такої різнородности законів про цю саму справу, старалися зарадити ухваленням одного федерального закону, одначе для цього, як показалося, треба відповідного уповноваження про зміну конституції. Таку ухвалу про зміну конституції вже перевели в себе близько трицять стейтів. Як за нею заявиться 36 стейтів, то зміна буде ратифікована.

Згідно зо своїм уповноваженням Дитяче Бюро в Вашингтоні видало регулямін про мірила праці для дітей у віці від 14. до 16. року життя.

У промислах, що вирабляють товари для міжстейтової торгівлі, такі діти мають право працювати під такими умовами:

1) вони можуть працювати найбільше 40 годин у тиждень, коли школа не має науки, й найбільше як 18 годин, коли є наука;

2) на день такі малолітні мають право працювати не більше ніж три години, як в школі йде наука, і не більше як 8 годин, коли нема науки;

3) працюючі малолітні особи мають постаратися за свідомість свого віку;

4) Малолітні в віці 14. до 16. року не мають права найматися до фабрик, копалень, або таких промислів, в котрих уживається апаратів до підймання тягарів або машин, що женуть силою. Їм не вільно керувати моторовими возами ані служити на них помішниками. Коли малолітків уживається до продажу часописів, їх не вільно наймати перед 7. годиною рано, або по 7 годині вечором.

ЩО КОШТУЄ ЖИТТЯ НА СЕЛІ.

Кільканайцять місяців тому Бюро Рільничої Господарки в Вашингтоні на спілку з Радою Суспільного Забезпечення зробило розслід над цим власне литанням.

Показалося з того розсліду передовсім, що між ріжними околицями Америки панує під тим оглядом величезна різниця. Як це сказано рахунковим способом, вагання в коштах виносить 31 процент, себто таке саме життя, яке в одній околиці коштує 100 доларів, в іншій околиці коштує 131 доларів.

При обчисленні життєвих коштів брано під увагу ціни, які фермери платять за їду, одіж, мешкання й перевіз. При обчисленні коштів мешкання брано під увагу кошти будови й кошти обставлення, як також кошта на удержання мешкання. При обчисленні коштів перевозу брано під увагу ціни автомобілів, топливо й кошти удержання.

Найвищі ціни платили фермері на своє удержання в так званих далеких західних стейтах; найвищі ціни в цій окрузі плачено в стейтах Невада, Каліфорнія й Монтана. Найнижчі ціни найдено в стейтах, що ростягаються на схід від стейту Аркензасу й Місісіпі до побережа Атлантику й в стейті Кентокі.

Коли прийшло до розгляду причин таких вагань у коштах удержання, то наведено преріжні причини. Найважлишою причиною вважається вагання в якості закуплених товарів. У південно-східній частині Америки приходи родини найнижчі в цілій Америці; через те люди мусять купувати найгірші товари. Північна околиця вимагає закупу грубої й теплої одежі на зиму. З огляду на те, що багато засобів живности спроваджується до „далеких західних” стейтів з далека, ціна засобів життя висока, бо багато коштів іде на перевіз.

САМІ СЕБЕ НЕ ЗНАЮТЬ І САМІ СЕБЕ НЕ ЛЮБЛЯТЬ...

Якто? — питаєте, і такі ще люди-дивогляди є на світі?

А так, відповідаємо. Таких ще дуже багато, а вже найбільше їх (без ніякої образи сказавши) серед нашого народу.

От візьміть справи здоров'я! Якже багато людей ходить в цих справах блудними стежками, як мало розуміється на потребах гігієни й лікування людського організму, як мало знає своє тіло, які чудацькі погляди має на недуги та їх причини й майбутні наслідки, як легковажить собі початки не раз грізних недуг, як їх занедбує й оминає лікаря, аж доки не прийде критична хвиля!

Скільки ще в нас таких людей, що недуги й рани носить в собі, й на собі цілими місяцями, а то й роками і не піде до лікаря, хоч на початках ще можна успішно й дешевим коштом позбутися недуги й болю та врятувати здоров'я та життя.

А пізніше то вже коштує десять і сто разів стільки, людина далаб вже за здоров'я пів маєтку, або й увесь маєток — але ба! Тоді вже звичайно запізно!

Кошт лікування тоді великий, а успіх малий, або ніякий. Приходить каяття, але спізнене. Кається тоді людина, що радилася ворожбита, чи знахаря, а не доброго лікаря, але, що сталося раз, відстатися не може.

Часом хтось дістане сухіт, але думає, що це такий важкий кашель... Нераз шлунок нагибає якась важка недуга, боляк, чи рак, але людина сподіється перебути це без помічі лікаря.

Люди часто не видадуть цента на своє здоров'я, хоч видають чималі гроші на тютюн, горівку і моду! Люди не зважають на якісь щоденні поживи і часто моряться недоїданням чи пісною їдою цілими літами, хоч на кращий харч моглиб собі дозволити. Скільки ще є таких, що для них чистота в хаті, чистота посуду, з якої їдять, охайність одягу, свіжість та чистоту повітря, яким дихають — це дрібниця. Не знають, що саме через таку нечистоту, напр. повітря чи посуду, дістанеться до їхніх легенів смертельний бактерій (заразок) сухіт!

Скільки ще таких випадків, що людина хоч важко хора, боїться як вогню шпитального лікування, хоч воно звичайно дає кращі висліди як лікування домашнє. Волю, каже не один такий — „скрепірувати” у власній хаті, хоч у шпиталі не дали би йому „скрепірувати!”

Ну, й скажіть, люди добрі, самі, чи не такі це одиниці, що „самі себе не знають і самі себе не люблять?”

З НАУКИ ПРО ЛЮДИНУ

Організм людини.

Людський організм має такий відсотковий склад: костей 16 відсотків, м'язів 42 відсотків, товщу 18 відсотків, крові 7 відсотків, залізної ткани 16.9 відсотків.

Людська голова має 77 м'язів.

Волос виростає за місяць на 6.8 до 13.2 міліметрів. Йод і бром зажиті доустно переходять до волосся. Людина у віці 18 до 26 літ продукує денно 0.20 гр. (неповна 4 „грейнс“) волосяної субстанції, літом і при частім стриженню ще більше.

Найгрубшим нервом організму є кульшовий нерв. Він такий грубий, як малий палець руки.

Праця серця.

Людське серце вдаряє 70 до 80 разів на мінуту, залежно від віку. У новородженої дитини серце бє 130 разів, з роками воно звільнює свою працю. В десятому році життя кількість ударів виносить коло 90, в 15. році — 78, до 50. року около 70, потім дещо підноситься (до 80).

Коли людина стоїть, живчик трохи швидший, як коли вона лежить. Фізична праця, посилене тиснення, припинання поживи, психічні зворушення прискіпають живчик. При голодуванні живчик повільнішає.

Обіг і склад крові.

Кількість крові в людському організмі хитається в межах около сім відсотків ваги тіла. В часі голодування кількість крові зменшується; товсті люди мають розмірно мало крові. Кров у жилах пливе пересічно зі швидкістю 8—10 ярдів на секунду. Це залежить у великій мірі від віддалення даної жили від серця і від її проміру.

Повний обіг крові триває у дорослої людини около 55 секунд.

В кубічному міліметрі крові знаходиться 4—5 мільонів червоних тілець крові; ця кількість зрештою хитається залежно від полу, фізіологічних станів і т. ін. В цілому організмі, що має коло 5 кварт крові, знаходиться таким чином кругло 25 біліонів червоних тілець. Білих тілець є нормально 5—10,000 в 1 кубічному міліметрі. Отже їх скількість хитається в широких межах. В лежачому положенні тіла їх більше, як в стоячому; ця різниця може доходити навіть до 100 відсотків. В більшості хоробових станів, особливо при ропіннях, кількість білих тілець збільшується. Їх кількість збільшується також у фізіологічних станах, як напр. підчас травлення.

Теплота організму.

Середня температура людини, зміряна під пахою, виносить 98° Фаренгайта, зміряна у відходовій кишці дещо вища.

Продовж дня температура хитається підносячися, при чому найбільшу висоту досягає між годинами 5. і 6. сполудня. Ніччю опадає і найнижча буває між годинами 2. і 6. рано. Середня температура буває більш-менш в три години після сніданку.

Температура шкіри залежна у великій мірі від зовнішніх умовин, підлягає теж значним хитанням. При середньо грубому одязі температура шкіри при температурі повітря 60 ступ. виносить 90 ступ., при температурі повітря 90—96 ступнів. Кінець носа і незакриті вуха мають теплоту ледви 75°.

При тому варто знати, що шкіра, яка знаходиться над м'язами, тепліша від шкіри над кістками. Старики мають нижчу температуру шкіри. Температура крові у правій частині серця вища дещо, ніж у лівій, мабуть тому, що ліва частина дістає кров дещо прохолоду в легенях.

Віддихання.

Кількість віддихів виносить у дорослої людини 12 до 24 на мінуту. Пересічно чотири удари живчика припадають на один віддих. Найповільніше віддихає людина в лежачому положенні, найшвидше в стоячому. Розмірно найшвидше віддихають діти, найповільніше люди в 30. році життя. До 8. року життя віддихають хлопці швидше як дівчата; по 15. році життя приходить зміна; жінки віддихають багато швидше, як чоловіки.

В одній хвилині пересічно втягає людина 5—7 кварт повітря, тобто за одним віддихом пів кварти. При праці м'язів та кількість збільшується і може дійти навіть до 30—40 кварт. На добу приймає людина кругло 500 кварт кисня, віддає кругло 420 кварт двоокису вугля.

Процес відживлювання.

Людський організм потребує впродовж доби поживи, на яку складається около 100 грамів білка, 500 гр. вуглеводнів, 60 гр. товщів, 2800 гр. води. Коли додати до того неорганічні солі і вітаміни, то все разом (при середній праці) має мати вартість около 3000 калорій.

Поживу, відповідно розпущену і розложену на найпростіші складники через ферменти кормового проводу, вглитає слизова болонка, яка вистелює цілий кормовий провід. Слизова болонка шлунок не має тієї спромоги вглитання; шлунок вглитає тільки солі і цукор розпущений у воді, під час коли самої води шлунок зовсім не вглитає. Окрім того слизова болонка шлунок вглитає алкоголь і речовини роз-

пущені в алькоголю. Білка ані товщів слизова болона шлунка не вглитає.

Головну роль вглитання поживи виконує тонка кишка, що має вибуялу в виді мичок слизову болону, наслідком чого її поверхня значно збільшена. Натомість слизова болона устної ями і пролику у присвоюванні поживи не відграє ніякої ролі, з винятком деяких трутин, як напр. ціянкалі, які вглитає вже слизова болона устної ями.

Шлунок натще має тільки трохи плину і газів, зрештою стіни шлунка притягають до себе. Містота шлунка виносить 1—2 кварт.

Тонка кишка довга коло 16 стіп. Вона в околиці правого бедра кінчиться бо входить до грубої кишки. Довгота грубої кишки виносить около 4 стопи. В цілості довгота кормового проводу разом з проликом і відходовою кишкою виносить около 23 стопи.

Пожива перебуває у кормовому проводі 15 до 25 годин. З того 5 до 7 годин перебуває у тонкій кишці, а 10 до 20 годин у грубій. Що торкається часу, який пожива перебуває в шлунку, то він неоднаковий, бо залежить першза все від роду поживи. І так напр. булка з чаєм вже по двох годинах залишає шлунок, коли тимчасом штука мяса з бараболею і буліоном пробуває в шлунку до 7 годин. Правдоподібно лежання на лівому боці після прийняття поживи значно опізнює випорожнення шлунка.

Як виказали досліди проміннями Рентгена, найдовше перебуває пожива в грубій кишці і то в її початковій частині.

Кал твориться в грубій кишці у віддалі більш-менш 1 ярда від відходового отвору. Кал має в собі останки нестравленої поживи, невеличку кількість субстанцій, які виділила слизова болона кінцевої частини грубої кишки, а велика його частина, бо одна третя — це вбиті бактерії; бактерії знаходяться у великій кількості в кормовому проводі, де допомагаючи у травленні, віддають великі послуги; це бактерії нехороботворчі. Отже ці бактерії, скінчивши свій ферментаційний процес у грубій кишці, гинуть і відходять масово з організму.

Присвоювання деяких продуктів.

Горілка — пів години, риж — 1 пів год., молоко, яйця, булки — 2 пів год., біфстейк, печена бараболя — 3 пів год., теляча печеня — 4 год., волове мясо — 5 пів год., печена качка — 6 пів год., сардинки в оліві — 8 годин.

ВАГА ТІЛА Й ДОВГОВІЧНІСТЬ

На основі розслідувань серед асекурованих людей стверджено зв'язок між вагою тіла й смертністю.

Серед низьких людей (що мають висоти нижче 5 стіп 7 цалів) зріст ваги на 20 процентів у віці між 40. і 44. роком життя означає зріст смертності на 30 процентів понад нормальну. Зріст ваги в цих людей на 40 процентів означає зріст смертності на 80 процентів.

Серед високих людей (що мають понад 5 стіп 10 цалів висоти) зв'язок між вагою й смертністю ще замітніший: коли така людина в віці від 40. до 44. року набере 20 процентів своєї ваги, шанси смертності в неї зростуть на 40 процентів понад нормальну.

З другого боку, недовага представляє зовсім інший образ. Якщо вона не є завелика, то назагал недовага є корисна для смертності. Лише серед високих людей у перші роки дозрілого віку є зменшення ваги небезпечне.

Серед людей, що мають понад 5 стіп 10 цалів висоти й важуть 20 процентів менше, ніж пересічна вага їх віку, виказують смертність на 30 процентів вищу, від пересічної смертності їх віку. Та повище 40. року життя низька вага стає виразно догідною, бо якраз серед високих, а легких людей смертність є найнижча.

Розсліди показують, що ці люди, які мають вагу на 10 до 20 процентів нижчу від пересічної ваги свого віку, мають найкращі шанси життя з виїмком високих людей у вчасному дозрілому віці.

Ведучи далі розпит за найкращу вагу або найкращу будову тіла, на скільки про це вказують асекураційні рекорди, то найменшу смертність серед людей понижче 30. року життя виказують ті, що мають вагу, дещо вищу від пересічної; найкращі шанси життя мають ті, що важать у віці від 20. до 24. року життя коло 10 фунтів понад пересічну вагу. В людей понад 30. роком життя найнижча смертність є серед осіб, що важать дещо менше, ніж пересічна вага.

У віці понад 50 років найкращою вагою є вага, нижча 30 до 40 фунтів від пересічної ваги даного віку.

Між людьми більшої ваги треба ще зробити ріжницю між людьми, що мають грудну клітку великої поємности, та людьми, що мають вузькі груди. Перші мають кращі шанси життя, ніж другі.

Багато людей думає, що найкраща вага це пересічна вага, яку часто подається на публичних вагах. З цього робиться звичайно висновок, що з віком вага повинна збільшатися. Медичні розсліди показали, що ці два висновки є помилкові.

Уряд Публичного Зоровля зробив у 1933. році цікаві розсліди з 3,000 людьми з виразною недовогаю або виразною перевагою. Показалося, що перші часто хоріють на сухоти, а другі на серце й виділинові органи.

Ці розсліди піддавали би думку, що людина повинна би з поступом віку обмежати свою поживу й робити деякі відповідні до свого віку виправи, щоби не допускати до псуття органів кровоносних і виділюючих.

АПЕТИТ НА МЯСО

Залізниця „Канадіен Песифик” видала недавно цікавий бюлетин, в котрім порівняла споживання мяса в різних краях.

За урядовими обчисленнями Бритійської Імперії найбільше мяса їдять люди в Новій Зеландії, Австралії й Аргентині. В Аргентині їдять переважно воловину, а в двох перших краях воловину й ягнятину. На кожну людину в цих краях припадає річно понад 200 фунтів мяса.

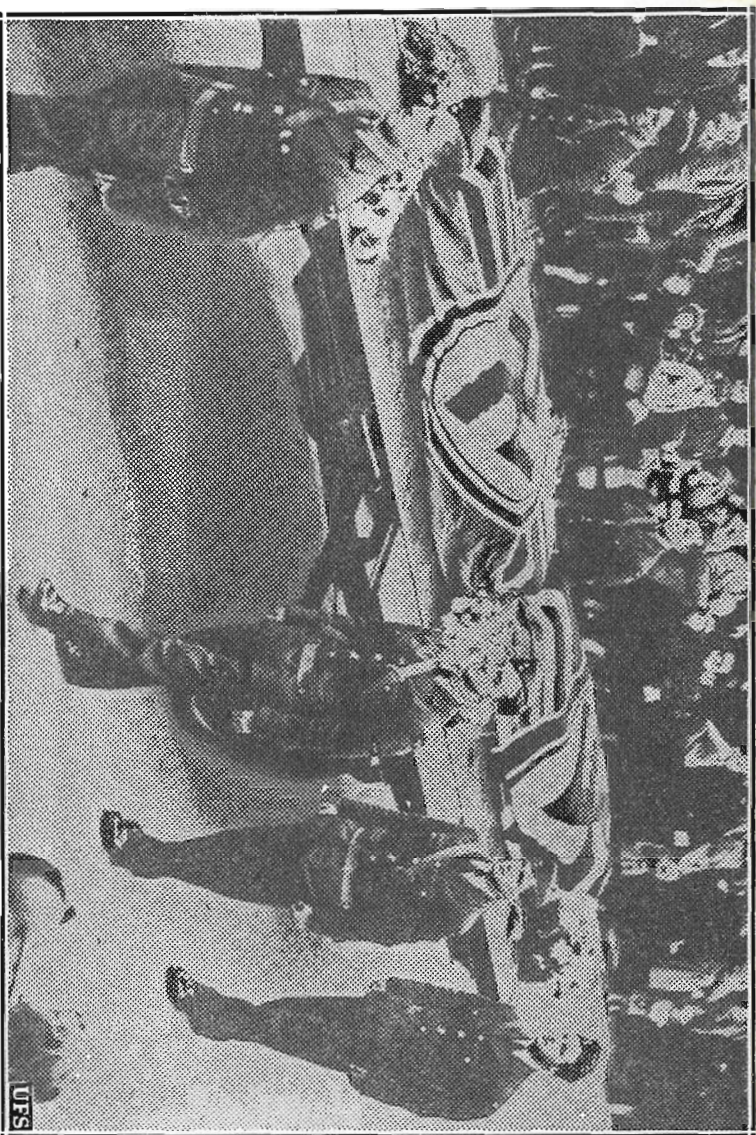
У Канаді, Злучених Державах і Великій Британії споживання мяса виносить річно на кожну особу коло 140 фунтів. З того в Канаді й Злучених Державах на велповину припадає коло половини, а друга половина на воловину; лише в Англії кожна людина зїдає пересічно на рік коло 30 фунтів ягнятину, 45 фунтів свинини й 65 фунтів воловини.

Европейські краї назагал зїдають мяса багато менче. Німеччина їсть більше свинини ніж воловини; Франція більше воловини, ніж свинини. Ні одна з них не споживає багато ягнятину, котра є улюбленим мясом у балканських і азійських краях. Німеччина споживає коло 110 фунтів мяса на особу, Франція коло 90. Щодо споживання свинини, то поза Німеччиною, де кожна людина споживає річно коло 76 фунтів свинини, і Францією, де кожна людина споживає річно пересічно 36 фунтів свинини, йде Данія, де кожна людина споживає річно 69 фунтів свинини (в що вчисляється вже шинку й „бакони”).

Не його вина.

Форман до мурина: Чого ти нині прийшов так пізно до роботи?

Мурин: Не моя в тому вина, бо рано я поглянув в дзеркало і себе не побачив, то подумав, що я вже певно пішов до роботи. Доперва пізніше я завважив, що дзеркало випало з рамців. І зараз побіг до роботи.

ВІДВАЖНОМУ ВОРОГОВІ. Кожний справді відважний чоловік признає відвагу в своїм противнику. Тому в теперішній війні можна бачити кілька примірів віддавання почесей відважним противникам, живим і мертвим. На картині: парадний похорон двох німецьких летунів в Англії. Почесну сторожу становлять англійські летуни.

КОЛОМИЙКИ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

Сидить дідо на лавици, а баба під цівков,
Коби ни ти, старий діду, ще бим була дівков.

Ей віночку зелененький, вірном тя носила,
Щиро Богу ся молила, абим тя лишила.

Оженися, не журися, будеш газдувати,
Жона буде свині пасти, а ти завертати.

Ей ти душко солоденька, солодятко мое,
Не йди, не йди на ярмарок, підемо обое.
Та підемо на ярмарок та на ярмарочки,
Куплю любці пацьорочки, а собі звоночки.

Михайлику, Михайлику, три золоті пера,
Не йди, не йди в Америку, казалам ти вчера
Ой казала, ой казала, тай наказувала,
Богдай тота Америка, богдай ся зарвала.

Ой прийшов я до Анночки, так як до газдині,
Вона мене виправила спати межи свині.

На Іванділь зіля брала, на Петра ся мила,
Та як пішла я на танець — всьом перед водила!

Ой Василю сиди в билю, я буду в бодячу,
А хоть в ночі, хоть у днину, я тебе побачу.

Ой дубе мій зелененький, як впадеш та гниєш,
Напиши ми мій миленький, як без мене жиєш
Напиши ми мій лименький на біле папіря,
Щобим мала що читати, як прийде неділя.

Ой дубе мій, каже дубе, та дубе, дубику,
Та нераз ня поганьбили за тя легінику.
Ой нераз ня поганьбили, ще хотіли бити,
Щоби з тобов не стояти ай не говорити.

Ой дубе мій росохатий, коріня зелене,
Та буде тя Бог карати, білявко за мене.
Та буде тя Бог карати, та най покарає,
Бис не мала пристановку, як вода не має.
Бис не мала пристановку ні гаразду свого,
Що ти з мене молодого вчинила нічого.

Сиві воли як соколи рогами ся чешуть,
Кобис знала файна дівко та як за нас брешут.
А най судят, а най судят, як у лісі вовка,
Ані мене, ані тебе не болить головка.

Не за тото я співаю, що гаразд ся маю,
Ой за тото я співаю, бідку забуваю.

Та коли ня любко любиш, люби ня самого,
Та не люби попри мене товариша мого.

Женила ня моя мамка, женила, женила,
Та не дала тоту брати, котра була мила.

Не дивися легінику, що дівчина гладка,
Ай дивися легінику, ци зметена хатка.
Не дивися легінику, що дівчина різка,
Ай дивися легінику, ци є в печі тріска.
Не дивися легінику, що рукавці шиті,
Ай дивися легінику, ци мисочки вмиті.

Ой богацька дівчинонько, ци підеш до мене,
Не будеш ти хліба печи ніколи у мене.
У мене хліб сам ся пече, кітка дрива возить,
А під лавку річка тече, що й хатку лідносить.
По під хату річка тече, миску помиває,
А по під піч вітер віє, хатку замітає.

Люблю Гриця тай Михайла, а ще буду Юру,
Щоби мати не казала, що го пусто дуру.

Ти гадаєш, моя мамко, що ня ся не збудеш,
А ще прийде така днинка, що плакати будеш.
А ще прийде така днинка, тай така годинка,
Що ще ти ся здогадаєш, де твоя дитинка.

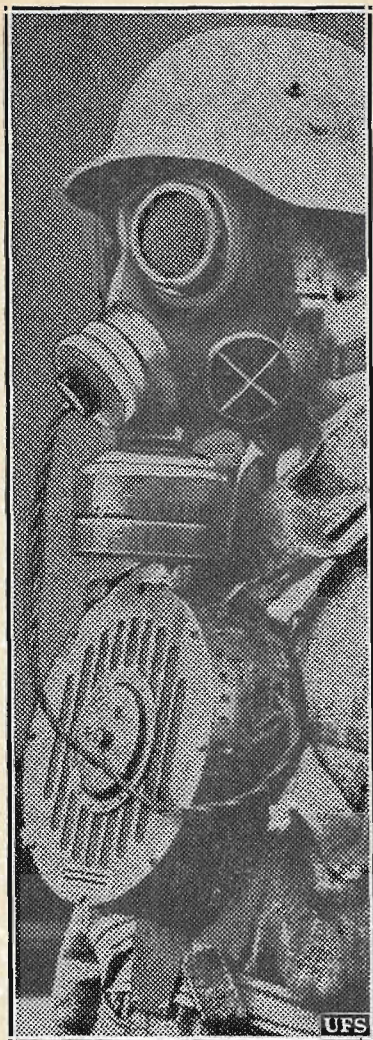
Доким була дівчиною, дівков молодую,
То шуміла тай дудніла земля підо мною.
А як єм ся тай віддала — бідна молодиця,
Тай не шумить тай не дуднить підо мнов травиця.

Він не адвокат.

Свідок: Я думаю...

Адвокат: Нас не обходить, що ви думаєте. Кажіть, що ви знаєте.

Свідок: Як так, то мені нема чого тут робити. Я не адвокат, щоб говорити не думаючи.

ДАЄ МОВУ ЗАМАСКОВАНОМУ ЖОВНІРОВІ

Жовнір, що має на лиці маску проти газу, не може звичайно говорити так, щоб його інші почули. Цей жовнір має під газовою маскою мікрофон, при допомозі котрого він може говорити до своїх товаришів чи видавати прикази своїм підчиненим.

В С Я Ч И Н А.

Кожна велика залізнична локотива складається з 8,000 фунтів міді.

Малі дірки у лінолеї можна полатати плинним гумовим клієм та дрібно посіканим корком.

Гарних, делікатних меблів не повинно держатися недалеко вікон, радіаторів або якогось іншого місця, де трапляються наглі зміни у температурі і у випаровуванню.

Якщо людське тіло досягне повноту випосадження у мязні волокна, воно тратить силу витворювати нові.

Кому устриці дійдуть до зрілості, вони всі стають мужеського пола на протязі 6 тижнів, опісля стають жіночого пола на час розплоджування. Опісля настає рік відпочинку й вони стають знова мужеського пола.

Мід є поживою, яку людський організм присвоює собі без травлення, бо його вже стравили пчолі.

Більше світла потрібно коли хтось шие, як тоді, коли хтось читає, особливо як шиється чорною ниткою на чорній матерії.

На Гаваях ростуть малини величини голфових мячиків, відповідно до тверджень В. Т. Повпа, урядовця експериментальної американської станиці у Гонолулю. Вони ріжняться між собою лиш щодо краски і складу. Деякі малини є такі великі, що можуть заповнити велику шклянку до пиття води. Старання перехрещення їх з деякими твердшими родами не повелись.

В С Я Ч И Н А.

Грецький вогонь, про який знаємо з української історії, складався з запальних складників, а іменно асфальту, салітри та сірки. Його вживали візантійські греки і він горів як на воді так і під водою.

Тільки самичка святоіванського хрущика має світяче (ліхтарку) п'ятно під сподом.

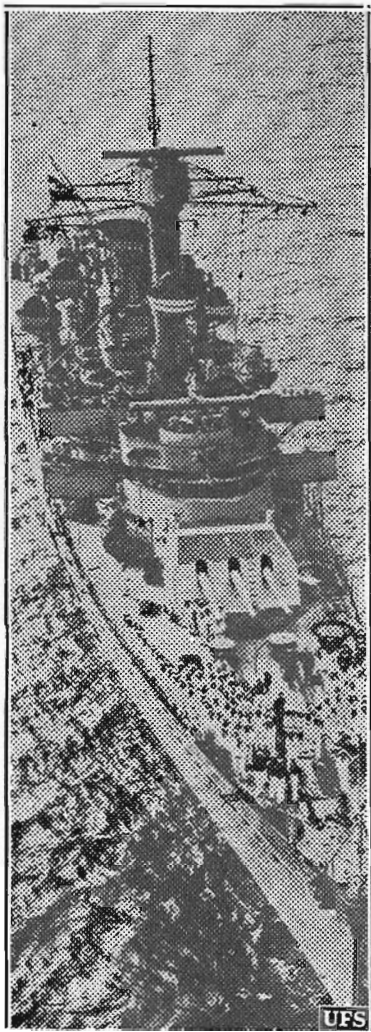
Найстаршу мапу на світі знайдено в одній викопалині біля 20 миль на північ від Вавилону. Вона була присипана 20-стововою верстовою землі і представляла нарис маєтности багатого чоловіка.

„Тріті Овк”, або „Дуб перемиря” у стейті Індіана, під яким Ля Сал заключив перемиря з Індіанами у 1681 році, стоїть ще по нинішний день.

Знавці в Англії заявляють, що 30 миль на годину це найбільша швидкість, з якою можуть їхати керманічі моторів, як стемніється.

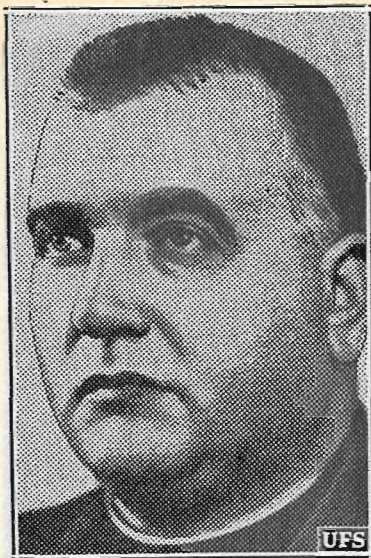
Планета Юпітер є така велика, що, колиб перейшла між землею і місяцем, то занялаб одну третю простору.

Американські індіани уживали стовпи („тотем”) як нагробники, а також для почитання ідолів. Під тими стовпами уміщувано попіл зо спалених тіл героїв.

НІМЕЦЬКИЙ „РЕЙДЕР”

Німецький легкий кружляк „Ляйпціг”, що завдяки своїй швидкій їзді надається для нищення торговельних кораблів противної сторони.

О. ТИСО,
президент Словаччини.

В С Я Ч И Н А

Большевицька воля.

У большевії такий закон:

Не думай нічого!

Як уже думаєш — нічого не говори!

Як уже говориш — нічого не пиши!

Як уже дещо пишеш — не друкуй!

Як друкуєш — не підписуйся!

Як уже підписав — не признавайся, що то ти.

В Мексику.

У Мексику, тій країні вічних революцій, стоїть двох мексиканців і балакають собі. Один виймає годинник і каже:

— О! Вже пів до шостої! Прощайте, мушу йти!

— Кудиж ви?

— Та в шестій робимо нову революцію.

Найстарші дерева.

Учені пишуть, що найстарше дерево на світі, це кипарис на кладовищі в місті Оахака в Мексику, бо вік його обчислюють на 5—6 тисяч літ. На Канарійських островах росте в місті Ортава драконове дерево, якому коло 4500 літ. Вік мамутових дерев у Каліфорнії і баобабового дерева в Америці в Сенегалю подають на 4000 літ.

Прамама пшениці.

Недавно знайшли в Вірменії недалеко високих вулканічних гір Арарату, що на них мав осісти ковчег Ноя, кілька відмін дико ростучої пшениці. Увесь простір, де ця дика пшениця росте, проголошено заповідником (резерватом), якого не вільно орати ані випасати на ній худоби. З цієї пшениці з тоненькими стебелцями і дрібненькими зернятками хочуть учені виплекати нові відмини пшениці, які булиб особливо відпорні на холоди й посухи.

AMERICAN RESTAURANT

ДОМАШНЯ КУХНЯ

BAR & GRILL

334 EAST 6th STREET,

NEW YORK CITY

ГУЗАР і РОМАНИШИН

власники

Тел.: ORchard 7-9780

ЯК ДОВГО МОЖЕ ЧОЛОВІК ОБІЙТИСЬ БЕЗ ВОДИ?

Досвіди, переведені у медичній школі мішігенського університету, виказали, що чоловік може обійтись без води аж доки не втратить шість відсотків ваги свого тіла. Відповідно до твердження д-ра Ф. А. Колера пересічний дорослий чоловік, що важить 150 фунтів, так довго не буде виказувати втрати води у своїм тілі, аж доки не втратить 9 фунтів ваги внаслідок непиття води. Ця втрата ваги наступить доперва по двох або трьох днях від часу, як він перестав пити воду; тоді шкіра стане сухою та гарячою, язик буде тяж сухий та шкіристий, а вічі западуться.

Еріх Редер,
німецький адмірал

Пильний маршал
Герінг,
німецький міні-
стер авіації.

Російський
прем'єр Молотов

Неможливо!

Лікар: По кожному конякові, що випете, ви повинні з'їсти одно яблуко.

Хорий: Що?! А як же я зім двацять яблук за день?

Уривок з листа місіонаря.

„Тутешні дикуни гинуть з голоду, бо не мають що їсти. Присилайте більше місіонарів”.

УКРАЇНСЬКА
ГОСТИННИЦЯ
CHI-OAK TAVERN
2301 West Chicago Avenue,
CHICAGO, ILLINOIS.
BUSINESS LUNCH
Fox Head and Berghoff Beer
on Tap.—Cigar and Cigarettes
Phone Armitage 3818.
РОЗАЛІЯ ПЕСЬ, власт.

ПАЛМЕРТОН, ПА.,
І ОКОЛИЦЯ
По поживу й мясо заходіть
до свого
STEPHEN NOWACKI
GROCERIES and MEATS
Телефон: Bell 2286
601 Lehigh Avenue,
PALMERTON, PA.

Щоденників у світі є 12,-860, з чого більше як 2/3 в Європі.

Америка — 2,100, Азія — 1,640, Африка — 210, Австралія — 200.

Пропорц. найбільше в Швейцарії — около 500 різних часописів.

Тибет — тільки 1 час. у 50 примірн.; відбивають на цикльостилю.

Без їди обійтися може найдовше блощина — 6 літ. Жаба — 1 рік. Пявка — 1 рік. Однак мусить перед тим виссати крові пять разів більше ніж сама важить. Лосось — 9 місяців, пес — 60 днів, кондор — 40 днів, голуб — 11 днів, людина — бувають такі, що витримують і понад 70 днів.

Беніто Мусоліні,
вожд Італії.

Граф Г. Чяно,
зять Мусолінія,
італійський міні-
стер заграничних
справ.

Чому собаки більше чуйні в ночі?

Наукові досліди виказали, що предки собак, живучи в дикому стані, в день спали, а в ночі виходили на лови. Тому й тепер собакам смакує сон більше в день. Шум і гамір, що їх собаки в день не завважають, доводить їх в ночі до роздратовання.

Загадка.

Полею тікав заяць, а за ним гналися дві собаки: біла й чорна.

Котрої собаки заяць більше боявся?

Білої, бо думав, що вона розібралася, щоби його скорше дігнати.

У війську.

Підстаршина, обучуючи рекрутів: „Стрілець Нитка. Як ти стоїш у ряді? А виступи й поглянь, як ти той цілий ряд псуєш”.

Чужинець.

Вийшов чоловік з коршми й, заточуючися, питається прохожого: „А перепрашаю, вас, пане, чи це місяць чи сонце?”

„Вибачайте. Не знаю. Я теж не тутешній”.

Найшов причину.

Чую, Петре, що ти беш жінку. Не знаєш, що це гидко? Защо?

Бо вона всюди ходить і всім оповідає, що я її бю.

ЦЕЙ РІК, ЦЕ НАША СОРОКОВА РІЧНИЦЯ

МИ ЩИРО ОЦІНЮЄМО ПОПЕРТЯ
НАС УКРАЇНЦЯМИ ТА ДОВІРЯ, ЯКЕ
ВОНИ НАМ ПОКАЗУВАЛИ ЗА ВЕСЬ
ЧАС, ЯК МИ В БИЗНЕСІ.

Commercial Trust Company of New Jersey

Наші
уряди:

MAIN OFFICE: 15 EXCHANGE PLACE

660 NEWARK AVE., at FIVE CORNERS

338 GROVE ST., near NEWARK AVE.

729 BERGEN AVE., at FAIRMOUNT AVE.

186 NEWARK AVE., near JERSEY AVE.

115 JACKSON AVE., at WOODLAWN AVE.

Jersey City

НАШ БАНК НАЛЕЖИТЬ ДО FEDERAL RESERVE SYSTEM

ТА ДО FEDERAL DEPOSIT INSURANCE CORPORATION

ВІТАМІНИ Й ЇХ ПРАЦЯ ДЛЯ ОХОРОНИ ЖИТТЯ.

ВІТАМІНА „А” захороняє тіло перед ріжними бактерійними заразками, а також побуджує ріст. Без правильної доставки цієї вітаміни людина тратить жвавість й дістає ріжні зарази на очі, вуха, залози уст і горла, а інколи нирки і сичевий міхур. Цей вітаміни багато в трані, маслі, оливі, молоці, печінці, жовтку, сирі, а також у зеленій і жовтій ярині та в овочах.

ВІТАМІНА „Б” (бі) потрібна для доброго апетиту. Її брак спричиняє параліж м'яснів і недугу „берібері”. Її можна найти теж у тих продуктах, у котрих звичайно знаходиться вітаміну „А”, але вона легко нищиться при варенні.

ВІТАМІНА „С” (сі) потрібна старим і молодим. Без неї ясна зубів кровавляться, зуби холітаються, сугасти болять, вага обнижується, тіло легко мучиться. Гострий наслідок її браку викликає недугу скорбуту. Знаходиться вона в ярині і овочах. Для правильного розвою зубів і ясен треба одначе теж вітаміни „Д”, котрої багато в трані, також у жовтку, маслі, лососині, устрицях, сардинках.

ВІТАМІНА „Е” (і) протиділає безплідности. Її багато в лущпині пшениці, ростинних оліях, зеленій салаті.

ВІТАМІНА „Г” (джі”) заповігає передвчасному старінню. Її багато в молоці й молочних продуктах, яйцях, печінці, в деяких яринах і в бананах.

ДЛЯ ПІДТРИМАННЯ ТА ВІДНОВИ НАРОДНОГО ЖИТТЯ

поручаємо

ВЕЛИКУ САЛЮ

— 3 —

ВИГІДНОЮ СЦЕНОЮ

та ДЕКОРАЦІЯМИ

на уладження:
АМАТОРСЬКИХ ВИСТАВ,
КОНЦЕРТІВ,
ВОДЕВІЛІВ,
ВИСТАВ ФІЛЬМОВИХ,
НАУКОВИХ ЛЕКЦІЙ,
ГРОМАДНИХ ВІЧ
ТА ЗІБРАНЬ

і інших подібних цілей

ОКРЕМІ КІМНАТИ НА
ПРИМІЩЕННЯ ТОВАРИСТВ.

ВСЕ ТЕ ЗНАЙДЕТЕ В
ДОМІ КАРПАТІЯ

CARPATIA HALL,

217 EAST 6th STREET,
NEW YORK CITY

положеної в осередку нью-йорської української громади, недалеко українських церков, на перехресті ріжних комунікаційних засобів, як: надземної та підземної залізниці, омнібусів. Доволі місця на постій автомобілів. Гості зпоза Нью Йорку дістануть пораду, де приміститися в часі побуту в Нью Йорку.

ВАСИЛЬ ЛАЗУТА,
СЕМЕН ДЕМИДЧУК,
управителі.

Tel. GRamercy 7-9656.

**ЧИ ВАШЕ ТОВАРИСТВО,
ВАША РОДИНА, ЧИ
ТАКИ МОЖЕ ВИ САМІ**

потребуєте

САЛІ

або

КІМНАТИ

**В ОСЕРЕДКУ УКРАЇН-
СЬКОЇ ГРОМАДИ**

НА ТОВАРИСЬКУ ГОСТИНУ,

НА РІЧНИЦЮ УРОДИН,

або ШЛЮБУ,

НА ВЕСІЛЛЯ,

НА ЮВЕЛЕЙНИЙ

БЕНКЕТ,

НА ІНШУ ЗАБАВУ?

Ваші вимоги будуть вдово-
ляючо заспокоєні. Маємо
салю до танців, великий ре-
сторн із відповідною кухнею
та всіми потрібними прила-
дами й вигодами. Обслуга
солідна й чемна, ціни помір-
ковані. Страви на лад аме-
риканський та крайовий. Від-
повідні напитки.

Голосіться лише на адре-
су:

CARPATHIA HALL
217 East 6th Street,
NEW YORK CITY

Tel. GRamercy 7-9656.

СКІЛЬКИ ЗАЛІЗНИЧИХ ДОРІГ У СВІТІ.

Усі залізничні дороги, злу-
чені разом, дали би одну за-
лізницю, довгу на 600,000
миль.

З тої суми припадає на:
Злучені Держави 240,000
миль; Росію 53,000; Індію
43,000; Канаду 43,000; Німеч-
чину 42,000; Францію 24,000;
Австралію 28,000; Аргентину
24,000; Англію 20,000; Італію
14,000; Японію 14,000.

ЯК ШИРОКІ ТОРИ ЗАЛІЗНИЦЬ?

Середня ширина залізнично-
го тору виносить 4 стопи 8
і пів цяля (або 56 і пів ця-
ля). Стільки виносить шири-
на тору, коли його мірити зо
середини лівої рейки до се-
редини правої рейки. Це є
звичайна ширина, яка вжива-
ється в більшості країв світа.

Деякі краї вживають так
званих широких торів, що
мають ширини 6 стіп (або
72 цялі).

Бузокоторові залізниці ма-
ють ріжну ширину, звичайно
коло 3 стопи. До звичайного
перевозу пасажирів ужива-
ється їх лише рідко.

РІЧНИЙ БУДЖЕТ АМЕРИКИ НА „ГУМУ”.

Департамент торгівлі об-
числив був у 1938. році, що
американці зжували в 1937.
році 5 біліонів 672 міліони
174 тисячі кусків гуми до жу-
вання. Платячи по центові за
кусочок, вони заплатили в од-
ному році близько 57 міліо-
нів долярів на цей один пред-
мет споживання.

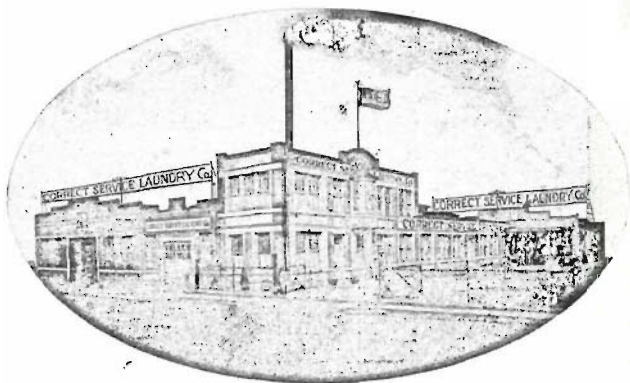
Був це для того промислу
кращий рік, ніж котрийне-
будь перед тим. Дає він по-
стійно роботу коло півтретя
тисячі робітників.

CORRECT LAUNDRY CO.

22-40 CRYSTAL STREET, NORTH ARLINGTON, N. J.

ПЕРШОРЯДНА УКРАЇНСЬКА ПРАЛЬНЯ

Основана в 1923. році.

обслугує місцевости:

ARLINGTON, KEARNY, HARRISON, NEWARK, IRVINGTON,
HILLSIDE, ELIZABETH, BELLEVILLE, NUTLEY, CLIFTON,
PASSAIC, RUTHERFORD, CARLSTEAD, LYNDBURST
і околицю.

ЦІНИ УМІРКОВАНІ — ОБСЛУГА ТОЧНА

Телефон: Kearny 2-1689.

ГРИГОРІЙ ГУПАЛО і ВАСИЛЬ КУЧКУДА, власники

Ріжниця.

В ресторані на залізничім дворці у Львові сів собі наш селянин на краю столика і пив чай. Цілий стіл був зайнятий. Коло нього станув панок, заїдав сендвич, а побачивши, що селянин не встає і не робить йому місця, звертається до гостей, що сиділи при столі й питає: „Скажіть мені, панове, яка є ріжниця між хлопом і свинею?” Ніхто не відзивається, а тоді селянин каже таке: „Ну, та ріжниця є: Хлоп їсть сидячи, а свиня стоячи”.

— 0 —

Над гробом.

Поховали маленьку дитинку. Дощ січе, а гробар жде, щоб мати перестала голосити, але та далі заводить: „А як будеш, Васильцю, у Бога, то проси там, аби тато перестав пити. Та ще попроси, щоб Романові та Стефуні трапилась яка робота, бо вже з ними дома не можна витримати. Проси, щоб...” Тут перервав гробар та каже: „А ви що так мучите таку малу дитину? Як маєте висилати дитину за стільки справами, то ліпше самі тамтуди виберіться!”

Тел.: ALgonquin 4-0658.

П. ЗАДОРЕЦЬКИЙ

НАШ БАЗАР

продаємо й обслуговуємо

РАДІЯ

ЕЛЕКТРИЧНЕ ПРИЛАДДЯ

УКРАЇНСЬКА РАДІОВА ПРОГРАМА

КОЖНОЇ НЕДІЛІ ВІД
9. РАНО ДО 10. РАНО
НА СТАЦІЇ WBNX
1350 кільос.

151 AVENUE A.

Між 9. і 10. вул.

NEW YORK CITY

На війні.

Пішов капраль, старий во-
як, зо своїми свіжими вояка-
ми на патрулю. Помітили во-
рога. Процілився один стрі-
лець і стрілив.

„Вцілив! Вцілив!” закри-
чав з утіхи. „Я бачив, як йо-
го шапка впала”.

„Егеж!” — каже капраль.
„А я видів, як плащ побіг
дальше”.

Між хвальками.

„Я бачив таку річку”, опо-
відає один, „що риби мож-
на було просто руками в
відро брати”.

„То ще ніщо” — каже дру-
гий”. „Я знав таку річку,
що в ній води зовсім не
гий. „Я знав таку річку, що
в ній води зовсім не було:
сама риба.

По обзорилах.

Вернули свати з обзорин.
Питається парубок:

„А як там вона?”

„Та ввійде” — кажу. „Не
стара ще, гладенька, спокій-
на, має всі здорові зуби”.

„А чогож ви дівці в зуби
заглядали?”

„Таж не дівці. Корові, що
старі обіцяли”.

Слухняні вояки.

Командував фельдфебель:
„Стояти просто. Піднести
праву ногу просто перед се-
бе. Опустити. Піднести так
ліву”.

Поглянувши по ряді, за-
кричав: „А то що за осел
підняв в гору обі ноги?”

СІМДЕСЯТЬ ЛІТ
У БИЗНЕСІ

1869—1939

WOODWARD
and
WILLIAMSON

111 HUDSON STREET
JERSEY CITY, N. J.

АСЕКУРАЦІЯ
ВСЯКОГО РОДУ

ВУГІЛЛЯ НА ВСЯКІ ПОТРЕБИ HUBERT COAL CO.,

Г. Залепський, власник
744-748 So. 17th Street,
NEWARK, N. J.

Phone ESSEX 3-2669

Phone ESSEX 3-2669

LEHIGH COAL
KOPPERS
SEABOARD COKE
'BLUE COAL'
BITUMINOUS

В лікаря.

Славний лікар числив за першу візиту 25 доларів, за кожну наступну 10. Хитрий пацієнт постановив дістати першу візиту за 10 доларів.

„А як ся маєте, пане доктор?” — розкричався, гей-би добре знав лікаря. „Я вже знов у вас. Не дуже мені ваше лікарство помагає. Огляньте мене ще раз”.

„Добре, добре”, — каже лікар. „Певно, що оглянемо”.

Оглянув.. „Ні, пане, ви справді прийшли до мене ще заскоро. Ви ще далі вживайте того самого лікарства, що я вам дав на першій візиті. Десять доларів. До побачення”.

Ясно.

Чому живе зрібло підноситься у термометрі, як його дати до гарячої води? — питається професор ученика.

Бо його певно пече на доді, пане професоре.

Забагато журби.

Віритель: „То ти цілком не журишся тим, що ти мені винен 20 доларів?”

Довжник: „Певно, що ні. Хіба не досить, що один з нас цим журиться?”

Лайдак.

Чи знаєте, пані, що ваш наречений сидів два тижні в арешті?

А то лайдак. Мені говорив, що сидів шість. Де він міг волочитися чотири тижні!

GALICIAN BAZAR

НАЙБІЛЬШИЙ
і НАЙГАРНІШИЙ

вибір

СТІННИХ КАЛЕНДАРІВ

Почтівки з поздоровленнями на Різдво, Новий Рік, Великдень, Іменини і т. і.

Найбільший в Америці вибір фонографічних рекордів на всіх слов'янських мовах.

Театральні примірники.

Церковні книги, шкільні учебники, молитвенники, колядки, співанки, ноти церковні й народні.

103 AVENUE A,
(NEAR 7th ST.)
NEW YORK, N. Y.

У лікаря...

Лікар до хорого: „Ви маєте тяжкий кашель, тому вам не вільно пити ні горілки, ні пива, ні руму”.

Хорий (обурено): „А як же то по вашому, пане докторе, мені тепер можна лише кашляти? Красенько дякую за таку пораду”.

Та ніби правда...

Грицько дзвонить о півночі до аптики. Відчиняють:
— Чого хочеш?

Грицько до аптикаря: Цукорків за п'ять центів.

— То ти з тим не міг зачекати до рана?

— Та правда. Йдіть спати. Я рано прийду.

Bell Phone: Poplar 9257

“COME UP AND SEE US
SOMETIME”

for a good time!

Ось Вам місце, де сходяться
добрі люди

HARRY'S CAFE

1701-03-05 No. Dover Street,
PHILADELPHIA, PA.

при Columbia Ave.
між 28. і 29. вул.

Наша спеціальність —
МОРСЬКА ПОЖИВА
Обіди для бізнесменів.
Г. СЛОБОДЯН, власник.

УКРАЇНСЬКИЙ ПОГРЕБНИК
відомий всім в цілій Лакава-
на Кавні з симпатичної об-
слуги.

JOHN W. TURKO

Undertaker

317 cor. Willow & Church St.

OLYPHANT, PA.

Phone 1039 Olyphant.

В БОЛЬШЕВИЦЬКІМ РАЮ.

Подорожній: Хлопче! Як це село зветься?

Хлопець: А вам як треба — по людському чи по комісарському?

Подорожній: А хіба то не однаково?

Хлопець: А ні — то велика різниця. У нас одно по радянському, а друге по пристіянському. По нашому воно зветься Павлівка, іванівської волости, гайсинського повіту, Кам'янець-подільської губернії, а по „їхньому” радянському буде Пролетарка, красноармійського району, красно-октябрської округи.

ZAPOROZE BUILDING AND LOAN ASSOCIATION

Incorporated April 17, 1913, Chicago. Illinois.

MEMBER:

FEDERAL HOME LOAN BANK OF CHICAGO,
UNITED STATES BUILDING AND LOAN LEAGUE,
ILLINOIS BUILDING AND LOAN LEAGUE.

Одинокa українська фінансова встанова „СПІЛКА ЗАПОРОЖЕ” в Шікаго, Ілл. З днем 1. травня (мая) 1940. починає 28-мий рік свого існування. Спілка випозичає гроші на перший моргедж і легкі сплати, як також “DIRECT REDUCTION PLAN”, де платиться відсотки що місяця від позісталого капіталу.

Українці, складайте свою ошадність на більший відсоток, як деінде, в одинокій українській фінансовій інституції в Шікаго і околиці. Постановім собі, щоби мільйони доларів, нами запроцьовані, знаходилися в наших руках. Спілка започата і є під контролею держави стейту Ілінойс. Записатися можна в кожную п'ятницю на засіданні Дирекції від год. 7:30 до 9:00 вечером, 4950 So. Paulina St. Також щодня від 9:00 рано до 5:00 пополюдні в офісі 3036 West 63rd Street. Phone: Grovehill 0700.

В. МАЛИК, предс.; А. П. СВІРСЬКИЙ, секр.

МОЛИТВА СЛІПОГО СТАРЦЯ-ЖЕБРАКА ДО ПРОХОЖИХ

Народе божий, християнський!
Майте бачність, татусю,
Милостивий соколе,
Моя квіточко, зоринко богоугодна, богоприятна,
На мої очка неяко клиновим листочком заслонені!
Яж то за чужими оченьками похожаю,
За чужими слідами пальчики на ногах збиваю.
Дайте старцеві нищотному!
Боже прийми до царства, до раю правосвітлого!
Пташку, голубочку миленький!
Не потоне то у воді, не згорить у вогни,
Що дасьте старцеві бідному.
Майте вбачене, одобріться на бідного каліку!
Не вагуйте, рибочко, на працю!
Не тільки вашої праценьки минаєся.
Не оскудіє ваша ручечка даюча,
Дайте за родичів померших,
За татунця, за матінку рідну.
Вона над вами крівцю проливала,
Ясна свічечка не вгасала,
Сухих пеленок добирала!
Квіточко красна, особи статочні!

УКРАЇНСЬКИЙ
РЕСТОРАН І САЛУН
GOLDEN KAY
СТЕФАН ДМИТРИК

Має найдобріші на-
питки, як горівки, вина
й пива, а дуже смачні
перекуси і страви.

Услуга чесна

СВІЙ ДО СВОГО!

PALMERTON, PA.

Близько церкви.

Пацифіст.

— А я вам кажу, що такі
є спосіб, щоби завести на
землі вічний мир. Навіть
дуже легкий. Треба тільки
порозуміння щодо одної
малої формальності..

— Якої?

— Народи мусять згодити-
ся, що на випадок війни,
той хто її виграє, покриває
всі воєнні кошти.

Та сама кров.

Англійська королева прий-
має „королеву” з одного із
островів, зайятих Англією.
Підчас розмови екзотична
гостя каже:

— У моїх жилах також
англійська кров.

— Як це так?

— Мій прадід зів свого
часу одного із ваших ге-
нералів.

Ідеологічно.

— Як мені заадресувати ли-
ста, щоби він попав безпосе-
редньо до рук Петра Івано-
вича?

— Пишіть: Петру Іванови-
чу до рук власних.

— Та як? Право власности
тепер знесено.

— То пишіть: Петру Іва-
новичу до рук, даних йому
на досмертне орудування.

Большевицький мурин.

На міжнароднім конгресі
в Москві учасники нетерпля-
че очікують, коли відкри-
ють наради.

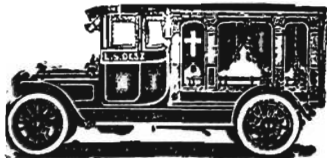
— Товариші — відзива-
ється предсідник — наради
зачнуться щойно за годину.

— Чому? — кричать з у-
сіх боків.

— Бо товариш мурин ще
не висох.

Tel. LAFAYETTE 4426.

АНДРІЙ
ГРАДОВСЬКИЙ
УКРАЇНСЬКЕ
ПОГРЕБОВЕ
ЗАВЕДЕННЯ
4141 CLIPPERT STREET
DETROIT, MICH.

У випадку нещастя
покличете свого укра-
їнця, а він Вас обслу-
жить чесно й совісно.
Доставляє автомобілів
на всякі потреби.

MRS. LUBOW SWALLOW
UNDERTAKING

Чесна і дешева обслуга,
яку дає це підприємство в
день і в ночі, говорять за
себе. — Вразі нещасного ви-
падку або радості прошу не
забувати на

Mrs. L. SWALLOW,
110 Grant St., Olyphant, Pa.
Phone 607.

DANIEL J. MARY A. MEZICK

GENERAL INSURANCE
and NOTARY PUBLIC

Обезпечує від випадку,
вогню, граду, ушкодження
власності, бондовання і ін.

211 GRANT STREET,
OLYPHANT, P. A.
Phone 952.

Фільософ.

Перший: Куме! Може випемо ще по одній?

Другий: Не знаю, що робити. Розум каже „ні”, а рот
каже „так”. Та розум мудріший від рота, а розумний дурневі
уступає. Тому і випю.

Між злодіями.

Один: Ти чого здіймав капелюх перед тим чоловіком?
Таж він тебе не знає!

Другий: Мене не знає, але капелюх знає.

Злі часи.

Перший жебрак: Тепер з жебранини нема вже ніякого
доходу.

Другий: Таки правда. Вже краще працювати.

Ріжниця.

Яка є різниця між селянином і бараболею? А така: З
селянина луплять шкіру, а селянин лупить бараболі.

KOWALIK BUFFET

СМАЧНЕ МОНАРХ ПИВО
і ВСЯКІ ЛІКЕРИ.

При кожній забаві чесна
обслуга.

Телефонуйте: **Hemlock 6694.**

5201 So. Hermitage Ave.,
CHICAGO, ILLINOIS.

ЕМІЛІЯ КОВАЛИК, власн.

УКРАЇНСЬКА
КРАВЕЦЬКА ШАП

Виробля для мужчин і
жениин убрання найновішо-
го крою, виконує чищення,
прасовання, фарбовання і ре-
перації.

АНТІН ПАРТИКА, власн.
1652 West 48th Street,

CHICAGO, ILLINOIS
Phone Yards 6825.

ВІСТІ З БАЗАРУ „СУРМА“

325 Іст 14. УЛИЦЯ, НЮ ЙОРК, Н. Й.

Відвідали Світову Виставу і вступили до склепу Сурма слідувачі особи:

Чолій Катерина і Дудик Гелен з Вайт-стон, Н. Й.
 Герман Марія й Михайло з Флорінг, Н. Й.
 Гандзюк М. з родиною з Милвил, Н. Дж.
 Мартинієв Іван з родиною з Бруклін.
 Андрейко Ю. (Д-р) з Нью Йорку.
 Лаврик Маруся з Нью Йорку.
 Сушинський І. з родиною з Філадельфії.
 Кіст Анна з Нью Йорку.
 Мельник М., дякоучитель з МекАду, Па.
 Грицак Параскевія з Ньюарку, Н. Дж.
 Будзол Павліна з Гемтрем, Міш.
 Словецька Марія, Козаченко Ірина, Геніч Сем., Королишин Іван, Кустодич Іван, Атаманець І. з Дітройт, Міш.
 Клокевич В. з Саскатун, Канада.
 Ярослав С. С. з Гартфорд, Конн.
 Тудок Іван, Саган М. з Вашингтон, Д. С.
 Федірка Дж. і Стан з Бостон, Масс.
 Коллін І. з Саверсейл, Н. Й.
 Нісевич А. з Йонкерс, Н. Й.
 Троска Юлія з Сентрал Сіті, Па.
 Селінські, Анна і Елія з Бостон, Масс.
 Білінські П. з Асторія, А. Ай.
 Шарик Руссел з Плейнфілд, Н. Дж.
 Семчишин Іван з Бавид Брук, Н. Дж.
 Білейчук Юрій з Нью Йорку.
 Шаст Степан і дружина з Салем, Масс.
 Новак Іван з Торонто, Онт., Канада.
 Стен Анна з Шікаго, Ілл.
 Равч Еліс з Гері, Індіана.
 Чуба Нікей з Брукліна, Н. Й.
 Процишин Михайло, Кіндзерський В., Карась І. з Вунсакет, Р. Ай.
 Дутчак Ю. з Когос, Н. Й.
 Буяк М., Давискоба М., Шедловська С. з Матапан, Масс.
 Кінах Іван з Рутленд, Вт.
 Мельник Катерина й М. з Лудлов, Масс.
 Пукіш Анна з Лудлов, Масс.
 Мартин Анна з Брукліна.
 Гоцвіна Маруся з Ст. Пол, Мін.
 Коцюбова Юлія з Ст. Пол, Мін.
 Бурко Михайло з Клівленд, О.
 Павліна Анна з Клівленд, О.
 Бурко Анна з Клівленд, О.
 Жовківський Йосиф з Клівленд, О.
 Гайдак Микола, проф., з Ст. Пол, Мін.
 Глова Олександра з Ранкін, Па.
 Галич В., проф., з Супіріор, Віс.
 Степаняківна Анна з Фарел, Па.
 Левицький Михайло з Клівленд, О.
 Когут (обоє) з Шікаго, Ілл.
 Пастернак Стефан з Гелертван, Па.
 Капраль Стелла з Клівленд, О.
 Британівна Розалія з Монтреал, Канада.
 Бойко Ю. (родина) з Фінікс, Арізона.
 Бойко Стефан з Колорадо.
 Лаба Анна з Сімсон, Па.
 Петріак Марія з Сімсон, Па.
 Кравець Теодор з Рочестер, Н. Й.
 Бішак Микита (до Америки приїхав 1887 року), Колодій Григорій з Джерзі Сіті, Н. Дж.
 Голик Катерина з Ту Ліле, Канада.

Кузьо Марія з Ту Ліле, Канада.
 Лупиняк Андрій з Джерзі Сіті, Н. Дж.
 Боратинієв Марія з Лейк Еліза, Канада.
 Мицак Анна і Іван з Вінніпег, Канада.
 Шупляк Гелен з Ст. Луїс, Мо.
 Кульчицька Марія й Анна з Ст. Луїс, Мо.
 Костар Анастасія з Вілінг, В. Ва.
 Шліць й Матіак з Рохборі, Масс.
 Вовк І. і дружина з Ірвінгтон, Н. Дж.
 Запаринюк А. з Монтреал, Канада.
 Куропас А. з Шікаго, Ілл.
 Матіях М. з Ньюарку, Н. Дж.
 Пукіш Катерина з Реджейна, Канада.
 Клухановичева О. з Слован, Па.
 Кравчишин Іван з Шікаго, Ілл.
 Гмитруш, Марія й Софія, з Кесл Гейне, Н. Каролайна.
 Кулич Ольга з Брукліна.
 Шабатура Григорій з Пітсбург, Па.
 Криша Іван з Микизракс, Па.
 Рогожинський Н. з Сотборі, Канада.
 Крат Павло, по дорозі з Краю.
 Палієнкова Александра з Керневіце (бувша Польща).
 Дмівна Ольга (п'яністка) з Джерзі Сіті.
 Поласова Анна з Опави, Канада.
 Лудька Михайло й Леона з Сайксвил, Па.
 Місько Луїза, учителька, по дорозі з краю до Пітсбурга, Па.
 Ваненчак Леон з Філадельфії, Па.
 Булак Александер з Філадельфії, Па.
 Коваль Марія з Шікаго, Ілл.
 Манджій Михайло з Бофало, Н. Й.
 Ерха Йосиф і дружина з Салем, Масс.
 Гнатківна Софія, Стрільцівна Марія й Дорфій Софія з Рочестер, Н. Й.
 Перківна Стефанія з Вест Сайд Нью Йорк.
 Луцків Марія з Вест Сайд Нью Йорк.
 Кунц Марія, Мельник Катерина й Патричка Марія з Джансави, Па.
 Вільшинські М. і П. з Авбурн, Н. Й.
 Мобильська Х. і Волгай А. з Бетлегем, Па.
 Шевчук І. і Мицишин А. з Провіденс.
 Нурко Молвенія з Робенсвил, Н. Дж.
 Шевчуківна Анна з Менвил, Р. Ай.
 Найдівна Філіс з Бостон, Масс.
 Пасковичівна Марія з Дері, Па.
 Котляр Катерина з Нью Брігген, Конн.
 Вастор Юлія з Пітсбург, Па.
 Жук Катерина з Балтимор, Мд.
 Турчин Микола з Френклін Сквер, Н. Й.
 Матвіїв, проф., з Білк-Бері, Па.
 Благітка Ольга з Кобалт, Конн.
 Оланцій Михайло з Фол Ривер, Масс.
 Литвинієв Томас з Тейлор, Па.
 Ференц Енді з Бікон, Па.
 Круговський В. з Бікон, Па.
 Клячко Марія з Корона, Н. Й.
 Сидор Анна з Порт Джервис, Н. Й.
 Тутко Еміль з Йонкерс, Н. Й.
 Максимович М. і Слава з Джамейки.
 Кібік Дараті з Елмгорст, Норт Біч, Н. Й.
 Процай Марія з Мінеаполіс.

Підприємство Сурма тішить цією популярністю. Дякує всім Українцям, що пам'ятають за клич „свій до свого“. З великою приємністю подає чесні імена своїх гостей і покупців до Календаря Свободи, платять за це, щоб довести свою вдячність і проситися на будуче: Буваючи в Нью Йорку завжди вступити до свого підприємства, до Сурми:

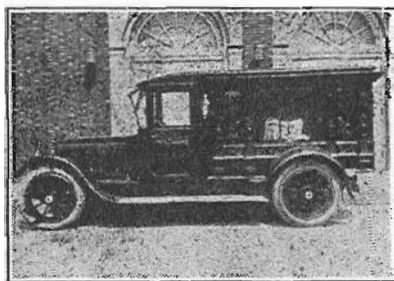
Коли потрібно Вам рекордів, нотів або книжок пишть до Сурми. Також поштою вислало Тайпрайтери, Електричні прилади, Радія і т. п. Нема ріжниць, де мешкаєте, Ви можете купувати від нас поштою. За зичливу і чесну обслугу ручити (Хто був у Сурмі, а не вписався до книжки, або хто вписався не читко — хай вибачас!)

МИРОН СУРМАЧ, управитель.

JOSEPH S. SCHULTZ & SONS

FUNERAL HOME

*632 Belmont Avenue,
Youngstown, Ohio.*

Phone 66435

Phone 66435

LADY ASSISTANT

Autos for all Occasions — Invalid car Service

**Автомобілі на всякі потреби
Автова обслуга для немічних**

**Ми, Українці, повинні попитати
Погребницьке Заведення
ШУЛЬЦА, бо він попірає нас
у всіляких потребах.**